

HINRICVS
RANZOVI
REGIS DAN
IE VICARIO
ANNO DM

I 5 8 7

ANNVM AC
ENS AETATS

XIII b. 1932 836

HINRICVS
RANZOVI
REGIS DAN
IE VICARIO
ANNO DM

I 58 >

ANNVM AC.
ENS AETATS

718
III AC

R
3410

Sej anno MDCCXXII

v.v.

R XIII 6. 1932 836

718

III 40

Herrn us Ranroming

[Handwritten signature]

BELLI DITHMARSICI,
AB INCLYTO DANIAE REGE FRIDERICO II.
ET ILLVSTRISSIMIS HOLSATIÆ Ducibus, Iohanne & Adolpho fratribus, gesti, Anno post Christum natum M. D. LIX. vera descriptio, Duobus libris comprehensa.

Denuò nunc, et de integro recognita,
auctaq;.

SAPIENTIA

CONSTANS.

*Suis
me an-
nauerat
Hermann
Baad*

ARGENTORATI
Per Bernhardum Iobinum.
Anno 1574.

1703

his hec
Uni aitalis
ra nsls

1932. 836

H - XII^b - A

24103

3
IN COMMENDATIONEM
huius historiae, ad Lecto-
rem.

SI Deus est autor legum, mortalibus equum
Quæ ius constituunt, & malefacta uctante
Ille magistratum quoq; legibus addidit idem,
Qui curam uindex indubitatus agat.
Hunc nihili quisquis facit, aspernatur & odit,
Peccat in æterni iussa seuera Dei.
Nec sibi fert impune: sed ingens numinis ira,
Et pede subsequitur debita pœna cito.
Et prior hoc, & nostra recens tibi comprobat etas:
Si petis, exemplum uel Liber iste dabit.
Hic tibi de bello memoratu digna recenset,
Quod susceperunt rexq; ducesq; duo:
Ille suos Danos sumptis regit inclutus armis,
Hi celebres Cimbros sub ditione tenent.
Sanguine descendunt uno, labor unus & illis,
Ut meritis uirtus sternat ad astra uitam.
Gens habitat sed hæc prædura sub axe Troinum,
Quæ claudit Cimbros insula penè freto.
Terra quòd undosas habeat depressa paludes,
Nomen Dithmarsis uox genuina dedit.
Hi Dominos ferro pepulerunt finibus olim,
Nec ueriti illata tollere morte, suos.

A 2

Hinc multos, parta pro libertate, per annos
 Fortiter hostiles sustinuere manus.
 Lubrica nec coeptis aberat fortuna malignis,
 Successusq; graui non sine strage dabat.
 Donec, ubi rebus nimum coepere secundis,
 Vberis & terrae luxuriare bonis,
 Impia lasciuum comitata superbia luxum,
 Et scelerum passim magna caterua fuit.
 His Deus exarsit iustam inflammatus in iram,
 Pro meritis poenas imposuitq; graues.
 Nam ius curabant crescente libidine nullum,
 Et leges illis non nisi ludus erant.
 Nec satis est, uisum, regi ducibusq; propinquis
 Illorum terris clade nocere data:
 Quinctiam indignis ausi proscindere dictis,
 Qualia nec uulgus mobile ferre solet.
 Et tamen his rerum tunc debebantur habentae,
 Et poterant aequo subdere iure sibi.
 Ergo dolor tandem stimulans & conscia uirtus
 Impulit, & uerum robur in arma dedit:
 Ut refrenarent sceleratos uiribus hostes,
 Asserentq; suum Marte fauente decus.
 Sic miseri, magna domiti cum caede suorum,
 Principibus uictas exhibuere manus:
 Et fractis animis, & libertate relicta,
 Legitimum docti sunt tolerare iugum.

Hoc

Hoc liber enarrat tenuis sermone Latino,
 Et sequitur praeter remq; fidemq; nihil.
 Nam bonus & ueri est obseruantissimus, haec qui
 In seriem primus contulit acta libri.
 Nec tantum bello praesens interfuit isti,
 Sed quoq; gestorum pars quotacumq; fuit.
 Praeterea gentem Liber hic describit & oram,
 Fluctibus includit quam mare penè suis.
 Et res adiungit gestas, & Martia bella,
 Aetas quae uidit tempore prisca suo.
 Hunc animo grato, lector sincere, laborem
 Suscipe, nec fructu destituere tuo.
 Disce magistratum colere, & non spernere leges,
 Ne grauis affligat uindictis ira Dei.

A 3

7
STRENUO ET NO-
BILI VIRO, D. HENRICO
Ranzouio, Inclyti regis Daniæ in ducatibus
Holsat. Slesuic. Dithmarsia vicario pruden-
tissimo, Consiliario, & præfecto arcis Se-
gebergæ, Domino ac patrono suo
plurima fide obseruando.

QVI olim veterū, Hen-
rice Ranzoui, vir am-
plissime, Historias siue
res gestas temporū suo-
rum ad vtilitatem po-
sterorum literis prodiderunt, eorum
plerique, aut eā, quæ scripta sunt ab
illis, gesserunt ipsi, aut ab alijs geri
coram inspexerunt, ex quo & Histo-
riæ appellatio nomen accepit. Aut
enim administrabant, inferebantq;
ipsi bella, aut ab Imperatoribus &
ducibus in expeditiones, quasi co-
mites inspectoresq; factorum & con-

filiorum omnium, vnà ducebantur: ut eò certius sanctiusq; in exequenda rerum gestarum serie, procul afectibus omnibus, veritatem proderent. Ita Xenophon, ita Thucydides, vt de cæteris taceam, bella literis mandabant, quæ vt essent gesta confectaq; ipsi ignorare haud poterant: ita C. Iulius Cæsar rerum suarum commentarios pura ueraq; simul oratione, ut Marti Apollinem Musasq; sociaret, militans in Castris cõscribebat. Etenim cum historia quasi quædam uitæ magistra & speculum esse debeat, in quod intueatur posteritas, ut præclara inde sectandæ uirtutis uiciorumq; fugiendorum exempla capiat, discatq; diuersos bonorum malorumq; esse exitus, & præterea rerum notitia, certissimisq; & maximè necessarijs documentis

mentis, ad similia belli pacisq; opera obeunda, affatim instruat, in primis utile & necessarium est, ut ex fides gesta commemorentur. Adferunt quidem delectationem nonnullam uoluptatemq; speciosæ, & subtiliter excogitatæ fabulæ, sed magis iuuat, mouet, persuadet, incitat, stimulosq; acres in animis figens relinquit uera narratio. Neq; tamē inficias eo, quædam à magnis celebratissimisq; uiris ingeniosè, & prudenter conscripta esse, quæ tametsi gesta nunquam fuerint, magnam tamen, & utilitatem, & uoluptatem habent. Sed hæc ipsi, qui comminiscendo ea ad posteros transmiserunt, neque haberi undiquaq; ut ueras rerū gestarum commemorationes uoluerunt, dum omne scriptionis suæ telum ad unicum eum scopum inten-

dunt & dirigunt, ut perfectæ, absolutæq; numeris omnibus uirtutis, uiciorumq; simulachra ob oculos ponant, & uera plurima falsis admiscuerunt. Qui tamen ipsi, si eum in modum usumq; ueræ historiæ argumentum præbitum fuisset, id scribendo pertexere multò maluissent, ut nunc Historici potius, quàm Philosophi uiderentur, & fructus quoq; inde maior ad posteros redundasset. Nam quæ utiliter ad uirtutem conficta conscriptaq; sunt, cum delectent afficiantq; non nihil animos, ipsæ ueræ rerum gestarum narrationes altè penetrant, inflammantq; ad uirtutem legentes, à uitijs absterrent abstrahuntq;, & quemlibet mentibus affectum induunt. Hæ uerò nomine historiæ nuncupantur, qualis illa quoq; est, quam ad te, uir nobilissimè

lissime, nunc mitto, de bello Dithmarsico, quod Serenissimus Daniæ rex, illustrissimiq; Holsatiæ principes, anno ab hinc nono, feliciter admodum gesserunt. Cum enim haudquam sim nescius, quanto cum omnium cæterarum artium, & literarum optimarum, tum uel in primis temporum gentiumq; quarumlibet historiæ cognoscendæ, desiderio & amore deflagres: existimaui, hanc quoq; inclyti regis tui, principumq; illustris uictoriæ qualemcunq; descriptionem, te non improbatum. Neq; arbitror, propterea eius lectionem minus gratam tibi fore, quòd serius, extincta penè apud mortales recentis eius belli memoria, in lucem prodeat, cum à nullo, quod sciam, tanta rei gestæ fide tamq; prolixè edita sit. Qui enim in literas id bellum

lum primus ita contulit, ipse consilijs
 Ihs secretioribus, rebusq; gestis om-
 nibus ferè interfuit: quod te minis-
 mè omniū ignorare iudico, qui multo
 maxime quoque partem tuam
 attulisti. Proinde te, amplissime, ho-
 noratissimeq; uir, etiam atq; etiam
 rogatum uolo, ut hanc qualemcumq;
 que lucubratiunculam, quò ab inuis-
 dorum iniuria, & calumnijs tutior
 sit, sub nominis tui auspicio, & pa-
 trocinio in lucem exire patiaris, meo
 atq; studia tibi commendata habeas.

Datum Itzohæ, Calendis
 Augusti, Anno

1569.

Christianus Cilicius Cimber.

EIDEM STRENUO,
 NOBILISSIMOQVE VIRO HEN-
 rico Ranzouio, &c. Adamus Thracige-
 rus I. C. & Adolphi Illustrissimi du-
 cis Holfatiæ, &c. Cancel-
 larius. S.

Nobilis & magnifice Domine,
 Nabs uestræ excellentiæ minis-
 tro literas V. E. unà cum bel-
 li Dithmarsici, ante paucos dies pro-
 missa mihi, historia recepi. Quod
 munus mihi pergratum fuit. Et
 cum arbitrarer principem meum, ex
 quartana adhuc malè affectum, meo
 memoria illarum rerum in Dithmarsia
 gestarum affici, principia secundi li-
 bri decumbenti in lecto prælegi. Cō-
 ueniunt omnia consilijs, & rebus pa-
 tratis. Stylus etiam concinnus & fa-
 tis elegans est, ad historiæ contextū.
 Quod attinet ad cathalogum biblio-
 thecæ

thecæ meæ historicæ, cum nunc mis-
surus eram. Sed cum V. E. minister
abitu nimis maturaret, describen-
di facultas mihi data non fuit: præ-
sertim cum illa historiarum mearū
annotatio, inter reliquam meam su-
pellectilem, Slesuici esset, atque mihi
facultas à decumbente Principe dis-
cedendi, non daretur. Sed E. V. ex
Dania redeunti datam fidem præ-
stabo, ut V. E. omnia integrè anno-
tata recipiat. Confido etiam, me
quasdam historicas farragines, ma-
ximè ad res Saxonicas pertinentes,
V. E. communicaturum: quas V.
E. pro suo iudicio & consideratione
non displicituras, spes est. Interim
V. E. omnia mea officiosa obsequia
de me sibi polliceatur. Ex Gots-
torpio II. Nouembris.

Anno 1571.

DESCRIPTIONIS

BELLI DITHMARSICI,

Liber primus.

Reuiter cōmemoraturus bellum, quo Dithmarsii, gens Cimbrica, adempta libertate à Rege Daniæ ac ducib. Holsatiæ, sub iugum redacti sunt, operæ precium me facturum existimaui, si primum pauca de eius temporis in Europa statu perstringerem: altius deinde ab antiquissimis temporibus repetitam gentis originem, cum incolentis tractum, mores & instituta, ac deniq; quantam olim Dithmarsii crudelitatem & ferociam in Danos Holsatosq; finitimos & populares, exercuerint, explicarem. Quo ordine seruato, cū ipsum tempus belli apparebit clarius, in quod & alia quædã haud indigna memoratu inciderunt, tum odiorum initia & incrementa eas intergentes aperientur: ac postrema hæc expeditio quanto periculo, labore & difficultate, suscepta sit, quantumq; emolumentum, ijs subactis hostibus, accesserit victoribus, planius cognoscetur. Itaq; eam partem seorsum tractans, ne confunderem, liberumq; lectori foret, vtram malit, legendo expedite cognoscere, peculiari

B

BELLI DITHMARSICI

libro complexus sum: altero historiam ipsius belli ex instituto pertexens. Erat igitur, post partam humano generi salutem, annus vnde sexagesimus supra millesimum quingentesimum, quo hoc in Dithmarsos bellum motum gestumque est. Quo ineunte anno, calendis Ianuarij, inclutus & laudatissimus heros Christianus, eius nominis tertius Daniæ & Noruegiæ Rex, annum ætatis sextum & quinquagesimum agens, cum plures dies longo & inueterato morbo grauitur decubisset, ex calamitosa vitæ huius ærumnis ad cœlestem consuetudinem, & beatam immortalitatem euocatus, placido pijsimoque obitu naturæ concessit. Nam cum, per annos plusculos tabida lentaque ægritudine paulatim confectus, vires corporis prope omnes destituisset, ea demum magis magisque ingrauescente, dormiens per insomnium moriturus est, si quæ mandare suis, & post obitum efficienda in regno constituere vellet, maturè ut id faceret: ipsi enim post octiduum vitæ finem imminere, & ad aliud regnum hoc Danico longè pulchrius beatiusque abreptum iri. Id somnium suum experrectus Reginae uxori & familiaribus narrauit, quæque à morte sua fieri voluit, sacris factis iussit, prædictoque tempore moriens somnij fidem impleuit. Qui sanè princeps, ut rebus maximis bello ac pace præclare feliciterque gestis clarissimus, semper habitus

est:

LIBER PRIMVS.

est: ita insigni pietatis, iustitiæ, prudentiæ, clementiæ & æquitatis gloria, quæ singulæ virtutes mirificè & certatim in eo excelluerunt, cunctis ætatis suæ regibus facile queat comparari. Per annos enim circiter viginti & alterum, Danici atque Noruegici regni sceptrum, relictum quidem ipsi morte parentis Friderici, sed continuo eoque maxime ancipiti quatuor ferme annorum bello, quod ei, neque parentis testamento, neque à regni proceribus regi designato, grauissimos competidores aduersariosque fortuna virtuti inimica obijceret, vi armata occupatum defensumque, in summa gubernationis tranquillitate, maximoque cum regni incremento emolumentoque populis, obtinuit exitus. Ipso verò ingenti omnium luctu ac desiderio rebus humanis exempto, filius auitum referens nomen, qui paucis ante annis, viuente etiamnum patre, vnanimi omnium regni procerum atque ordinum consensu, rex designatus salutatusque fuerat, ac iam pridem in summam singularis & præstantis indolis, præclarissimæque virtutis spem, cunctorum animos erexerat, in regniæ dignitatis culmen ac titulos, opesque paternas successit. Erat tunc quidem Dania pacata vndique: tranquillam enim ac florentissimam ipsi pater moriens, ut qui in omni vita pacis studiosissimus fuerit, reliquerat. Sed & Christiernus ille secundus, Rex olim

B ij

Sueciæ, Daniæ ac Noruegiæ, qui propter in-
 terfectos tyrannicè Antistites, & Suecorum
 Danorumq; nobilissimos quosq; sublatos, eie-
 ctus regnis tribus septemtrionalibus iam in
 duodrigesimum annum detinebatur cap-
 tiuus, & ad nouum aliquem belli motum cau-
 sam præbere posse visus fuerat, quia duæ ipsius
 filia, Caroli V. & Ferdinandi Imper. ex
 sorore neptes, duabus clarissimis familijs, Pa-
 latinæ Lotharingicæq;, per Connubia essent
 insertæ, tertio & vigesimo die post obitum re-
 gis, cum duobus minus annis octogenarius
 esset, vita excesserat, ob famâ inopinatâ mor-
 tis patruelis sui timore consternatus, vti credi-
 tur. In vicinis quoq; ducatibus hostile nihil
 mouebatur timebaturue: alia verò plerâq; in
 Europa regiones bellis ac tumultibus, cum
 ciuilibus tum externis, deflagrabant. Gereba-
 tur bellum atrox inter Philippum Hispania-
 rum & Henricum Gallia reges, cominissocq;
 cruento vtriusq; prælio ad Sancti Quintini
 oppidum, in Rhemenfi prouincia (quod op-
 pidum docti putant Samarobrinam veteri-
 bus fuisse, C. Cæsaris hybernis & conuentu
 Gallorum olim ibi indicto celebrem) magna
 strages edita est. Etsi verò complures vtrinq; et
 cæli & capti sunt, Gallus tamen maiorem ea in
 pugna cladem accepit, amisso in primis insi-
 gni nobilitatis flore, ac præcipuis belli duci-
 bus

bus regniq; proceribus captis. Quam ob cau-
 sam & iniquioribus paulo conditionibus pa-
 cem cum hoste fecit, perq; connubium demû
 (vt fere inter pacificantes principes fit) con-
 trouersia ea omnis sublata est. Incidit illa inter
 duos potentissimos Europe reges pacificatio
 in mensem Martium eiusdem anni, quo opti-
 mus princeps Christianus vitam cum morte
 commutauerat. Tenebat tunc Imperij Roma-
 ni sceptrum Ferdinandus Austriacus, superio-
 re anno in Caroli Quinti fratris locum, Sep-
 temuirorum Germaniæ suffragio, suffectus.
 Is enim Carolus clarissimus potentissimusq;
 Imperator, cum ingrauescentis ætatis ualetu-
 dinisq; vicio imbecillus, tantam rerum molē
 sustinere diutius nec vellet nec posset, &, resti-
 tutis per Gulielmum Aurantium Septemui-
 ris Imperij insignibus, dignitate Imperatoria
 & muneribus sponte sese abdicasset, inq; coeno-
 bium Sancti Iusti in Hispania abdidisset, in
 monastica ac solitaria ea vita diem extremum
 obierat, eodem anno, quo & duæ eius sorores
 Maria & Eleonora, Vngariæ & Gallia regi-
 næ, filijq; Philippi coniunx Maria Angliæ re-
 gina, vita excesserunt. Ferdinandus igitur sub
 idem tempus, coacto vniuerso Imperij senatu
 & ordinibus, in vrbe Vindelicorum Augu-
 sta conuentum agebat. His in comitijs, quæ ad
 tuendam & conseruandam Imperij dignitatē,

arcendumq; Pannoniæ oris Turcam, crudelissimum & hæreditarium Christiani nominis hostem, ac muniendâ stabilitamq; per Germaniam pacem & tranquillitatem publicam, spectare videbantur, mensibus ferè decē acta & constituta sunt. Frequentibus quoq; suffragijs decretum factum, vt Liuoniæ miserè querenti, de atrocissimi hostis Moscorum siue Rutenorum principis, ceruicibus suis asfiduè imminētis, extrema seuitia atq; iniurijs, quas inferente illo grauissimas esset perpeffa, centenis aureorum millibus ad exercitū conscribendum suppetiæ ferrentur. Quod Imperij beneficium plærisq; eorum, qui tunc Liuoniam administrabant, adeo tenue & exile visum est, vt negligere omnino maluerint, quã rebus in extremum adductis discrimen, præter cætera mala, quibus affligerentur, concitata insuper inanis auxiliij inuidia sese onerare. Multò enim honestius præclariusq; ad omnem posteritatem fore sibi iudicabant, si non adiuti ab Imperio, & tanto aduersario viribus longè inferiores, vel hostis potentiæ cederent, vel rebus omnibus fortunisq; exuti viriliter occumberent: quàm si, aut in tam exigua æris summa spem aliquam & fiduciã posuisse temerè, aut imemores officij pro patria animis parum masculis & generolis præliari perhiberentur. Ita Liuoniam nequicquam im-

plorantem

plorantem auxilium, & tam potenti diroq; hosti imparem, propter ignauiam eorum, per quos tunc regebatur, cum Rutenus, hæreditarij cuiusdam iuris & denegati sibi tributi prætextu, numerofo cum exercitu inuasisset, non modò crudeliter igni ferroq; euastauit, sed & expugnatis plerisq; occupatisq; castellis ac munitionibus, & ingenti hominum multitudine trucidata, multa præterea mulierum puero- rumq; imbellium millia, sedibus paternis maternisq; auulsa vberibus, in Moscouiam secū abduxit. Lugubre sanè spectaculum, & deplorandum nobilissimæ fertilissimæq; olim regionis fatum, quæ tam longo æui tempore, aduersus barbarorum finitimorum incurfiones, firmissimum Germaniæ munimentum & propugnaculū fuit. Magnum verò Germaniæ dedecus, cum maiorum nostrorum olim virtute & constantia diu fortiter egregieq; defensa sit, quorum ora & aspectum, nedum arma vix ferre Romani poterant, quod nunc oscitantibus ijs, quibus finium defendendorum cura credita erat, in tristissimam miseriamq; redacta seruitutem, Moscorum sæuitiæ & Tyrannidi cesserit. Hic tunc ijs in Europa locis rerum status erat, de quo nos breuiter dicturos recepimus, nunc consequens est, vt antiquissimę gentis originem & mores altius non nihil inuestigemus; quod pro rei ipsius

B iij

conditione fortasse longius erit. Antequam
verò eò veniamus, paucis obiter Lectorem
ad monitum volumus, ne quid nos hoc loco
de Dithmarfis sigillatim dicturos existimet.
Eorum enim regio, quam septem in longitu-
dinem miliaribus porrectam, pauloq; angu-
stius in latitudinem sese extendentem inco-
lunt, cum Holsatiæ cohæreat, continensq; cū
illa intra Britannicum Germanicumq; mare
(quæ vetustissima Cimbrorum sedes est) sita
sit, ipsiq; incolæ, vt eadem origine descenden-
tes, isdemq; viuentes moribus & institutis,
vni eidemq; cū Holsatis imperio Saxonum
olim subiecti fuerint, neq; nos illos separa-
mus, vnoq; sub Cimbrorum nomine vtrosq;
complexi describimus. At si obiiciat quis, di-
uersam à Cimbris gentem Dithmarsos vides
ri, quia illi à Gomero nepote Nohæ, hi à Mar-
so orti credantur, is haud difficulter responde-
ri sibi posse intelligat. Nam id ita esse tamen si
largiar, tamen negari non potest, Marsum Go-
meri nepotem ex Thuiscone filio perhiberi,
vnde de cognatione gentis, vnum insidentis
tractum, si id verum sit, facile est colligere. Ve-
rū Marsos alijs locis confedissee, victosq; olim
& fusos à Germanico, Tacitus, accuratus Ger-
manicæ descriptor, locuples testis est. Mihi pro-
fectò magis consentaneū vero videtur, Dith-
marsos ab inhabitata loci ora nomen sortitos
esse.

esse. Etenim vniuersa ea regio, quæ intra Cim-
bricam Chersonnesum est, bifariam distingui-
tur, in palustrem & campestem, siue nemoro-
sam. Qui depressa ideoq; palustria & vligino-
sa tenent loca, hi ab incolis Marsi vocantur,
quasi inter paludes limosasq; voragines de-
mersi habitantes. Inde Stormarsi, Cremp-
marsi, Vilstermarsi, Haseldorpermarsi & Dith-
marsii dicti, qui vna omnes quasi serie Albi
flumini adiacent: cumq; terram aquis humi-
liorem depressioremq; incolant, haud tenui
sumptu, densis obiectis aggeribus vallisque
prealtis, præterlabentis maris ac fluminum
vim atq; æstua sustinere atq; compescere co-
guntur, saltē aggeribus, fossis aut profluen-
tibus separati. In quas oras, vt ab ipsa natura
situq; munitiones, se suaq; receperunt incolæ,
vbi grauius alicundē ab hostibus periculum
aut terror illatus est, vt postea memorabitur.
Rursus diuerso appellantur vernaculo nomi-
ne, qui altiora atq; aridiora terræ occupant,
vnde Holsati, quasi inter sylvas saltusq; siti ha-
bitantesq; nominati: quam veriore de no-
minis etymo sententiam iudico, nunc ad Cim-
bros in genere sese conuertet oratio. Holsatia
itaq; omnis, vti nunc vocatur, Stormariam,
Vagriam, Dithmarsiam, Slesuicensem ducatum
& Iutiam, minoresq; aliquot repiones ac
insulas, vt Angliam (ex qua Anglis, teste Be-

da, in maiore Britannia & origo & nomen est) Suuantiam, Alsiā, minorem Cimbriam, quæ & Fimbria dicitur, cum alijs quibusdam com-
 plectens, veteribus Cimbrica Chersonnesus dicta fuit. Ea ab Albi flumine, prope ciuitatē Hamburgum, ad extrema Iutiæ (qui locus incolis Schagendicitur) in longitudinē itinere duodecim dierum extenditur: in latitudinem verò ab insula Fimbria, ad Buesen insulam Dithmarsia, dierum sex itinere expedito patens, porrigitur: ita, vt ab vna parte ferè rota Oceano Orientali alluatur, ab altera Occidentali, ac propterea peninsulæ nomē merito sortiat. A meridie enim saltem inferiori Saxoniorum ducum regioni contigua est. A reliquis eius loci finitimis ducatibus, vt Megalopolitano & Luneburgensi, diuiditur per Trauenam, Bilenam & Albi fluuios. Cæterum cum in genere totam Cimbriam depinxerim, nō inutile fore existimaui, si Holsariam quoq; specialiter describerem. Ea quatuor fluminibus circumdata est, Bilena ad orientem, ad occasum Stora, ad meridiem Albi, ad septentrionem Eidora, qui fluuius vetus Daniæ limes à quibusdam esse existimatur. Sed Annonius monachus Benedictinus diuersum ab hoc litem constituit, nempe vallum illud adhuc nostro tempore muris & aggesta terra insignne, quod à nostris *Dennwerdt* hoc est, Danorum

rum opus appellatur, & propter Caroli Magni exercitum aduentantem, à Godefrido Daniæ rege structum perductumq; est, à sinu Oceani Britannici Slue dicto, haud procul Sleuico & Gothorpa, vsq; ad Hollingstadium, quod Eidora amnis in Germanicum mare se exoneraturus alluit. Incoluerunt olim Holsatiā ab antiquissima memoria prisca illi & pugnares Cimbri, bello cum Romanis gesto celebres, vnde & nomen vnuerſa ea regio accepit, vt ex Ptolomæo, Strabone, Plinio & Tacito, maximis certè autoribus, constat: qui omnes vno quasi ore Cimbroſ inter duo maria, Britannicū nempe & Germanicum, nunc vulgò occidentale & orientale dicta, Aquilonem versus à Saxonibus consedisſe, disertè testantur. Et seruat etiamnum hoc tempore nominis vestigium insula parua, contra Lubecā ciuitatem sita, quæ Fimbria hodiè, vna duntaxat litera innouata, appellatur. Cimbroſ verò à Gomero, nepote Nohæ ex maximo natu filio lapheto, ortos esse, nomenq; ab eo per tota secula paululum immutatum trahere, consentiens omnium opinio est. Posteritas igitur lapheti cum maiorem orbis terrarum partem, in Europa Asiaq; minore, occupauerit, quod ipsi, cum etymon nominis dilatationem significantis, tum fausta Nohæ parentis imprecatio, portendebant, posterì à Gomero orti ad Bospho-

Bosphorū Mæotidi paludi proximū, qui de illis Cimmerius est appellatus, vltra Thraciā, vbi Tanais oritur, sedes habuerunt, ipsi Cimmerij dicti. Cuius rei etiam propheta Ezechiel certissimus est testis, qui Gomer & Thogorma latera Aquilonis expresse vocat: quod de Palæstina, vbi vir diuinus sacri numinis instinctu scripsit, accipiendum est. Quo sanè in loco floruisse olim Cimbros potentia & nominis celebritate, præter Bosphorum et mons & oppidum eiusdem loci, ab ipsis Cimmeriū nominatum, documento sunt. Hinc postea succedente tempore, quod haud difficile illis fuit, per regiones propinquas, Russiam, Lituaniam, Liunioniam, Borussia, & Vandaliā eam, quā nunc Pomerani & Megalburgici obtinent, in Cimbricam Chersonnesum progressi, totoq; eo littore se passim diffundentes, late dominati sunt, & castrato paululum nomine, literaq; interiecta, Cimabri nuncupati. Quando verò & qua occasione hæc migratio contigerit, quoniā nulla gentis ab eo tempore monumenta extant, ex quibus id constare possit, ignotum est. Herodotus meminit, Cimbros, cum irruptione facta Lydiam inuasissent, ab eius populi rege repulso esse. Sabellicus præterea Aliatem, qui Lydorū rex fuit, eos Asia eiecisse scribit. An igitur eo statim tempore, eaq; occasione, in hæc loca concesserint,

rint, certò affirmari non potest. Nam hac de re quæ veteres Saxoniarum rerum scriptores literis prodiderunt, nō, quæ scilicet ab hominibus imperitis rudibusq; passim cōgesta sunt, fides habenda non est, eosq; Albertus Cranzius, diligens & curiosus historiæ scriptor, vbiq; ferè vt fuitiles & friuolos refellit. Quod si literarum cultura, æq; ac res militaris, apud Cimbros florisset, certiora de suo in hæc loca aduentu, alijsq; rebus præclare feliciterq; abs se gestis, monumenta nobis reliquissent. Sed ipsi, vt & aliæ pleræq; gentes, animose viriliterq; agere, & bella gerere, quā eleganter & ornate scribere, maluerunt. Illud tamen ego haud nulla ductus coniectura crediderim, nō vniuersam simul gentem omnino illuc sese effudisse, sed remansisse nonnullos, qui relicta ab alijs loca colerent, quod homines istius org veteribus Cimbris non dissimiles sint moribus & institutis, vt historiæ produnt. Neq; enim singulari cuiusquam imperio parent, sed complures inter eos sunt nobiles viri, nō expredatione & venatu victum & opes quærunt: quas duas omnino res cum plurimi semper faciant, propter eas sæpe ingentes inter ipsos discorpiæ & contentiones oriuntur. Opinatur nonnulli, eos vel inuisitata Oceani inundatione coactos, vel vi à Gothis expulsos, sedibus suis emigrasse. Quod mihi verisimile non vide-

videtur, sed potius suapte sponte ac voluntate, siue fato quodam impulsos, siue opum alienarum cupiditate accensos, cultiora loca appetisse existimauerim, praesertim quibus, ut nulla terrestrium itinerum difficultate praepeditis, magnam facultatem ad inuadendas occupandasque alienas provincias clasis praebuerit. Neque verò soli Cimmerici, sed & aliae quaedam ipsis conterminae gentes, sedibus pristinis relictis, in alias terras migrantes transierunt. In his Getae, Daci, Sycy, Teutones siue Thuiscones (ab Ascanio filio Gomer, qui & Thuiscon) & Sacae fuerunt, qui omnes, mutatis appellationibus, nunc Gothi, Dani, Suedi, Germani & Saxones nominantur, etiam hodie Cimbris finitimi. Caeterum fuerunt semper Cimbrici gens impigra, strenua, manu prompta & bellicosa: quod cum origo nominis, pugnacem significantis, tum res ab ipsis audacissimè fortissimèque gestae, abundè testantur. Ab ipsdem Sicambri & ortum & nomen ducunt, quos nunc Geldrenses esse viri docti arbitrantur. Post aliquot enim numero reges, qui inter praefatos Cimbricos siue Cimmericos dominatum tenuisse feruntur, cum ad Antenorem secundum, qui Marcomyri filius fuit, rerum summa peruenisset, is, fixis per maiores suos & prolatatis iam sedibus ad Rhenum usque et Germanicum mare, Britonum regis finitimi filiam,

Cam-

Cambram nomine, in matrimonium sibi copulauit. Quae mulier cum in magno apud regem precio & honore esset, ob eximias pudici venustique ingenij dotes, in eius fauorem & gratiam nouum genti nomen indidit, ut pro Cimbris postea Sicambri appellarentur: idque à conditi mundi exordio anno post quingentos & ter mille quinquagesimo, cum Artaxerxes Longimanus Persis imperaret. Succedente postea Antenori filio Priamo, recens Sicambrorum nomen non deposuerunt, sed peregrinam quoque & ignotam prius Saxonum linguam addiscentes in suam cooptarunt, quod duces eorum, crescente indies magis magisque potentia, ad Rheni ripam dexteram usque dominatum protulissent. Longo deinde intercedente temporis interuallo, circiter annum conditi orbis terrarum à terminissimo octingentesimo quadragesimum, regnante Meradoco primo, cum Rhenum relinquere, ob insolitas frequentesque cum ostiorum eius, tum maris inundationes, cogentur, Harciniae tractum occuparunt. Inde verò non multo post à Boijs pulsi, trajecto Danubio Noricum insederunt, (quo loco etiamnum hoc saeculo comitatus extat, ex nomine eius rei argumentum habens) donec Meradoco secundo duce, contractis vndecunque omnibus gentis suae viribus, adiunctisque sibi in societate Teu-

tonum

tonum & Ambronum auxilijs, Galliam & Italiam inuadere cœperunt: vnde in Germaniã à Cassandro primo redacti sunt. Ex Norico enim per Heluetiam Galliamq; penetrantes, quorum multitudo trecenta millia tum excelsisse memoratur, in Hispaniã populabundi transierunt, qua maximis affecta detrimentis, à Celtiberis inde post armis reiecti atq; depulsi sunt. Igitur in Galliam reuertentes, cum omnem eam prouinciã, quacunq; iter fecerant, crudeliter euastassent, in ita cum Teutonibus & Ambronibus belli societate in Italiam armis irruere decreuerunt, annum circiter decimum ante natum Christum supra centum. Primus Romanorum Papyrius Carbo consul in Illyrico cum vniuerso exercitu ab ipsis conciditur. Post eum M. Iunius Syluanus, & ipse consul, contracta infeliciter pugna superatur, à qua victoria cum missis legatis sedem & agros à senatu Romano postularent, is hoc ipsis negauit. Nec longè post altero commisso praelio, Aurelius Scarus legatus consulis, deletis copijs in manus eorum viuis peruenit. Qui in consilium à victoribus adhibitus, cum eos deterrere conaretur, ne superatis Alpium iugis in Italiam sese demitterent, quod vinci non posse Romanos diceret, Bolus rex, ferocisq; ingenij iuuenis, cõfestim manu sua eum interemit. Praelium illud Tacitus factum

factum scribit, anno sexcentesimo quadragesimo post Urbem conditam, à quo alij dissentiunt. Ad eam aduenientis tanta multitudinis famam, tribusq; iam praelijs victricis, perterriti Romani, nec sibi, donec Italiam hostes ingrederentur, expectandum rari, in aditu Alpium denuò exercitum validum opponunt. Igitur in ita ad Rhodanum fluiuium pugna, anno ab Vrbe condita nono & quadragesimo post sexcentos (quemadmodum annos supputant, qui Tacitum non sequuntur) iterum Cimbrum memorabilem & funestam Romanis victoriam consequuntur, octoginta millibus militum trucidatis, calonum lixarumq; quadraginta millibus, castrisque binis consularibus potiuntur, vix denis (vt a Iunio quidam) è tanto exercitu elabentibus. Alter proconsulum, qui duces fuerant, C. Manlius in pugna interfectus occubuit. Alter Q. Seruilus Cæpio, cum ex fuga Romam certissimus cladis nuncius peruenisset, abrogato imperio bonisque publicatis, cum, quod eius temeritate tanta clades accepta crederetur, tum ob spoliatum auro Delphico templum Tholosanum, in carcerem ductus est, necatq; post cadauer ad scalas Gemonias abiectum. Feruntur vno in praelio Romani maiore clade & detrimento nunquam affecti. Quamobrem suspensim metu animis, de exitu belli magnopere solli-

citi, præsentisq; rerum suarum periculo vehementer perturbati, cum hostes exitium Urbis minitantes propediem aduentare nunciarentur, missis celeriter trans mare nuncijs, bellicosum iuxta & fortunatum ducem C. Marium ex Lybia, ubi lugurtham deicerat, in urbem reuocant, eumq; continuato per annos plures magistratu, eius belli Imperatorem creant. Hic anno improperam eam pugnam insequenti secundum consul factus, & ad bellum Cimbricum à senatu mandatum profectus, fatidicæ mulieris suasu, cui Marthæ nomen fuit, per biennium conflictu abstinuit. Interea temporis castra ab hostibus summa vi oppugnata, nec minore constantia à Mario defensa sunt. Post elapsos vero annos duos, cum Teutonibus & Ambronibus, qui diuisis copijs diuersa via ex Gallia in Italiam fuerant transgressi, ad Aquas sextias manus feliciter conseruit. Eo valde acriter uentoq; prælio victor ducenta millia hostium fudit, cepit nonaginta millia: tantaq; fertur cæcorum fuisse multitudo, ut Malsilienses postea congestis defunctorum ossibus vineas obsepserint, agricq; eius loci, madefacta sanguine humano gleba, & carniū putredine, superfuso præterrimo rore copioso & imbri, quasi stercore multo pinguescentes, uberrimi feracissimiq; redditi sunt. Lucius tamen Florus non uno, sed duobus

duobus secundis prælijs, eodē loco Teutones et Ambrones à Mario profligatos refert. Tam insperato & infelici sociorū casu Cimbrī, qui per Noricū in Italiam descenderant, quanquā attenuati numero & viribus, animo tamē in nimē fracti, sedem à Romanis collocando rerum suarū domicilio petebant. Quo non impetrato, Q. Catuli procōsulis exercitum in fugā versum ab Alpiū faucibus, quas obsederat, sumouent, Italiamq; ingressi ad Athesin flumē castrametantur. Nec defuit fortunæ impotenter sibi blandienti Marius, summaq; celeritate eō aduolans, copias suas cum Catuli milite coniungit, in itoq; prælio die vicesimo nono Iulij, centū quædraginta millia hostū Cimbrorū occidit, supra sexaginta millia capta in potestatem redigit. Durauit igitur hoc bellum Cimbricū duodecim cōtinuos amplius annos, sumpto initio à Cn. Papyrio Carbone Cōs. à Cimbris interfecto, usq; ad quintū Caij Marij consulatū, cum ad Athesin illos penitus debellauit. Nec sane modicas Cimbrī intra id tēpus Romanis clades intulerunt, cum aut cæsis, aut captis fugatisue eorum ducibus, quinq; Consulares exercitus prosternerēt. Equidē nisi fuisset ita diuinitus constitutum prædictumq; ut Roma, plerisq; omnibus subactis prouincijs, orbis terrarum caput efficeretur, summumq; in eo imperium & potestatem gere-

ret, & nisi ea tempestate tam excellens virtutis & felicitatis incredibilis extitisset imperator, potuisset forsitan tunc imperium Romanum penitus everti atq; deleri. Proinde haud immerito Marius tertius vrbis Romæ conditor & assertor à Plutarcho appellatur, primo resq; ciuitatis, qui antea ipsi, vt nouo homini, tanta honorum fastigia inuiderant, tunc Rem publicam ab eo conseruatum falsi sunt. Certatum verò eo bello cunctis imperij Romani viribus, totoq; adeò regni corpore, cum, exhausto ad milites conscribendos ærario, Marius omnes populi Romani socios & amicos in auxilium exciuerit, exulesq; vndiq; & ob maleficia iudicij damnatos, permissa impunitate, contra leges reuocauerit, quò maiore armorum mole tantis hostium conatibus obuiam iret. Atqui, vt Tacitus refert eo loco, vbi hanc Cimbrorum in Italiam expeditionem perquam magnificis effert verbis, constitit ea victoria Romanis decem & ducentorum ferme annorum continuis grauissimis difficilissimisque bellis, si temporis series, à Cæcilio Metello & Papyrio Carbone cons. ad alterū vsq; Traiani Imp. consularum, subducatur. Cæterum quod scriptores nonnulli asserunt, postremo hoc prælio Cimbro ad internecionem vsq; gentis cæsos delerosq; fuisse, id à vero esse alienum, non vno argumento liquet. Erst enim

enim vires eorum, tanta in ipsos strage edita, adeò fractæ attritæq; sunt, vt robur uetus & potentiam pristinam recuperare postea nunquam potuerint: reliquæ tamen fusi ad Athenæ exercitus ita fuga dispersæ sunt, vt partim ad Mæotidem paludem regressæ, partim in Græciam & Pannoniam nouis quærendis sedibus dilapsæ sint, nonnulli quoq; in Germaniam & natalem peninsulam suam effugerint. Enim verò post id tempus quòd nulla in historijs Cimbrorum extat mentio, nemini mirum videri debet. Nam sumptis semel & intentatis improspere contra Romanos armis, postea quieti sese tradiderunt, nec inter ipsos inuentus est, qui, temporum rerumq; gestarū vices literis mandando, posteriorum memoria factorumq; æternitati consulere. Imperante Augusto Cæsare, retinuisse Cimbro etiam aliquā imperij vmbra, inde constat, quòd ei (vt commemorat Strabo) arētū lebethem, peculiari quadam religione abs se consecratum, dono miserint, vt eo facto dissidij veteris & iniuriarum memoriam quasi abolerent, amicitiaq; foedus cū eo pangerent. Sub idem quoq; tempus victos à Danis luttia, parte Cherfonesi propinquiore Danis, quam tunc obrinebant, expulsos esse, annales meminerunt. Quæ igitur inde superfuit multitudo, Danorum metu Saxonie ducibus sese

C in

subdidit, nec sine multa & varia rebellione paruit. Neq̄ omittendum mihi hoc loco videtur, quod in commentarijs belli Gallici Cæsar recenset, Cimbro Teutonesq̄, cum in Galliã Italianãq̄ iter facerent, impedimentis ijs, quæ secum agere aut portare non poterant, citra Rhenum depositis, custodiæ ex suis ac præsidio sex millia hominum reliquisse. Hos, profligatis in Italia focijs & popularibus, multos annos à finitimis exagitatõs, cum aliàs bellũ inferrent, aliàs illatum defenderent, consensu eorum omnium pace facta, inibi locum domicilio sibi delegisse. Inde Aduaticos prognatos, qui obsidenti Cæsari dedito oppido, in quod egregiè à natura munitum omnia sua contraherant, desertis metu reliquis oppidis castellisq̄ vniuersis, cum insequenti nocte munitiones Romanas, compositis insidijs fideq̄ rupta, inuaderent, ad millia quatuor eorum occidit: ac postridie vniuersam oppidi sectionẽ vendidit, numerusq̄ capitum ab emptoribus millia quinquaginta trium ad eum relatus est. Hos aliq̄ Neruijs est Eburonibus, qui nobis Tornacenses & Leodicenses sunt, finitimos fuisse arbitrantur: aliq̄ in Heluetia prope Tauriscos, qui quibusdam Vranienses, collocant. Hinc eorum orta est opinio, qui partem Cimbrorum, ab ea clade superstitem, in Heluetia sedem nactos confedisse, scribunt. Equidem

dem ex omnibus his omnino haud incertum est, ex eadem gente, tamen per omnes dispersa terras, plurimos tamen cladi in Italia acceptæ superfuisse. Porrò quæ de antiquissimis eius gentis moribus & institutis referri possint, hæc ferè sunt. Vtebantur primis temporibus vetustissimi illi Cimbræ, & qui in Holsatia postea sedẽ habuerunt eorum posteri, prisca illa Germanica lingua, quæ Saxonum genuina est. Regem aut principem agnoscebant neminem, sed, exortis subinde bellis, ex suis fortissimum quenq̄, & factis illustribus spectatum, ducem sibi deligebant. Si fortè qui, explorata virtute & factis præclaris editis pares, electionem dubiã facerent, sorte per ipsos met iacta iudicabantur. Nec diuturnius cuiusquã erat imperium, quàm bellum ipsum, cuius gendi dux esset declaratus. Præter nobiles colonosq̄, & quosdam conditione seruos (quos Christiana nunc pietas sustulit) nullos inter se vitæ status aut discrimina alia habebant. Comitum verò & Baronum, titulos ac nomina planè ignorabant, quemadmodum nec nunc quidem apud finitimos Danos Suecosq̄ in vsu sunt, nisi quòd ante paucos annos quidam nouo exemplo & ambitione inusitata, fortasse cum aliqua etiam pristini iuris sui iactura, eos incognitos hætenus honoris titulos gradusq̄ in Suecica adepti

Summa apud eos dignitas, summusque honos & status post electos belli duces, equitum erat, quos ab ornamentis, quæ illis conferuntur, auratos vocamus. Ad quem maximum honoris gradum nulli patebat aditus, nisi qui virtute bellica, factisque in hostem egregijs patris, cuiuscumque vel clasis vel fortunæ esset, ad id dignitatis culmen merito ascendere putaretur. Iis enim solis, ut præclarum & ingens compertæ spectatæque virtutis præmium, in conspectu exercitus patentibusque campis, ab ipsis ducibus, quorum ductu & auspicijs strenuam & memorabilem in bello operam præstitissent, solenni ritu & ceremonia conferbatur. Quod ipsum & apud alias plerasque gentes in more fuit, & recentium maiorum memoria Franciscus Galliarum rex, laudatissimo sanè exemplo, in consuetudinem quodammodo reuocauit. Is enim, cum duplici periculoque admodum prælio Heluetios, pugnantissimam gentem, non procul Insubria iudicaret, quoniam ipsemet præ cæteris in prima acie audacissime dimicans, & optimi ducis & strenui bellatoris munia impleuerat, consensu gratulantium principum exercitusque vniuersi, eo honore dignissimus habitus, de manu Baiardi impigri ducis, quem ante alios fortissimè in hostes pugnantem conspexerat, equestris dignitatis ornamenta, adhibitis de more

more ceremonijs, accepit. Nostro verò sæculo equestris ordo à fortibus viris, & militari laude præstantibus, rarius propterea appetitur, quod in eum non semper, ut olim, testatæ virtutis merito dari, sed qualescumque passim favore principum subleuati cooperantur. Qui enim, vel principum gratia florentes eum dignitatis gradum affectant, vel opibus affluentibus emproptio honore cæteros antecedere cupiunt, licet nulla probatæ virtutis testimonia præcellerint, verbis ex solenni ceremonia concepris, districto Imperatoris ducisue gladio in sinistro humero leniter percutiuntur, eoque ritu, & ipse honos & eius insignia ornamentaque, quibuslibet promiscue communicantur. Cimbrorum porro in Christianæ fidei societate, repudiatis idololatriæ superstitionibus, eodem tempore vnà cum Saxonibus sese contulerunt. Antequam verò tempus Solem & Lunam, aliosque vanæ religionis deos adorabant, eosque diuersis & certis in locis colere, & sacra ipsis facere solebant. Neque enim cœleste & immortale numen vllis aut ædibus, aut alijs operibus manibus mortalium fabricatis, includi & contineri posse credebant. De animarum tamen immortalitate rectè statuebant, doctrina ea quasi per manus, à Gomer vsque primo gentis autore, posteris tradita. Honestæ item inter ipsos connubia maris vnius fæminæque

erant copulatio, quorum alterutro fati fun-
cto, secundas nuptias non celebrabant. Verū
vt pares essent coniuges, eiusdemq; status &
conditionis, magnopere obseruabant: qui
aliter contraxissent, eorum vterq; publicam
& ignominia & suspicionis notam subire vi-
debatur. Reos adulteri & conuictos capitali
supplicio afficiebant, vt certior maiorum san-
guis propagaretur. Iurisdicūdi iudicijq; exer-
cendi hunc habebant morem. Erat vniuersa
ditio in certas parccias siue curias diuisa, ex
statis temporibus locisq;, pro se quæq; seor-
sum, suis cum armis patente sub dio in cam-
pis conueniebant, aderantq; eiusdem loci viri
nobiles, qui velut testes iudicio assiderent. Ibi
in medium prodibant, qui contra alios litem
habere se existimarent, auditisq; & cognitis
partis vtriusq; actionibus defensionibusq;,
conuentus vniuersus in consiliū ibat, idq; tem-
poris spacium, quod interim deliberando te-
rebatur, curam vocabant. Expensis diligenter
& velitatis in partem vtramq; controuersis,
in cōfessum redibant, vocatisq; litigatoribus
de iure pronuntiabant. Si quis stare iudicio
non veller, ad duodecim constitutos siue iudi-
ces siue arbitros, & ab his ad vniuersę ditionis
conuentū prouocare ei licebat. Hæc minuenda-
rum litium iudicijq; cōsuetudo semel quot
annis obseruabatur, & est in hunc vsq; diem

locus

locus nō procul Rendesburgo, qui annuæ tra-
bis nomē ab eo iudicij more etiam nū retinet,
solentq; illic nunc quoq; terminandis contro-
uersijs nonnunquā conuentus haberi: ac fue-
runt præterea in alijs Chersonnesi partibus si-
milialia loca, quorū memoria lōginquitate tem-
porum intercidit. Homicidij crimen vltimo
supplicio non prosequentes, multa pecunia-
ria plectebant, ne vno infelicifatu duode-
medio tolleretur: idq; ita ad Christianū vsq;, eius
nominis tertium Daniæ regē, obseruatū est. Is
enim, vt erat princeps prudentia mira, & æqui
boniq; seruantissimus, quoniam ea consuetu-
do à diuino simul humanoq; iure discrepare
videbatur, inolitam vsu & temporis diutur-
nitate legem, ante annos nō adeo multos, con-
sensu procerum ita constrinxit atq; mitigauit,
vt qui inopinantem quempiam, armisue ad
corporis sui defensionem non instructū, inter-
fecerit, capite poenam luat, in reliquis prisca
consuetudinis vigor obtineat, vt à sanguinis
profusione temperetur. Si acriores fortē con-
tentiones de iure aut honoribus inciderent, in-
ter nobiles præsertim, antiquo Romanorum
more initis duellis, Marte iudice lites dirime-
bant. Erant sepulturæ eorum in syluis et agris,
tumulosq; aggestis lapidibus vestientes mu-
niebant, quod genus cōplures passim adhuc
visuntur, qui Gygantū strata vocantur. Non
nulli

nulli quoq̄, sed pauci, extructis rogis, more Romano cremari, cineresq̄ collectos in urnas custodiri volebant, cuius rei vestigia aliquot nostro sæculo reperta sunt. In dictis, pactis, factisq̄, fides summa & mira animorum constantia erat, quam non præstare, vel leuisculis etiam in rebus, omnino ignominiosum & inhonestum ducebant. Neq̄ opinio ea existimatioq̄ penitus apud posteros euauit: sed, vt ab optimis accepta maioribus, studio magno nec minore cum laude etiamnum retinetur, vt nobili in primis homini nihil æq̄ turpe putent, quàm datam fidem fallere, idq̄ qui facere reueritus non fuerit, is haud obscura infamiae macula aspergatur. Ad bella singuli viritim proficiscebantur, ductis secum vxoribus, quæ incantationum magicarumq̄ artium gnaræ, augurijs & vaticinijs operam dabant, deq̄ præliorum euentibus scienter præfagebant; quemadmodum & hoc bello, quod scribere aggressi sumus, Dithmarsorum mulieres fecille compertum est. Quam consuetudinem Germanis quoq̄ vsitatam fuisse, Iulius Cæsar autor est, vt eorum matres familiâs sortibus & vaticinationibus declararent, vtrum committi prælium ex vsu esset nec ne, dicerentq̄, non esse fas Germanos superare, si ante nouam Lunam prælio contendissent. Fugere in bello res insolens ipsis erat, quiq̄ id fecisset,

ei nullus ad suos reditus patebat, omniumq̄ commercio erat interdictum, neq̄ grauiorem vllam turpitudinem aut ignominiam nouerant. Victui & opibus quærendis ex re pecuaria magis, quàm agricultura, studebant. Erat regio omnis, vt supra quoq̄ demonstratum est, in campestem & palustrem discreta. Bonis & possessionibus suis, quæ pascuis potissimum, fundis, stagnis & nemoribus constabant, pro arbitrio utebantur fruebanturq̄, neq̄ ea colonario beneficiario, sed proprio atq̄ hæreditario omnes iure tenebant. Nec operis quidem & seruitijs nobilitati præstandis coloni, ita vt nunc pleriq̄ in locis, olim grauabantur, quæ postea ab his, qui veris expulsis incolis has oras occuparunt, paulatim introducta subditisq̄ imposta sunt. Id vel inde conijcere licet, quod agrestes, Holsatiam Dithmarsiamq̄ incolentes, sua sibi habent dominia & prædia, quæ hæreditate veniunt, transeuntq̄, & rariora leuioraq̄ eorum sunt onera, nec isdem locis, vt in alijs, tot nobiles sua habent domicilia. At mutatis subinde dominis, cum quisq̄, vt erat victor abrogatis veteribus nouas præscriberet diceretq̄ leges, ex bonis hæreditarijs passim precaria atq̄ conductitia effecta sunt. Nobilium autem possessiones & dominia, vt nunc quoq̄ magna ex parte existunt, proprii iuris liberæq̄ potestatis

tis eorum, nec, feuda sed allodialia erant bona, extinctaq; omni familiae cuiuspiam prole mascula, ea non ad principes, sed ad agnatione proximas, sexus muliebris recidebant: cuius rei exempla & nostro tempore vidimus. Hæc omnimoda cum iurisdictione, meriq; & mixti imperij potestate, ac cunctis pleni iuris commodis possidebant: idq; siue ius, siue consuetudinem à maioribus ad posteros transmissam, etiamnum hæc ætas retinet. Familiarum tamen inter se dissidentium controuersis licibusq; effectum, vt nonnulla ex his, pristino iure obscurato & abolito, pro feudis habeantur. Hæc planè sunt, quæ de antiquissimis eius gentis institutis & moribus extant, quorum potissima pars eadem in regione in hunc vsq; diem apud posteros viget. Etenim quanquã post eam cladem, quam in Italia, duobus sumestis superati prælijs, grauissimam perpessi sunt, vires eorum & potentia (vti supra copiose memorauimus) ita conuulsa prostrataq; est, vt ad pristinum postea decus & robur haudquaquam aspirare poterint: reliquæ tamen, & eorum, qui cæteris domo profectis remansere, & qui ex fuga ad lares antiquos reuersi sunt, genitalem orbem obtinuerunt. Hi postea ob virium imbecillitatem paucitatemq; contemptui haberi, & finitimorum expositi iniurijs plurimis

damnis

damnis & incommodis affici. Dant nimirum, quod supra attigimus, circiter id ferè tempus, quo diuina potestas humana in specie ad salutem nostram celo sese demisit, lurtiam illis ademerunt, haud exigua regni portionem. Quorum adacti metu incolæ, vt certam sibi alicunde defensionem pararent, Saxonibus se submittentibus dederunt. Vandalorum præterea, qui Villi & Vagri nuncupantur, assiduis vexati irruptionibus, ea ditionis parte, quæ inde ab occupatoribus Vagria appellatur, exuti sunt. Sed eam deinceps, vi in potestatem redactam, Adolphus eius nominis alter Holfatiæ comes ab hostibus recepit. Carolus postremò Magnus, primus Germaniæ Imperator, post debellatos annis triginta Saxones, quò celerius sanctiusq; fidem Christianam, cui obstinate reluctabantur, amplexerentur, ad decem millia hominum in Belgicum hinc transtulit, vbi nunc Flandria & Brabantia regiones sunt, agrosq; eorum & sedes, quas abitu suo vacuas fecerant. Obotritis Vandalis assignauit tradiditque. Ab omni itaq; memoria, primi exterorum Saxones Cimbris imperabant, ex quibus Imperatores quoq; orti sunt. Ocho deinde primus cognomento Magnus, Henrici I. aucupis filius, Hermanno Billingio nobili viro, quem ob egregiũ singularis industriæ & virtutis

ris

tis eximie laudem, probatamq; in bello et pace operam fidelem, ex præfecto primùm ducem fecerat, terram eam omnē, additis Brunsvicensi Lunenburgensiq; ducatibus, in ditionem permisit & dedit. Sub cuius posterorum dominatu ad centesimum quinquagesimum vsq; annum cum fuissent, ad comites inde Scoenenburgios summa rerum deuoluta est, circa annum salutiferi virginis partus supra centū & mille trigesimalum primū. Anno deniq; trecentesimo vigesimo nono post, in potestatem Christiani primi Daniæ regis, (is ex illustri & vetusta Oldenburgicorum comitum stirpe, & sorore Adolphi vltimi Holsatiæ ducis prognatus, opes & titulum sororū sibi vendicabat) concesserunt, numeratoq; obiter aliquo auri pondere, hi, ad quos ex cognatione Scoenurgiorum ius deuenisse videbatur, pacati sunt. Eius posteritas nunc Daniam, Noruegiam, ducatum Slesuicensem, & Holsatiam Dithmarsiamq; tenet: nec stemmatis lineam pro his, quibus illa ignota est, subijcere piget.

( ) ( ) ( )

Cæterùm quantæ & quàm crebræ rerum mutationes & vicissitudines, propter frequentes

quentes ac multiplices finitimarum gentium incursiones, his in locis factæ sint, utq; regio omnis, in plures diuersasq; distracta partes, varios acceperit dominos, quibus id temporibus, quibusue incrementis & occasionibus contigerit, nec suscepti operis breuitas patitur, nec instituti nostri est recensere. Primos enim duntaxat soli incolas & habitatores ab antiquissima memoria repetere, eorumq; facta illustriora, mores & consuetudines quantum ex non incertis omnino testimonijs comperitum esset, perstringere volumus, eaq; in re nos Lectori minime moroso aliqua ex parte satisfecisse confidimus. Proinde his, qui ea plenius certiusq; cognoscere desiderauerint, ex integris historiarum scriptis, & annalibus petenda colligendaq; erunt. Ut igitur tandem ad Dithmarsiam ipsam speciatim aliquando veniamus, nunc ea, quæ initio polliciti sumus, exequemur. Patet, ut supra dictum est, septem in longitudinem miliaribus Dithmarsia, pauloq; minus in latitudinem, situ naturaq; loci peregre munita. Ab oriente tueratur latus flumen Eidora, ab occasu mare Britannicum, ad meridiem claudit Albis fluuius, ad Aquilonem cingunt fossæ perductæ & munitiones. Varios hæc ora temporum successione dominos habuit, quorum alios interfecerunt incolæ, alios eiecerunt, nonnullos quoq;

D

vi subegerunt. Post Saxones, quibus omnibus primis vnâ cum alijs accolis finitimisque paruit, ex annalibus constat, fuisse aliquod tempus, quo eam comites ditione tenuerint. Ex horum numero primus Dedo à colonis interceptus est: cuius post eadem cum vxor eius Ida, genere Sueua (cui Henricus III. Imperator patruus, & Leo VIII. pontifex erat auunculus) Etelero comiti, cognomento Albo, nupsisset, is eundem vitæ suæ exitum nactus est. Tertius ab eo Rodolphus Marchio (is tunc eam successione acceptam tenebat) trucidatus, cui non multò post filius eiusdem nominis additus est: maiore quidem cum contumelia atque iniuria, quod castello eius Boceburgum, in quo cædes fuit perpetrata, euerso & diruto, coniugem Valpurgam, amputatis naribus atque auribus mutilatam, in proximum profluentem abiecerunt, qui etiamnum hodie ab illa demersa nomen retinet. Huic Rodolpho erat frater Hartuicus, is ius suum vniuersum in ea ditione, quod morte fraterna ad ipsum redierat, permutatione facta & recepto in eius locum Stadenfi comitatu, antistiti Bremensium tradidit. Subegit postea Dithmarsiam armis Henricus Leo, & pagos aliquot Abbati Stadenfi dono dedit, quorum nomine vt tributum acciperet, cum eo venisset Abbas, vita spoliatus est, atque obiter aliis pagis

pagis nomina indita, quò memoriæ debitæ annuæ pensionis extingueretur. Adolphus quoque, isthoc nomine tertius Holfatiæ comes, anno Christi post millesimum centesimum octuagesimo sexto, armis in potestatem redacta aliquandiu tenuit, sed non multò post recedentes à fide Dithmarsii omnem nobilitatem, quæ multa eo loco erat, ditione expulerunt. Assentiente deinde & permitte Adolpho, Hartuicus antistes Bremensis, qui de comitatu Holfatiæ stirpe fuisse traditur, eam sui iuris fecit. Adolphi enim & Oldenburgici Schouenburgique comitum copijs adiutus, vastatis agris, magnisque illatis vndique detrimētis, ad deditionem compulit, grandemque æris summam sedaturos vt polliceretur, adegit. Verum reducto dimissoque exercitu, nihil ex pacto præstantes Dithmarsii, neque pecuniam promissam expendere, & abrupta fide ad Daniæ regem delciscere, in eius quoque potestate non diu permansuri, Etenim vicesimo septimo post mille ducetos, anno à nato Christo, cum inter Adolphum prioris filium ac Lubecenses, & Regem Daniæ Valdemarum, iuxta prædium Bornhouede acre fieret prælium, essentque in copijs regis Dithmarsii, nefario perfidiæ crimine regem hostibus prodiderunt. Pepigerant occultè cum Holfatis ante conflictum, se deserto rege ad ipsos transuros. eiusque rei indicium fore, si imas clypeorum oras cõ

uertissent. Itaq; vt ad manus ventum est, ipsi in extremis collocati, vbi iam pugnaferueret, scutis inuersis à tergo Danos adoriuntur, quo in sperato casu percussus regius exercitus, prementibus vndiquaq; hostibus, superatus, & Ortho dux Brunluicensis, nepos regis ex fore, captus est, ipso rege regisq; filio vix ab hoste fugæ præsidio seruatis. Ita cum infami singularis perfidiæ nota in libertate in sese vindicârunt. Anno autē sexagesimo secundo post, Henricus Holsatiæ ac Stormariæ & Iohannes Vagriæ comites, ius suum armis repetituri, in Dithmarsiam exercitum duxerunt, prælioq; inuito superati, multis suorum profligatis, reliquis fuga cruentis ex hostium manibus sese eripientibus, ipsi quoq; fuga salutis suæ consuluerunt. Postquam pugnam cum vnus & triginta effluxissent anni, orta inter comites Holsatiæ dissensione, quæ ad arma vsq; processit, Dithmarsii arrepta ea occasione, vt alteri parti quasi suppetias ferrent, agmine facto in Holsatiam irrumpunt, & obuia quæque, cum vicis tum agros & prædia, populando inflammandoq; ad Chilonium vsq; oppidum progrediuntur. Vnde cum diuersa uia onusti præda domum regresserentur, Gerhardus Holsatiæ comes celeriter confectatus eos, non procul Bornhouede, vbi pernoctauerant, sublucem improuisus superuenit, &

quin

quingentos ex illis trucidat, præter eos, qui aut in stagnum propinquum impulsus, aut semetipsum præcipitantes, vndis perierunt. Qua inflati victoria Gerhardus eiusq; frater Iohannes, secundo post anno, quantas possunt maximas copias cogunt, euocatisq; in auxilium extraneis ducibus numero quatuordecim, & vniuersis ditionis suæ viribus in vna castra contractis, die natali virginis Mariæ, inuito Autumno, Dithmarsiam intrant, & pacato itinere, resistente nemine, toto cum exercitu ad locum vsque, quem Norderstrant vocant indigenæ, in meditullium Dithmarsiæ perueniunt. Ibi ingruentibus hostibus aciem obuertere ausi Dithmarsii, restaurato prælio bis in fugam coniecti sunt, ad mille & septingentos eorum occisis, reliqui in proximam ædem sacram fuga delati, eaq; subitarijs pro tempore operibus munita, contra hostium vim sese defendere conati sunt. At vbi ducum iussu milites ligna comportare, eaq; apposita templo succendere vident, territi periculo agrestes, si veniam impetrent, modo se deditionem, & in posterum comitum Holsatiæ imperata facturos, pollicentur. Illi autem dictis eorum fidem nullam habentes, igam propius admoueri iubent. Quo animaduerso obsessi cum iam lamina, quibus ex plumbo templum erat constructum, liquefactæ ab igne stillare cepissent,

D in

nihilq̄ aliud, nisi p̄sens ante oculos exitium, & miserabile mortis genus conspicerent, in desperationem adacti, facto impetu in hostes, qui minus, ac decuit profuitq̄, in rem suam inrenti vigilabant, ex templo confertim sese eiciunt, illisq̄ opportunè subuenientibus, qui hinc illinc in fossis notisq̄ latibulis metu hostiū sese occultrauerant, ex duobus duodecim, reliquæ verò multitudinis duo millia interficiunt. Soli Gerhardus Holsatiæ comes & Henricus Megalopolensis cum paucis incolumes elapsi. Intercedentibus deinde annis aliquor, Nicolaus Holsatiæ comes leuibus multis & tumultuarijs pugnis, cum, vel iniuriæ vel damni illati uindictam causati, subinde in Holsatiā incursiones facerent, cum Dithmarsis conflictum, quarum imprimis ea, quæ in loco Tirpersio inita est, memorabilis fuit. Ex qua cum æquo penè Marte utriq̄ discessissent, tandè res ad inducias & pactiones, literis sigillisq̄ firmatas, deducta est. In his inter cætera cautum fuit, vt neutri alterius partis hostes domicilijs suis receperent, fouerent aut defenderent. Hanc conuentionis particulam, quia heredes quoq̄ obligabantur, cum Ericus Saxonix dux, focer Alberti comitis Holsatiæ, anno exortæ salutis quarto post millesimum quingentesimum, ductis in Dithmarsiam copijs, inde prædam abegisset, perq̄ Holsatiam domum

esset

esset reuersus, Dithmarsii violatam contendere, quod permissu comitum eam expeditionem per fines eorum susceptam crederent. Publicatis igitur ad principes finitimos & vrbes literis, de Gerardo Slesuici duce & Alberto comite grauius conqueruntur, eosq̄ accusant, quod contra pacta, conuenta, & literis sigillisq̄ munita, egerint, seq̄ more militari non præmonitos per ditionem suam inuadi dispoliariq̄ à socero permiserint: quam obrem iniuriæ damniq̄ accepti compensationem ab ipsis reflagitant, atq̄ adeo vi harum literarum extorquere conantur. Quo comperto, Gerhardus fratrem Albertum ad se accersitum duriter increpat, quod tantum socero indulgisset, cū eo exostulans: sed is iureiurando ritè concepto, coram fratre et suis vtriusq̄ consiliarijs, sanctè affirmat, se eius rei planè inscium & omnis culpæ expertem esse. Gerhardus ergo vbi fratrem extra noxam esse intellexit, ambo primùm literis, cum ad Dithmarsos, tum ad principes ciuitatesq̄ perscriptis, agunt: his se purgantes, culpamq̄ eius facti, & suspicionem omnem à se amouentes: illos verò grauius acerbeq̄ insectantes, quod honoris sui & nominis rationem nullā habuissent, tantamq̄ decoris & ignominix notā inmerentibus aspergere & inurere molirentur: deinde animū ad iniuriā bello vindicandā conuertunt. Dithmar-

D iij

si posteaquam in se bellum serio parari animaduertunt, intercedentibus ciuitatibus, profecta ipsis iniuria quolibet cunq; modo satisfacere se paratos aiunt, modo bellum intermittant. Verum principes molliri, & ab instituto belli gerendi dimoueri non possunt. Proferebant enim contra ipsos tabellas siue literas publicas, quæ omnium vniuersæ ditionis incolarum nomine, anno parte salutis supra millesimum ducentesium tertio, datæ confectæq; erant: quibus spondebant Dithmarsii, se in perpetuum Gerhardo comiti, eiusq; iustis & legitimis hæredibus, obnoxios & deuinctos fore, Holsatisq; in cunctis eorum periculis auxilium laturos. In cuius belli exordio tamen si fortuna Holsatis vehementer ardire visa est, ad extremum tamen singulari instantia atq; perfidia fefellit & deseruit. Quippe contractis vndecunq; copijs in Dithmarsiam irruentes, opimas hinc inde prædas agunt, & in loco Delfbrugga validum propugnaculum excitant. Id erat turricula, vt passim eæ munitiones fieri solent, forma inferius quadrangulari, vastis grandibusq; inuicem connexis lignis coagmentata, vt pilis incidentibus transitum negarent, relictæq; circumquaq; in lateribus foramina eo spacio patebant, vt maiora minoræq; tormenta exeri possent, vnde pilæ in hostes vndiquaq; adigerentur.

tur. Ad quod oppugnandum cum sæpius venirent Dithmarsii, magno eorum incommodo & iactura ipsos repellere, oppidum Meldorpam facto in id impetu capere, locum Hanterou in confinio Dithmarsia munire, ex castellis Tileburgo & Suauestadio magna plurimaq; hostibus damna quouis momento inferre. Post ea verò prospere administrata: mutata fide fortuna Holsatos dereliquit. Nam Albertus comes cum per eum loci tractum, quem Northamme incolæ dicunt, in Dithmarsiam irrupisset, iamq; ingentem & copiosam trahens prædam ad suos recipere sese pararet, ex itinere equo lapsus est, qui casu paulo post ipsi fatalis fuit. Cum deinceps vicinæ ciuitates maritimæ per legatos de pace inter ipsos concilianda agerent, nec abnuentibus quidem Dithmarsis eam precio redimere, æquo duriores se præbuit Gerhardus, plenusq; fiducia potiundæ regionis, quæ præsertim fraterno iam funere satis carè empta poterat videri, vniuersa copiarum mole in hostes inuadere constituit. Ne longa intercessit mora, cum toto exercitus corpore ea via, quæ Sunderhamme vocatur, à cæli plaga australi, in Dithmarsiam itur: dux ipse cum delecta cohorte ad fauces aditus eas custoditurus constitit, milites, agros vicosq; percurrendo populandoq; magnam vndiq; vim prædæ cogunt.

At hi palantes dispersiſq; dum prædæ cupiditate lætius euagantur, tardiusq; ſeſe recipiunt, in colæ conglobati latera anguſtiarum, per quas tranſitus erat, arbuſculis occultati occupant, ſamq; reuertentes, vt erant onuſi prædæ, improuiſi aggrediuntur, cædemq; faciunt. Antecedebant agmen pueri armigeri, ab iſis, cum primus in ipſos impetus fieret, lachrymabilis clamor & eiulatus, tollebatur. Quo ad aureis ducis perlato, tumultum inter ſuos & rixam de prædæ ortam ratus, eam ſedaturus nudato galea detracta capite properè aduolat. In eum Dithmarſi ex tranſuerſo ſeſe inferunt, ſauciatumq; grauiter caput equo deturbant. Inde cunctis à lateribus in hoſtes concitati prorunt, & alijs atque alijs ſubinde ſeſe aggregantibus ex latebris, quibus ſe abſcondiderant, copias eas omnes quaſi indagine claudunt, & rotas occidione ferè trucidant delentque, paucis fuga euadentibus.

Nullius enim vitæ vſitata, ſed immani feritate, ne ſpirantium quidem inter cadauera cæſorum parcunt. Præter ducem occubuerunt biſſeni equeſtri honore inſignes, & ex nobilitate trecenti, inter quos nonnulli egregij & magnæ virtutis fuerunt viri, quorum nomina in annalibus adhuc extant. Atq; adeò, vt compendio dicam, quicquid lectiſſimorum hominum militumq; in ducatu Sleiſuiciſi Holſatiaq;

ſatiaq; vniuerſa fuit, & ſlos omnis robuſtæ viuidæq; iuuentutis, hoc bello interijt. Poſtridie tamen eius diei nobiles duo Holſati, Vvolffgangus Poggeuiſcius & alter Ranzouius, inter cadauerum aceros viuentes reperti & capti ſunt. Hi vt dimitterentur, prius impetrare ne quibant, quam perfeciffent, vt propugnaculum Delſtbruggæ, quod Holſati adhuc tenebant, deſtrueretur. Neq; eo contenti Dithmarſi, quòd in pugnantem cadentesq; immanem crudelitatem & ſæuitiam pro more intemperanter exercuiſſent, in ipſa quoq; cæſorum cadauera miſerè paſſim agros cœdantia, dum ſepulturam honeſtam ipſis negant, ſæuiunt, & dirum immoderatumq; animorum furorem ſatiant. Nam ipſius vix ducis, & paucorum præterea equeſtris dignitatis cadauera, ad ſepulturam impetrari potuerunt, quantumuis magno argenti pondere oblato. Reliqua multitudo, contra omnium penè gentiũ conſuetudinem & mores, feris alitibusq; in prædam, inſepulta ſub diò per agros & in ſoſſis iacuit. Nobilium verò cæſorum vxores, cum multis precibus ſe nihil apud homines, omnis manſuetudinis expertes & ignaros, efficiere poſſe intelligerent, callido & felici commento votis ſuis latiſecerunt. Sacratarum enim virginum ſiue monialium (vt vocant) habitum ſingentes, virorum peragrosiacentium,

tum, uti quæq; suum agnoscebat, ossa diligenter collecta ad sepulturam extrulerunt. Ita gens omnium immanissima, nequid atrocius dicam, viventium corpora fodiendo cædendoque, crudeles animos iramq; implacabilem explere non potuit, nisi in ipsos quoq; cineres & umbras, omni procul pietatis humanitatisq; cultu, extremam odij & furoris sui vim effundisset. Post eam cladem funestam & grauissimam Holfatis, induciæ inter ipsos, renouatis antiquis fœderibus, initæ sunt, quas decimo tamen anno post Dithmarsii violare non reformidârunt. Cuius rei gestæ occasio & series hæc fuit. Affecerant ultimo supplicio Phrisij homines facinorosos quatuor, patria Dithmarsos, ob maleficia designata mortis reos. Id ægrè ferentes Dithmarsii, qui eo facto se omnes contumelia affectos putabant, ut eam vindicarent, Phrisios traiecto Eidora amne armis lacefferunt: qui obuiam euntes eorum complures occidunt, cæteris aut in fluuium vicinum demersis, aut fuga inïta insequentium manibus ereptis. Qua suorum cæde in Dithmarsia euulgata, per omnes pagos ad arma conclamatur, et mox viribus instructiores, magnoq; coacto agmine, reuertuntur, & facta in agrum Eiderstadensem irruptione, obuia omnia vndiquaq; igne ferroq; crudeliter vastant, diripiunt, sua redimere volentibus pecuniam imperant,

perant, magnaq; abacta præda domum redeunt. At pecunia imperata cum ipsis pro libitu non solueretur, magna è suis manu comparata denuò Phrisios inuadunt, & omnem eorum agrum deprædantur, supraq; capta ab ipsis spolia & rapinas multò maiorem, quam antè argenti vim multæ nomine exigunt, & iniquissimas atq; adeò intolerabiles præscribunt pacis conditiones. Inter quas & hæc erat, ut orta inter suos Phrisiosq; controuersia, delecti ex Dithmarsis viri viceni, & Phrisiorum vnus, de ea cognoscerent atq; iudicarent. Hanc atrocem simul & iniustam vim, ditioni suæ illatam, grauissimè ferebat Adolphus Holfatus, monitos que Dithmarsos, ut ex fœdere agerent, & ab iniurijs suorum temperarent: vbi nihil cœpto desistere comperit, graues contra ipsos simultates animo concepit. Sed quia ipsi cum Danorum rege de ducatu Slesuicensi contentio erat, nihil hostile tentare, vindictam uè de ijs sumere ausus est. Aestimatum tunc fuit damnum, ea incursione Phrisijs illatum, ducentis millibus marcarum. Progressi exinde sunt eò arrogantia Dithmarsis, vnter Daniæ regem ducemq;, de Slesuicensi, (vri dictum est) ducatu dissidentes, se arbitros & sequestros interponere cogitauerint. At intelligentes parum quid in iure feudali controuerteretur, existimabant perinde esse, iumen?

iuumentum commodato an ducatus in feudū
 detur, eaq; barbara & agresti sua incitia prin-
 cipum ius penē interuertere conati sunt. Ela-
 plo nonnullo tempore cūm Christiernus pri-
 mus eius nominis rex Danicus Adolphi ē so-
 rore nepos, propinquitatis iure ditiones eius
 omnes ad se transfulisset, is in Germaniam ad
 Fridericum III. Imp. profectus est, & suo maio-
 rumq; suorum in Dithmarsiam iure demon-
 strato, obtinuit, vt communitatum ordi-
 numq; imperij consensu, abolito oblitteratoq;
 comitatus titulo, dux Holsatiæ crearetur. Cui
 ducatu, vt legitimis metis ambituq; iusto de-
 scriberetur, Cæsarea potestate Stormaria &
 Dithmarsia regiones inclusæ atq; copulatæ
 sunt: idq; diplomate Imperatorio & sigillo cō-
 firmatum, anno post natum Christum septua-
 gesimo quarto supra millesimū quadringen-
 tesimum. Quod Imperatoris diploma, anno
 quinto post, cum rex Dithmarsis Rendesbur-
 gum ad se euocatis exhiberet, utq; de more in
 fidem suam sibi iurarent (quod iuramentum
 fidelitatis siue homagiū vocant) postularer,
 Bremensiu antistitis magistratū causati, id fa-
 cere recufabant. Itaq; vim & arma rex commi-
 natus, interuentu procerum annuas inducias
 dedit, vt eo in temporis spacio, quid sibi facto
 opus esset, deliberarent. Eius itaq; post obitu
 filius Iohannes in regnis Aquilonaribus suc-
 cessor,

cessor, cum Sueciam rebellantem biennio an-
 te armis subegisset, ratus Dithmarsiam cūm
 hæreditario iure, tum beneficio Imperatorio,
 sibi obnoxiam esse, aduersus illam quoq; vi-
 res suas periclitari statuit. Antequam autem
 ad arma perueniretur, literis primūm nun-
 ciusq; Dithmarsios monet terretq;, vt iudicio
 Imperatoris obsequantur, volentesq; & bona
 cum gratia id subeant, ad quod inuiti & relu-
 ctantes cogi possint. Quibus vbi nihil se pro-
 ficere rex videt, bellum indicit, mittitq; nihilo
 minus, qui tentatis agrestium animis operam
 dent, vt deditioe quā bello in potestatem
 eius venire malint. Verūm id quoq; apud ob-
 stinatam & præferocem nimis gentem frustra
 fuit. Itaq; rex magnis comparatis vndecunq;
 copiis, anno à natali Christi millesimo quin-
 gentesimo, mense Februario, in Dithmarsiam
 exercitum ducit. Habebat in agmine præter
 milites equitesq; omnis generis, quos magno
 numero ex ditionibus suis euocauerat, & in
 finitimis circum vrbibus & oris conscripse-
 rat, sex millia peditum stipendiariorum, quo-
 rum forti & efficaci opera in Suecia doman-
 da vsus fuerat, eratq; nomen eorum, siue ob
 virtutē, siue crudelitātē & grassandi consuetu-
 dinē, gentibus terribile. Ex nobilitate præterea
 circiter duo millia ipsi militabāt. Constitit exer-
 citus per dies aliquot in cōspectu hostiū, dum
 reliquæ,

reliquæ expectabantur, copiarum conuenirent, utque experirentur, si forte agrestes intrepidè ante periculum, tantis conspectis viribus expugnati, ad deditiōem animos inclinarent. Quæ postquam opinio fefellit, Meldorpan oppidum impetu factò aggrediuntur & capiunt. Ibi quoque nonnulla tracta est mora, ut spacium ineundi consiliū de deditiōe hostibus darent. At Dithmarsii campestribus aridisque excedere locis, & in interiorem palustrè oram cum omnibus suis sese recipere, illic de vita & libertate fortunisque suis cum hoste dimicaturi. Mittit eò rex peritos loci speculatores, ut explorent, quæ nam agrestes consilia capiant. Eos omnes intercipiunt illi, cæterisque interfectis, vnum natione Phrisum minis tormentisque adigunt, ut enarret deregatque ipsis, qua via rex irrumpere decreuerit. Eo comperito, per lutulentam valde & impeditam fossis viam, qua ingressuros acceperant, per omnem insequentem noctem continuato pertinaciter labore, vallum ducunt, & iuxta in excubiis presidiumque aliquot millia suorum collocant, reliquis ad alia munia obeunda distributis. Rex ignarus horum nullasque insidias veritus, quamuis reclamarent Holsati proceres nonnulli, quibus angustie loci suspectæ erant, quo constituerat itinere, cum omni copiarum mole in hostes tendit. Anteibat agmen pedestre,

id

id turmæ equitum consequebantur, extrema clauderant vehicula, quæ in spem prædæ vnâ trahebantur. Vbi propius vallum sub ictum tormentorum accesserunt cohortes, coloni post aggerem excubantes, eoque quasi obice & tegumento tuti, displosis repente tormentis mediocrem militum stragem faciunt. Subiere tamen, qui in prima fronte erant pedites, pluteis tecti, fossisque saltu superatis planitiem occupant, sed stabant adeò angustè, ut ad pugnam capessendam expedire sese minimè possent. Accedebat ad id difficultatis dies ventis grassantibus perquam turbidus, multo imbri & grandine vbertim cælo delapsa, viri simul equique perfundi, fossæ ad imas usque oras completæ ex crescere, via aliàs profundo impedita cœno multò effici impeditior, tanta incidere vi pluitæ, eam immisis per catarrhactas vndis augere incolæ, & omne agri fossarumque discrimen eripere. Direxerant in hostes tormenta regij, sed extinctis imbri funiculis, corruptoque apparatu omni, nulli usui esse poterant. Ex aduerso Dithmarsii, obiectu valli defensi, ingentem pilarum glandiumque imbrem in hostes effundere nunquam cessabant. Quos ubi tanta loci iniquitate aliisque difficultatibus circumuentos, & iam quasi captos cernunt, transiientes fossas vno omnes impetu eos aggrediuntur, & bis repulsi redintegrato prælio cohortes

E

tes, quantumuis fortiter resistentes, sed absor-
bente plantas luto præpeditas, imbre multo
madentes, & frigore rigentibus membris pe-
nè mortuas, in fugam vertunt, fugientes inse-
quuntur, cædunt, proculcant, in fossas præci-
pitant. His propè ad internecionem trucidatis,
ad equitatum veniunt, qui loci angustia
pressus, luto equos ad genua vsq; deuorante
mouere vix sese poterat. Post tergum plaustra
fugam impediabant, si progredieretur, cæso-
rum acerui hostesq; obijciabantur, à latere v-
troq; intercludebāt fossæ. Ita coarctatos equi-
tes circumfusi vndiq; hostes circumstunt, &
oppugnantes hinc illinc latera vulneratis e-
quis denūciunt, pilis sternunt, lanceis induunt,
obtruncant, profligant. Ipse princeps cū pau-
cis, inter quos & illustrissimus Holsatiæ tunc
temporis Fridericus regis frater fuit, per den-
sos cadaverum iacentium cumulos via inueni-
ta vix elabitur. Edita itaq; trium lhorarum
momento incredibilis est strages, adeò vt ip-
sis postea victoribus mirum fuerit visum, quod
tantulo tempore tantā hostium turbam pro-
strauerint. Sed inuenti sunt pleriq; sine vulne-
re: quæ res argumento est, plures vndis suffo-
catis, quàm gladio cæsos esse. Locus, quo pu-
gnatum est, Meldorpam & Hemmingstadiū
oppida interiacet, vocaturq; etiamnum omi-
noso & infamj à re gesta nomine, cacodæmo-
nis

nis opus siue iactus. Periere autè ea clade Adol-
phus & Otho comites Oldenburgici, nec non
præter viros equestris ordinis, nobilesq; Da-
nos & aliarum regionum, ex vna Holsatia ad
sexaginta nobilium, quorum nomina in anna-
les relata, passim adhuc leguntur. Occubuerūt
quoq; eodem tempore quatuor Ranzouij, in-
ter quos fuit Breda Ranzouius, frater strenui
clarissimiq; equitis Iohannis Ranzouij, quo
summo eius expeditionis duce Dithmarsj nō
adeò multis post annis planè subacti, & imperio
legitimo subiecti sunt. Reliquæ multitudi-
nis alij quatuor millia fuisse cæsa, alij paulo plu-
res narrant, sed Dithmarsj in immensum adau-
gent numerum. Neq; hac quidem victoria ela-
ta gens effera ab vilitate crudelitatis sibi tempe-
rauit, vt explendæ iracundiæ & odio satis fue-
rit, nemini cædendo laniandoq; in pugna pe-
percisse, victosq; iam & interemptos exutis e-
tiam interulis lineis dispoliasse, sed & in ipsa
omnis sensus expertia cadauera extremæ cru-
delitatis & truculentia virus effudit. Aliquot
namq; pedum millia raptim terra effossa ob-
ruit, reliquis omnibus, præsertim verò equiti-
bus, is vltimus sepulchri honos negatus est:
rotq; viri præstantes, & nobili orti sanguine et
virtute rara factisq; egregijs clari, in lacunis, in
fossis & campis cæno integente squalidis, a-
perto sub cælo fœdè computrescere, ferasq;

animantes, canes volucresq; voraces, corporibus suis passim pascere sunt visi. Sed Deus opt. Maximus, impiæ crudelitatis sceleratæq; in magistratum perfidiæ iustissimus semper ultor, tot fortissimorum virorum miseram et indignam calamitatem ac necem, quinquagesimo nono post anno, per posteros eorum egregiè vindicauit. Tunc enim bello illato superati Dithmarsii, multisq; eorum non procul eodem hoc loco, quo tantam cladem maioribus intulerant, vel trucidatis, vel captis, & amissa libertate, qua tot annos pertinacissimis animis feliciter defensa insolentes, iustæ Dei hominumq; in se iram & indignationem concitauerant, legitimæ, sed moderatæ dominationis iugum acceperunt. Quod bellum quemadmodum gestum sit, priusquam ex instituto scribere aggrederer, neq; ineptè neq; inutiliter omnino facturum me putauit, si vniuersæ gentis mores ab antiquissimo seculo repetitos, quæq; olim eandem ob causam bella suscepta fuissent, & quo exitu confecta, singulari libello complexus præmissem. Ita si quidêratus sui omnibus liquefcere posse, quam implacabile & immane eius gentis odium sit, & quæ belli huius nouissimi causæ vel imprimis extiterint. Quare veniã dabit mihi æquus & candidus Lector, si hac in parte illi, quàm de cuiusset, verbosior videbor.

LIBER

Dolphus Holsatiæ dux ab eo statim tempore, quo adulta primùm ætate ad arma gerenda exercendaq; aptus factus est, ex innata cum animi generosi magnitudine, tum iusta vindictæ cupiditate, indignatus tantam cladem & ignominiam temeritate maiorum acceptam, in eam curam omnes ingenij neruos cogitando intendit, vt quo pacto id dedecus & detrimentum aliquando abolere, & nouo belli successu nouoq; ausu sarcire, eoq; facto, præclaram nominis sui famã proferre latius, ac ditionem annuosq; redditus augere & amplificare posset. Pudendam namq; illustrissimæ familiæ suæ, totiçq; adeo Cimbricæ genti, dedecoris notam inuri arbitrabatur, si tam indignum insolentis & præfracti populi facinus, qui veteres præsertim iniurias nouis indies accumularet, inultum abire permitteretur. Nihil verò in caduca hac & fragili uita, quam natura incertis breuis æui angustis circumscripsit, beatius & viro principe dignius statuebat, quàm, prouisa imprimis animæ salute, illustrem de se inclytæ virtutis famam &

E iij

gloriam, generosis & decoris inuicti animi factis laboribusque susceptis, ubique terrarum accendere, eamque immortalem extendere ad posteros. Duplicem siquidem eum fugacis vitæ fructum longè honestissimum iucundissimumque iudicabat, si præclara veræ virtutis ingressus via, & certa grataque sempiternæ laudis spe frueretur, & ditionis suæ fines propagaret. Qua opinione, ut princeps egregijs animi & corporis dotibus spectatissimus, ab ineunte ætate imbutus, & militiæ studia amplexus, ea ardenti animo excolenda suscepit, ex quibus gloriam perennem, & nominis famam nunquam intermorituram, sibi despondebat: utque viam testandæ eximiæ virtuti latiore aperiret, in potentissimi ducis Caroli Quinti Imperatoris aulam, ubi quasi clarissima in luce & theatro totius orbis terrarum versaretur, sese contulit. Eius tunc quidem castra, summa cum laude fortitudinis bellicæ & splendoris eximij, omnium prædicatione secutus, nullam militis sibi conciliandi occasionem prætermisit, eosque in primis præfectos, qui non in turpi & sordido lucro, interuersis militum gregiariorum stipendijs, sed in vera laude & gloria solidum militiæ fructum reponerent, collatis munificè beneficijs sibi obstrinxit, ut prompta & expedita eorum opera, ubi vellet & opus foret, vteretur. Etenim omnis iam pridem

lon.

longioris moræ impatiens, vindicandæ in Dithmarfos iniuriæ animum serium sumpserat, eiusque rei consilia assidue coquebat, & (quod fortè vnum deesse poterat) opportunam saltem rei bene gerendæ occasionem intentis oculis animoque vigilantia circumspiciebat. Quæ quidem primum tunc offerre sese apprehendique ab ipso visa est, & cum in obsidione Metensi Carolo Cæsari militaret, ab eoque post copiæ dimitterentur, & cum Georgius ab Holle & Hildemarus Monninchausen, nobiles militum præfecti, in Bremensium finibus, non contemnenda adducta manu, castra posuissent, cum quibus agitatæ debello consilijs ipsi constitutum erat. Cæterum his Adolphi fratris sui conatibus vnus semper Christianus Daniæ rex, pijsimus & pacis imprimis studiosus princeps, dum viueret, vehementissimè obstetit. Nam is ætate non nihil iam prouectior, cum diuturno & inueterato conflictaretur morbo, conscientia tenerioris suasu à bello abhorrebat, totumque sese ad ea, quæ ad animæ salutem videbantur conducere, posthabitis profanis & ciuilibus negotijs, conuertebat, nec ut tanta cædes sanguinisque profusio se viuente & permittente ederetur, vllatione poterat persuaderi. Itaque Adolpho, sæpius eam expeditionem molienti, nunquam assentiri voluit, & quocumque potuit modo,

E iij

inceptum eius inturbauit & impediuit. Nō minus verò, quàm ipse fratet, Dithmaris irascebatur, eorumq; agrestē insolentiam ac peruicaciam insanix similem, impense oderat, omniq; vitæ suæ tempore apud familiares suos crebrò detestari consueuerat. Sed horrantibus eum proceribus, vt ad imperata facienda eos vi adigeret, illos quidem graui pœna dignissimos aiebat, verùm se decurso iam prope spacio senem, qui non de regni finibus latius extendendis, sed de beata ex huius vitæ miserijs emigratione, cogitaret, bellū (in quo plurimum semper mali esse solet) nullum gerere velle, eumq; laborem suscipiendum posteris relicturum. Comprobauerat ex augusta imperij potestate Carolus Cæsar, in gratiã Adolphi enixè idrogantis, beneficium Imperatoris Friderici proauis (cuius superiore libro mentionem fecimus) in ducatum Holsatiensem collatum, idq; omni ex parte, nouo dato diplomate, fratribus tribus, Christiano regi, Iohanni & Adolpho ducibus, cõfirmauerat, anno partæ per Christum salutis quadragesimo octauo supra mille & quingentos. At Dithmarsi, pro obstinata ferocia & arrogantiã solita, nihil sani ad animos admittentes, nulliusq; Imperatoris præiudicio, ad parendum vlli magistratui, se cogi posse prædicantes, dictis principum audientes esse nō modò

recu-

recusare, sed crebris etiam iniurijs ditionem eorum sibi propinquire afficere, plurimacq; habitatoribus & incolis damna dare. Ausi præterea, scelere nefario & malitiosa improbitate, illustre ducis Adolphi nomen & famam lædere, contumelijs onerare, & maledictis profcindere. Tam stulta enim & arrogans esserata superbia gentis erat persuasio, quando quidem tanto æui spacio libertatem prospero semper successu asseruisset, totq; fortissimos deleuisset exercitus, vt nulla armorum vi superari & subigi se posse confideret. Eo inani inflata fastu & perniciofa fiducia, nullum vel æquisimū sibi tolerandum magistratum, sed libertatem, semel excusso ceruicibus iugo maiorum audacia atq; constantia partam, pertinacissimis animis defendendam censebat; in qua tamen ipsa nullus ferè iusticiæ æquitatisue aut modestiæ locus erat. Neq; porro vllæ tam æquæ & tolerabiles excogitari poterant cõditiones, quas, abiecta tandem malitia & feritate mitigata, vllō modo subeundas sibi putaret, neque vllā tam effusa benignitate & indulgentia ita poterat demulceri atq; emolliri, vt ad officium redire velleret. Periculum verò omne & vim adeò insolenter despiciebat, vt vltro etiam illuderet, & iniurijs contumelijsq; prouocaret. Etenim in corporibus humanis vt quædam interdum vlcera ita incrudescere videmus, vto

E v

innem omnino respuant curationem: quæ si
 attractata adhibitis medicamentis lacessantur
 fortius, virus suum subito tam diffundunt la-
 tē & exaugent, vt mortem accelerent: neglecta
 verò lenta edaciq; serpigine vniuersum cor-
 pus occupant inficiuntq;: ita in animis quodq;
 peruicacium, eum siue morbū siue rabiem, se-
 se habere, vsu sæpenumero compertū est. Qui
 si exasperati metu durius seueriusq; tracten-
 tur, vt in officio & fide permaneāt, nihil adeo
 graue & abominandum, nihil tam periculō-
 sum potest inueniri, quod aggredi reformi-
 dant, eamq; furiosam suam temeritatem & au-
 daciam in laudem vertentes, ac quasi cæstro
 perciti, in præsentissimum vltro sese exitium
 præcipitant, dum nullum moderatis consilijs
 locum dare volunt. Sin cōniuentia magistra-
 tus malefactis illorum venia & impunitas de-
 tur, tententurq; lenitate & indulgentia, vt
 spontē in viam redeant, id omne dolo & frau-
 de insidiosa fieri suspicantes, audentiores ad
 quoduis facinus sumunt animos, & inolescen-
 te paulatim magis magisq; peccandi consue-
 tudine, desperatæ efficiuntur prauitatis. Idem
 morbus eademq; insaniam Dithmarfos quodq;
 tenuit, & procul a recto transuersos egit, dum
 nulla ducum æquitate, nulla mansuetudine et
 beneficentia flecti & deliniri sese paterentur:
 minis verò metuq; periculi iniecto exacerba-
 ti,

tiā nullo iniuriarum genere abstinere. Quæ
 quidem omnia laudatissimus rex indignè ad-
 modum grauiterq; ferebat, quod peruersos
 & præfractos eorum animos nullis quantum
 vis lenissimis remedijs, sanari posse, apertè per-
 spiceret: sed vt senex, iamq; propinquus mor-
 ti, vt haud falsò purabat, regni statum com-
 moueret, & extremum vitæ suæ actum sangui-
 ne profuso contaminatum terminaret, animū
 non potuit inducere. Adolphus verò suo de-
 pulsus consilio quieuit quidem, sed non sine
 ægitudine mentis & molestia, ac ita omnino,
 vt eam vindicandæ iniuriæ curam haud qua-
 quam animo deposuisse, sed opportunius sal-
 tem instituto suo tēpus præstolari videretur.
 Nam posteaquam de fratre rege Daniæ certis
 nuncijs accepit ipsi superante morbo dedita
 migrandū esse (ex quo sanè casu, pro fraterno
 in eū amore, & pietate atq; obseruantia singu-
 lari, maximo dolore fuit affectus) isq; nō mul-
 to post, ineunte anno vnde sexagesimo, calen-
 dis Ianuarij diem suum obiisset, totus sese ad
 belli suscipiendi cogitationes conuertit. Ce-
 lebrabatur fortè sub idem tempus, quod sta-
 rum & anniuersarium pro eius regionis mo-
 re est, solennis nobilium Holsatiæ conuentus
 in oppido Chilonio, in quo conuentu acce-
 pris prædibus, pignoribus cautionibusq;, di-
 tiores quot annis pecuniā indigentibus pas-
 sim elocant, & elocatae vel precium annuū v

furæ nomine, vel sortem vniuersam a debitoribus solutam recipiunt. Huc Adolphus properare contulit, & permagnum in celeritate momentum ratus, eaq; plurima confici solere, primum omnium expediendæ corrogandæq; pecuniæ, quam belli neruum esse vnicū sciebat, operam dedit, eiusq; summam ingentem breui tempore quam occultissimè confecit. Circiter festos deinde Paschatis dies ad Henricum Brunsvici ducem, nullis procerum aut oratorum suorum secum adductis, in arcem eius Vulfenbuttelium contendit, communicatisq; secretò consilijs, varia inter ipsos agitata tum fuisse, coniectari licet, ita vt valde credibile fiat, Henricum eius consilij haud ignarum fuisse. Disseminatus enim tunc temporis per Germaniam erat rumor, quod natu minimam filiam suam, quæ tamen postea Philippo Grubenhagio nupsit, Adolpho esset connubio iuncturus. An verò eius rei fundamenta eo in colloquio iacta sint, nec ne, vt hoc sese habeat, in medio relinquimus. Brunsvigium certè, quid ab Adolpho caperetur consilij, non latuisse, probabili ratione, vt credamus, adducimur. Sanè paulo post, quam is inde in Holsatiam redijt, conuentum (vt vocant) circularem principum eius loci indixit, quæ penes eum potestas est, vt eo sub prætextu maior colligendis copijs, facultas foret, &

in

inceptum suum tegeret occultius. Per Danielem quoq; Ranzouium Holsatum, virum impigrum, qui in Italia Carolo Quinto militauerat, ordinesq; duxerat, præfectum tunc suum in arce Peinensi, quò is locus remotior esset, Volfgangum Schonuesium veterem militum præfectum, inq; re militari perquam exercitatum, & ambitione apud milites incorruptum, cum legione vna, & Ioachimum Blancenburgium cum equitum item turma, additis stipendijs conduxit. Quæ omnia adeò rectè & callidè administravit, vt ne secretioribus quidem consiliarijs detegeret, soliq; (vt fertur) Mauritius Ranzouius & Adamus Trazigerus Iurisconsultus eius consilij consen & participes essent. Cuius rei causæ hæc imprimis fuisse inueniuntur. Etenim sperabat, si Dithmarsos imparatos & infecuros, nihilq; tale opinantes, ipse paratus repentina armorum vi & impetu aggredieretur, celeritate ipsa facilius eos opprimi posse. Præterea conscriptis coactisq; iam copijs, nihil amplius sibi impedimento fore, sed alterutrum fieri oportere suspicabatur, vt Daniæ rex designatus, ipsius ex fratrenepos, fraterq; Iohannes Holsatiæ dux, aut, vt solus pro se belli aleam experiretur, permitterent, aut incepto suo locij & ipsi accederent, atq; in expeditionem vnà proficiscerentur. Sed equidem maluisset, omnem laboris

ris

ris & periculi molem sibi vni relictam, idq̄ futurum ita spe animo præceperat, quod rex nondum regno inauguratus esset. Nam erat omninò alacri ad id bellum gerendum animo, & mirifico cum singularis comparandæ gloriæ amore & studio desflagabat, tum summa prolatandæ ditionis, vindictæq̄ de inuisa vehementer gente sumendæ, cupiditate tenebatur. Deniq̄ & illud mouebat, quòd minimè ignoraret, nisi expeditam equitū pedumq̄ manum quasi in procinctu haberet, ostenderetq̄ ipsis, Holsatos consiliarios non futuros eius belli suafores, multò verò minus Danicos: qui recens & acerbissimum quidem regni vulnus, optimi regis sui obitum, lugerent, filio præsertim paterni sceptri hærede diadema te regio nondum insignito. Cæterùm de multò maxima Holsatiæ nobilium parte id quasi pro comperto & explorato habebat, quocunq̄ tempore, & quacunq̄ in re operam eorum desideraret, eos nullo in periculo sibi de futuros, animisq̄ libentissimis castra sua & militiam secuturos. Vt enim illi viri sunt maxime pugnaces, & rei militaris vsu scientiaq̄ præstantes, ita principes suos amore summo & fide penè incredibili prosequuntur, ortumq̄ suum nulla re magis comprobari ac illustrari, persuasum sibi habent, quàm si per egregia in bellis perpetrata facinora, ad præclaram

ram de se nominis famam & prædicationem excitandâ, studio pertinaci contendant, easq̄ honestissimas opes ducunt, quæ bellicis exhaustis laboribus comparantur. Vitam enim ipsam profundere malunt, quàm audire, quòd in bello minus fortes & strenuos sese gesserint, eaq̄ militaris constantiæ & fortitudinis laus apud eos maxima præclarissimaq̄ habetur. Nec immeritò sanè, siquidem consilio & ratione recta gubernetur, ac pro patriæ & principum incolumitate ac salute piè iusteq̄ impendatur. At verò consilia Adolphi vsq̄ adeò regi & occultari non potuerunt, quin ad vigilantissimum per Holsatiam regium vicarium, præfectumq̄ arcis Segebergæ, Henricum Ranzouium emanarent. Is omni re cognita certoq̄ explorata, vt est vir perspicacissimi ingenij & prudentiæ raræ, ne qua intestina tempestas prorumperet, maturè providendum iudicabat. Itaq̄ celeriter, vt decuit, quæ Adolphum consilia agitare rescuisset, per literas regi designato significauit. Parèti quoq̄ suo Iohanni Ranzouio, equestri dignitate apprime nobili viro, & vt summæ confirmatq̄ apud principes autoritatis & gratiæ, ita exactæ & absolutæ prudentiæ seni, eadem aperuit, & quantum ea ex re, si in actum conferatur, oriturum incendiū, quantasq̄ inter cognatos discordias pertimescere oporteret, ostendit:

ostendit: rogans & admonens, ut pro senili sua validaq; sapientia & autoritate, qua plurimum semper pollens, quiduis apud principes effecisset, salutis & tranquillitati patriæ prospicere, & enascenti primum malo tempestiuè occurrere veller. Hic autem, perscriptis continuo ad Adolphum literis, quàm diligentissimè eum hortatur, ut, deposita paulisper feruida cæcâq; incitata ad bellum mentis cupiditate, secum ipse cogitet, & sedulo ad animum reuocet, si solus bellum susceperit, in quantas vtrò se præcipitaturus sit difficultates & molestias, vnde explicare sese postea sine ingenti damno haud procliuè ipsi fuerit. Etenim habiturum primò hostes ipsos Dithmarsos, per se satis graues & validos: regem deinde consanguineum fratremq;, nec non vicinas maritimas ciuitates, Lubecam et Hamburgum, si nõ apertè, certè occultè in se concitaturum: postremò tamen in stipendia & sumptus pecunia ipsi non defecerit, commeatus tamen inopia insigniter laboraturum, quem rex offensus ea iniuria & ciuitates interclusuræ sint. Quapropter rogat & obtestatur, è suis aliquem ad se ut mittat, quo cum latius hæc agere, & colloquio mutuo discutere possit. Quibus acceptis literis, dux Bertramum Sestedium sibi à consilijs affinemq; Iohannis, virum sanè tam prudentem & grauem, quàm amantem patriæ, No-

uomo

uomonasterium ad eum mittit. Is paucis refellere conatus, quæ in literis exaggeratione periculi & difficultatum obiecta fuerant, circa ea potissimum sermonis uestigia consistebat, quibus peteret, uti olim ipse Adolpho fidem dedisset se facturum, id nunc ut præstaret, & in expeditionem eam unà iret. Id uerò ille recusare, & ita ferè respondere; quia ad prima susceptæ rei consilia adhibitus non esset, & diuersissima eo ab instituto de Dithmarsis Princeps in prædio suo Bothcampiano, cum ab ipso infans, nepos ex filio suo Paulo, Iustrico baptisterij forte ibi susciperetur, in colloquio mutuo simulans præ se tulisset, & nihilominus hæc animo agitarit, reliquis quoque se miscere sese, & manus admoliri nolle. Sine regis præterea designati fratrisq; uoluntate & consensu hæc moueri, si eos in eandem cum ipso ire sententiam, sociatisq; uiribus aggregare se illi, aut saltem de iure suo patienter cedere perspexerit, mox sese, quam olim dederit, fidem suam liberare, & expeditionis comitè esse, paratissimū fore. Quandiu autè id non fiat, nec sibi quidè salua fide sua & existimatione licere, in eo adiutorem uti se præbeat, ut, quod communi simul & equali iure sibi uendicant, id exclusis cæteris unus sibi armis arroget atq; asserat. Quandoquidem enim ipsos ternos pariter ut principes suos agnoscat, & eo quidem rege Friderico omnes prog-

F

natos, cui ob plurima eius & ingentia in se beneficia nunquam satis obligatum se fateri queat, singulis quoque ex æquo omnem cultum, fidem & obseruantiam, a se præstari debere. Quibus & illud iterans denuo adiecit, si consensu unanimi bellum susciperetur, quantum consilio fide, industria, scientia usque militari, & uniuersis denique uiribus animi & corporis iuuare & efficere posset, nequaquam se futurum. Id responsum suum, quod inopinatum legato erat, cum flagitaret, calamo exceptum descriptumque ipsi tradidit. Dum hæc inter illos gererentur, filius Iohannis Henricus Augustum Saxonie principem septemuirum sororium regis designati, de omni negotio certiores fecerat, utque & ipse his rebus consulendo, & idonea oportunaque remedia comminiscendo, interponere sese uellet, rogauerat. Cui dux Elector rescripsit, se de eius parentisque ipsius studio, uigilantia & fide, non ambigere, & existimare, quod id acturi, eaque capturi consilia essent, quæ ex re patriæ quam maxime forent, eiusque statum tranquillum & incolumitatem conseruarent. Is ergo, tanquam regius in locis vicarius, cum antistite Lubecensium eodemque cancellario regis, Andrea Barbey, sagacis peracutisque ingenij viro & iudicij elegantis, consilia communicans, cum iterum atque iterum in colloquium uenissent clanculum, sæpius eandem

rem

rem tractando retractandoque, in scio rege ad id consilij descenderunt, ut regis sui quanquam ignari nomine militum manum conscriberent, ipsique in præsidia distributis arces regias per Holsatiam munirent. His se tertium Iohannes Ranzouius adiunxit, diuersisque locis semel atque iterum cum ipsis congressus, consiliaque conferens, vehementer laborauit, uti res eum in modum componeretur, ut salua inter regem consanguineum fratresque constaret amicitia, nec intestinum aliquod malum & certamen contraheretur: paulo ante id tempus rex designatus, ut certius exploraret, quo animo esset, quemque in usum copias colligeret, & an bellum in Dithmarsos aliquod moliretur, per literas Adolphum familiariter & amater tentauerat. Ad ea igitur respondens, multis & uariis, inquit, iniurijs ad iustam iracundiam & indignationem a Dithmarsis se prouocari, eosque suis hominibus & incolis multum quotidie inferre detrimenti, usque adeo, ut aliquando ipsi coram declarauerit, sibi contra de faciendo remedio cogitandum esse. Id se quidem non diffiteri, ueruntamen & illud adiungere, posse forsitan Dithmarsos vanum sibi metipsis terrorem & periculum fingere, cum per præfectos quosdam ære suo conductos milites conscribat, idque nomine conuentus circularis. Ita enixè ubique operam dedit, ut omnem eius belli su-

F ij

spicionem auerteret, hominesq; aliud quiduis potius crederent, quam id, quod reuera meditata, & imprimis vt cælando inceptum suum ciuitates finitimas eluderet. Ille autem & imprimis Lubecenses atq; Hamburgenses, qui se eius belli incendio, si quod moueretur, vicinos fore prouidebant, missis ad Andream Barbey presulem legatis, ex eo sciscitanti sunt, an consensu & voluntate regis designati is belli apparatus fieret. Idem & Luneburgensium ciuitas fecit. Quibus unum idemque singulis ab antistite responsum datum est, regem omnis eius bellici apparatus exortem esse, & qua gratia copiarum contraherentur, plane ignorare, debere ipsos de rege hoc sibi polliceri, quod clemens & beneuolus erga finitimos animus gereret probatum esse, ipsi esset. Et quidem animaduersum tunc est, easdem vrbes omnino haud equis animis eius modi mortum accepisse, multoq; maluisse, Dithmarsiam nullis oppugnati armis pacem & quietem obtinuisse: quin etiam tulissent fortasse illis supplicias, quas potuissent maximas, nisi postea in societate eius belli & rex fuisset pertractus. Ceterum in ea legatione, cum senatus ciuitatum metu suspensus & dubius, quorsum is belli rumor euaderet, inquirendum de eo omnino decerneret, ad eundem sibi potius antistitem, quam Henricum Ranzouium regium vicarium, propterea statuit, quod is suspectus illis esset, quasi

ob

ob eadem maiorum olim factam animo in Dithmarsios iniquiore & insensiore foret, captisq; cum Adolpho consilijs congruens, eius conatum fouere suscepisset, cuius familiari aliquando consuetudine & conuictu in aula Caroli Imperatoris usus esset. His gestis, tandem Bertramus Sestadius, cuius paulo ante mentionem fecimus, Bordsesholmium, (id eius loci monasterium est) ad Iohannem Ranzouium equitem, quem antea, ut sibi constituto tempore sibi adesse uellet, ducis nomine rogauerat, uenit. Ibi commemorat ei principem suum Adolphum, probe & accurate expensis istis, quas ipse inscripturam coniecta per se illum monuisset, consilium eius amplexum, literasque ad regem designatum & Iohannem fratrem dedisse, quibus certiores fecerit, si sumptu communi consociatisque uiribus secum Dithmarsiam bellum facere uelint, paratum se esse, binas Dithmarsiae partes ipsis cedere: ea tamen sub pactione & lege, ut impensas eas, quas in belli eius apparatu mediocres iam erogasset, pro sua quisque portione sibi rependant, alijsque nonnullis adiectis conditionibus. Eadem porro ipsi praesuli Lubecensium filioque Henrico, quos accitos non procul inde in uico quodam propterea subsistere iusserat, retulit, hortabaturque utrumque darent studiose operam, ut rex designatus ea, quae offerret Adolphus, acciperet, iniraq; belli

F in

societate vires suas cum patris eam in expeditionem conferret, ne domesticum aliquod malum & incendium, quod facile conflatu, difficile post restinctu esset, excitaretur. Illi autem, habita mox inter sese de isthac re deliberatione decreuerunt, vt datis ad regē literis Henricus quam accuratissime omnia perscriberet, antistes verò euestigio in Daniam iter susciperet, eademq; coram regi prolixius explicaret. Quamobrem de earum rerum, quæ agitari iam ceperant, studio & cura non nihil remissum est. Henricus tamen Ranzouius nihilominus, vt per Antonium comitem Oidenburgicum milites conscriberentur, procurauit. Iohanni quoque Barnero præfecto Pinnenbergensi, ab usu & experientia militari claro, & ætate cana venerando, in quingentos equites pecuniam, quæ datis apud præfectos nominibus, priusq; sacramenta dicant & stipendia faciant, equites de more militiæ eonduci solent, & ab expectando nostrate lingua nominantur, semissurum recepit. Francico item Bulouio, magni apud suos ob bellicæ peritiæ opinionem nominis & existimationis, eundem in vsu certam æris summam spondit. Hæc decimo quarto calendæ Martiæ facta sunt. Porro Andreas Barbey ad regem in Daniam properans confestim iter ingressus est, & emissi celeres ab Henrico Ranzouio nuncijs, vt de omnibus rex diligenter &

curiosè

curiosè doceretur, planumq; fieret, quid deliteris actum esset, quibus conditiones eas obtulisse Adolphus ferebatur, & intelligeretur, an copijs illis, quæ quatrinduo post essent conuenturæ, voluntate iussuq; regis com meatum dare oporteret. Henricus quoque, qui per Holsatiam eius locum teneret, fidele obiter consiliū suum regi per literas communicauit, ita vt bellum unā suscipiendum esse suaderet. Nam ex tribus omnino, quæ in consultationem cadere posse viderentur, quod factu esset optimum, unum eligendum esse differebat: aut resistendum, aut quiescendum, aut denique arma simul sumenda esse. Vt opponeret sese, non exiguam continere difficultatem, quoniam copias militares iam paratas Adolphus, & vbicumque velleret, ad manus in promptu haberet. Vt quiesceret, detrimentosū videri, si Adolphus & emolumentum & laudem domitæ subactæque per se regionis solus occuparet. Proinde ut iunctis uiribus vnā bellum inferret, consultissimum fore: eamque sentententiam rex comprobauit. Neque ita multo post Iohannes Seste dius vir nobilis, Bertrami germanus frater, ad regem designatum ducemq; Iohannem cum mandatis ab Adolpho ablegatus est. Horum imprimis id erat caput: quia Adolphus à copijs digredi longius non auderet, rex ex oratoribus suis quoddam Nouomasterium mit-

F iij

terer. eodem & dux Iohannes veniret, ibi tum
fese, vt consanguineos & fratres deceret, dere
omni inter se placidè acturos: & si ita conueni
re possent, ut communi onere & damno im
pensas iam antè factas sustinere animum indu
cerent, emolumentum quoque & lucrum vni
uersum commune fore. Exinde uerò quanq̃
non semel nunciij ultra citraq̃ misisati sunt, ne
que de loco, quo congregarentur, statim inter
eos conuenit: tamen concorditer tandem est
constitutum, ut principes ipsi vnà cum orato
ribus suis ad quartum calendarum Maij, in
paruū quendam pagum ad Nortorpam incol
loquium deuenirent. Id quod & factum est, cō
moratiq̃ illic ad calendas vsq̃ principes, de bel
lo mouendo gerendoq̃, in hunc modum inter
se composuerunt. Adolpho, quos iam fecisset
sumptus, cum primus haberetur militum de
lectus, data uicissim ab ipso apocha, qua plene
& integrè acceptos ferret, soluerentur: hi ad o
cties decies mille circiter thaleros aestimaban
tur, sed in quibus nonnulla erant millia compu
tata, quę milites commodato duntaxat in ma
nus acceperant, eaq̃ in prima stipendiorum so
lutione erant deducenda. Quę post impensę
fierent, communi onere & detrimento ferrent.
Si in potestatem Dithmarsia veniret, ea vni
uersa in æquales tres partes distributa, quam
quisq̃ suam caperet assereretq̃ sorti iudici com

mit

mitteret: verum in iudicijs extraq̃ iudicia iun
ctis opibus omnem simul defenderent. Cuius
subditi & coloni seu prædationibus seu incen
dijs damnum acciperent, id ipsi per sese tolera
rent, deque eo alter alteri ad satisfaciendum ob
ligatus ne esset, sed suam quisque fortunam pe
riclitaretur. His pactis alijsq̃ nonnullis condi
tionibus fœdè inuito, extemplo cuncta bello
ricè administrando necessaria apparari prou
iderique cœpta. Primùm omnium Iohannes
Ranzouius eques, quē cum ob eximiã eius &
inueteratam virtutem, longoque & vario re
rum vsu comparatã validam ac stabilem pru
dentiam animique robur incredibile, tum ex
peditam atque efficacem rei militaris scientiã,
præ cæteris omnibus tanto muneri maximè
idoneū iudicabant, quanquam grauis & pro
clinatę senectę vsus excultatione nonnihil re
luctaretur, summus belli dux (quem Impera
torē olim Romani vocabãt) communi omniū
suffragio declaratus est. Ei legatus siue adiutor
additus Bertramus Sestadius, qui cū id officij,
quod priuatis quibusdam de causis uereretur,
vt sibi cum summo belli duce sat benè conueni
ret, recusaret, in eius locum Franciscus Buloui
us, patria quidem extraneus, sed affinitate cum
Holsatis contracta non planè ab illis alienus, &
ante id quoque tempus regiæ militiæ ascri
ptus, à Ranzouio est nuncupatus, & mox per

F v

principes approbatus. Exinde spectatos fide ac virtute viros, & autoritate gratiaq; pollentes, vnâ cum designato belli duce, principes e suis binos quisq; elegerunt, qui equitum pedumque, quotquot eorum confluisissent, delectum agerent, vtque coram ipsis in trium partier principum verba sacramentis dictis militari more sese obstringerent. In his regis nomine destinati sunt, Nicolaus Ranzouius, præfectus arcis Steinburgi, & Holgerus Rosencranzius senator regni Danici: à duce Iohanne, Otho à Tinnen & Gaspar Bocuoldius: ab Adolpho, Ranzouij duo, Nicolaus cognomēto Luscus, & Paulus summi ducis belli filius. Quæstores præterea illis adiuncti, qui rem pecuniariam eo bello administrarent, cum quibus continuo illi ad copias profecti sunt. Henricus quoque Ranzouius h̄s, quibus abs rege negocium datum erat, in delectum primum ter quinquies mille thaleros iussu regis per suos adnumeravit, cum maior argenti summa in tanta prope rantia confici ab eo non posset. Post eos consiliarij belli creati sūt, quorum id esset officium, locorum situs inspicere, hostium consilia explorare, speculatores emittere, annonam militarem eiusq; in castra conuectionē procurare, de captiuis quæstiones habere pœnasq; sumere, quibus locis, quoq; tempore hostes inuadendi essent, conuenientes deliberare, in hisq;

suffra-

suffragijs statuere, & quæ alia ex vsu belli commodoque forent, prospicere omnia & administrare, ne toties principes interpellandi essent. Hi, fuerunt nobilium honoratissimi quisq;, & autoritate atque ætatis dignitatisque prærogatiua maximè insignes viri, ipse imprimis Iohannes Ranzouius eius belli delectus dux, eiusq; filius Henricus, Breda, Christophorus, & Mauritius Ranzouij, Bertramus & Benedictus ab Aleuelde, Helgerus Rosencranzius, Bertramus Sestedijs. Ab illis postea in consilium euntibus tres legionum præfecti adhibiti sunt, Volfgangus Schonuefius, Gulielmus Valtherthumbius, Reimarus à valde, vetusque ille militum præfectus Christophorus Vrisbergius, qui prælio Dracenburgensi quanquam fugatus, inclaruit. De commeatu decretum factum, quando copias numerosas satis & validas haberent, ne præbendo eo supportandoque oppidani & incolæ ditionum suarum ultra, quam necesse foret, grauarentur. Id autem propterea fuit constitutum, quod meruerent, ne fortè voluntarij plures, quam uellent, ad eius belli famam excitati conuolarent: quorum postea tamen supra quingentos etiam ad exitum vsq; belli, Iacobo Blanchenburgo & Ascanjo ab Holle ductoribus, castra secuti sunt. Præter hæc placuit etiam, incolæ & coloni Holfati in Dithmarsiam ut ne abducerentur, sed, in om-

nem

nē incertæ fortunæ & dubij Martis euentum, ad fines ditionis obsidendos seruandosq; relinquerentur. Nicolaus itaque Ranzouius, in arce Steinburgo præfectus regius, vir sanè vt augusta senili facie canisq; decentibus suspiciendus, ita eximia consilij grauitate, inueterataq; vsu longo prudentia togata, patriæ imprimis salutaris, & disciplinæ militaris artis quæ haud quaquam imperitus, quod multos in Italia annos ordinibus ducendis præfectus Caroli quinti stipendia fecerat, cum Crempermaris & Villstermaris, qui sub præfectura eius sunt, ad Albim fluuium eius loci custodiam agere iussus est. Henrico autem Ranzouio seniori, qui potiore ætatis virilis partem in armis contriuerat, belloq; eo, quod Christianus Daniæ rex cum Lubecensibus gessit, ab Oldenburgerico comite captiuus factus, posteaq; verrente se belli fortuna dimissus fuerat, ad occupandas custodiendasq; Eidoræ fluminis ripas Phrisij & Eiderstadenses, aliq; ducatus Slesuici & Holsatiæ incolæ plerique, attributi sunt. Naues in super apparatu omni nauali & armamentis militariter instructas, ad eam expeditionem se collaturum rex designatus promisit, quæ ex Dania soluentes in Albim traicerent, & ab ea quoque parte securitatem focis præstantes, hostibus omnem nauigandi eius fluminis, marisq; alluentis Dithmarsiam recipiēdiq; in portus

tus

tus amicas finitimorum puppes, facultatem eriperent. Ideo enim tam prouidè & caute hæc instituebatur, ut inclusi vndiquaq; Dithmarsiam erumpere nullibi & euadere, aut auxilia ab exteris submitti possent, commeatusq; & alia bello gerendo necessaria importari. Deinde, si forte præter spem omnem & expectationem, vt sunt belli varij & ancipites casus, ab aduersante fortuna, incommodum acciperetur, nō ad limites circumquaq; dispositi subsidio vt essent, quò ab ingruente vi hostium protegere sese, illosq; repellere, & prælium renouatis denuò viribus instaurare valerent. Ad eundem usum & per Fioniam lutiamq; nobilibus, vt instructum paratumq; equitatum ad quemlibet belli dubij euentum haberent, quo mox, vbi accerferentur, ad edictum eius conuolarent, abs rege designato imperatum est. Per commode quoque inter Hispanum Gallumq; reges pace facta, ex præfectis nonnulli, qui soluto eo bello mittebantur, in eam conditionem principū iussu conducti sunt, si nō opera eorum vt hoc bello necesse haberent, de eo literis certiores facti cum turmis cohortibusq; quas ducerent, statim transire & accedere ad eos maturarent, præsidioq;, vbi cunq; ipsi vellent, adessent. Sic Iohanni etiam Barnero, quem supra memorauimus, argentum numeratum, quo equites quingentos conscriberet, & aliq; item equitum

præ

præfecto, quo totidem. Timebatur enim si alias tum maxime, ne, ipsis in Dithmarfia subigenda occupatis, motus aliquis ab externis ducibus repente excitaretur, quod essent, qui hostilem in principes animum gerere haud falso existimarentur: vrbesq; præterea finitimæ suspicione non carerent, quasi, vt Dithmarfis commodarent, per Holsatiam tumultum moturi essent. Quapropter hæc omnia ita curiosè providebantur, vt, si quis siue motus siue bellū alicunde ingruerent, iustas in promptu copias haberent, quas opponerent, conatūq; omnē & vim hostilē validis obiectis armis retunderent atque reprimerēt: ita vt in utrūq; parati confirmatiq; essēt, & in Dithmarfia bellū gerere, & illatū alicunde propulsare. Arces item omnes per Holsatiam impostis impræsidjs munitæ sunt, tormētaq; ænea bellica post tergū tot relictat, quot iusto exercitui, si opus foret, sufficere possent in omnem belli euentum abunde prospexisse, & sapienter consuluisse sibi viderentur. Ex eodem quoq; principum conuentu ad comitem Oldenburgicum literæ perferibebantur, cū id commodissimè facere posset, cohortes militum tredecim siue quindecim Albim traiceret. Constitutum quoque communi suffragio, vt singuli e principibus tormenta sena campestria & bina muralia (pluribus enim indigere se non arbitrabantur) cum apparatu & instru-

instrumento omni necessario in aciem adducerent, itemq; plaustra octo. Fossores præterea mille conducti, pontesq; nauales plures comparati, & commeatus eiusq; subuectio affatim procurata: nempe, vt singuli arcium per Holsatiam præfecti, certum & præfinitum annonæ militaris numerum, quotidie ad exercitum in castra mitterent. Verebantur enim principes, vt ciuitates, haud æquis animis id bellum moueriferentes, permittire suis essent, vt commeatum adueherent. Postremo omnia, quorū in bello vsus est, quæq; in tanta celeritate confici potuerunt, pro re & tempore diligenter sunt comparata. Nam longiorem interponere moram minimè omnium consultum videbatur, cum nūcijs crebris & rumoribus quotidie adferretur, agrestes magno studio & labore perinaci, vndique sese communire, & fossas vallosq; indies perducere. Neque enim consilia principum ita prorsus occultari & regi poterāt, quin haud obscure intelligeretur, quid molirentur, & quo tenderent, & ipsi præterea principes sibi persuadebant, omnes hostium conatus & vim celeritate præueniendam & opprimendam esse. Atqui potuisset bellum, cum cura consilioq; & rerum omnium administratione expeditiore, tum impensis multò leuioribus inferri ac geri, nisi tanta Adolphi festinatio interuenisset. Is enim, siue solus, siue iunctis,

cum

cum alijs viribus hostes aggredederetur, in celeritate vna maximam victoriae spem & fiduciam collocauerat. Ceterum rex, vt Nortorpam in colloquium sibi ueniendum statueret, haud facile potuerat adduci. Id extranei quidam profecti, per omnem etatem armis assueti, militiamque animis inquietis dediti, effecerant, cum per homines ad id subornatos metum regi incuterent, rem periculi plenam esse dictitantes, inermem ad hostem armatum ire. Asserebant enim, de machinationibus, quae in regis exitium aperte fierent, se compertum habere, quod praefectis quibusdam scirent potestatem literis factam, contra regem copias conscribendi: quae tamen literae postea interceptae eos vanitatis coarguerunt. Huius gregis hominum in principum aulis magnus est numerus, & vberissimus semper prouentus, qui peruersis & malignis praediti ingenijs, vitijque adobrutij, cum virtute vera emergere non possint, prauis iniurij studijs & versutia scelerata audaces, calumnias, & delationibus aliorum in principum fauorem malitiose sese insinuant, & his inuidiam conflando, illos in suspicionem vocando, odiaque & discordias passim miscendo, ex aliorum iniurijs & oppressione ad opes ingentes anhelant. Et saepenumero improbis eorum votis improbius multo fortuna aspirat, apud principes etiam vigilantes & non malos, quando

ferē

ferē sit, vt falso sed calide conficta, & ad rem presentem accommodata, si suspicionem paulo verisimilem mouent, profundē animis aculeos figant, haereantque, & agre euellantur, vt veris locum relinquunt. Eisdem artibus & veteratores illi imponere regi, iam tum primum regni habenas excipienti, in animum sibi induxerāt, inque spem veniebant, si succedentibus dolis inter principes sanguine coniunctissimos similitatem discordiamque accendissent, fore, vt bellum inter eos diuturnum contraheretur, quod illi pro animi sui libidine administrantes ducentesque, vt fideles & industrii ministri, ex eo honores gratiamque regis aucupari & locupletari nimium possent. Sed haec, quanquam astute & perfidiose concepta techna, vnus viri solerti industria & cura detecta, & plane subuersa est. Henricus enim Ranzouius iunior (quem subinde vicarium regium appellamus) mirē temperato dextroque ingenio, & animo nunquam intermisso praeditus, studiosē regem edocuit, propterea fieri iactarique haec ab illis, vt dissidium bellumque alerent, quod quo diuturnius esset, eò ampliores fortunas & opes se consecuturos sperarent. Esse enim homines alienigenas & aduenas, qui vt suum nihil & proprium perirent, se iacturam nullam facere posse, sed potius, subortis certaminibus intestinis & discor

G

dijs, ex qualibet rerum perturbatione, noto ar-
 tificio, honores & diuitias immensas captare,
 quo rebus quietis & trāquillis aspirare nequa-
 quam possent. Etenim sicuti anguillę, nisi aqua
 agitata & limo turbata, haud capiuntur, ita il-
 li, nisi statum Rei. interturbent consilijs suis, q̄
 illis solis & voluptati & commodo est, in suos
 casses prædam cupitam pellicere non possunt.
 præterea habere se apud Adolphum & fratrem
 suum, & alios plerosque propinquitate & ne-
 cessitudine sibi deuinctissimos, tametsi prin-
 ceps quid inopinatum & alienum à fide mori-
 busq̄ suis (quod vti crederet haud posset per-
 suaderi) animo secum agitaret, illos tamen neu-
 triquam, vt exequeretur, esse permissuros. De-
 nique Italico aut Hispanico more agere, & ali-
 ud fingendo simulandoq̄, aliud animo occul-
 tare, malumq̄ & exitium alteri subdola amici-
 tię specie machinari, inter coniunctos in pri-
 mis arcto cognationis & sanguinis vinculo,
 hisce in Cimbricis oris minimè omnium visita-
 tum esse. Quib. rex persuasus fidem habuit, seq̄
 in viam dedit. Vsque adeo tamen fraudulenta
 & insidiosa illorum fabrica profecit, vt maior
 intentiorq̄ à rege cunctis in reb. cura adhibere-
 tur, & is quingentis stipatus equitib. Nortor-
 pam veniret. Adolphus autem duobus saltem
 leuib. vehiculis, quibus iumenta excisis ge-
 nitalibus celeritati insuefacta iunguntur, adue-
 ctus

ctus est, vtq̄ post vulgatum, non minus quam
 rex, sibi metuit. Sed hunc vanum timorem &
 suspicionem in se ipse mox redarguens verbis
 confutauit. Nam se ipsum allocutus, Non sum
 inquit, ignarus generis & sanguinis nostri, nos
 inter nos ne cogitamus quidem illa, tacebo, q̄
 faciamus: At si in Italia alijsue terris, quibus id
 frequens & vulgare est, essemus procreati, for-
 tassis alter alteri minimè confideret. Equidem
 si illi maligno iuxta & calido hoc ausu obtinu-
 issent, in colloquium mutuum à principibus
 non esset ventum, potuisset grauior inde motus
 exurgere, & fortè conatus eorum successu non
 caruisset, qui hoc modo irritus fuit. Soluto cō-
 uentu duces illinc vterque discedunt, hic Ren-
 desburgum, ille in arcem Gortorpam, belloq̄
 se ambo parant, isthac omnino spe & opinione
 quod coram interesse vellent. Rex autem desi-
 gnatus Segebergam cum Ranzouio vicario
 suo, qui iam tum arcem eam præfecturę nomi-
 ne tenebat, sese contulit, vbi cum diem vnum
 atque alterum substitisset, relicto illic comita-
 tu penè omni, Coldingam lutię oppidum cur-
 ribus, quos singulos cantherij terni ob celerita-
 tem trahebant, properè contendit. Ibi namque
 ex Fionia & Lutia omni nobiles equis virisq̄
 militariter instructi, vt mille & quingentos nu-
 mero exæquarent, ad omnem belli casum lite-
 ris regijs euocati, coiuerant. Quibus lustratis,

quod exciti paruissent, rex gratias egit, & quia eorum opera, nisi opus foret, hoc bello vti non cogitabat, statim demisit. Cæterum in regno, ut post tergum pacata & tranquilla ibi relinqueret omnia, quæ opus erant, constituit, apparatusque castrensem & suppellectilē, nec non omnia, quibus ad iter & bellum indigere posse videretur, prolixè sibi comparauit: per scriptis autè ad Henricū Ranzouium literis, vti se properè certiores faceret, quando copiarū progressuræ essent. Eo deinde die, qui festam Pentheosten antecessit, Segebergam præcipitante vespera rediit, fueratque eadem hebdomada magnæ partis militum equitumque delectus habitus, & stipendia præbita. Supererat autè qui sub præfectis, Volffango Schouesio & Reimaro à Valde merebant, non vniuersi per dies festos lustrati sunt. Ex itinere cum præter arcem Gottorpam rex iter faceret, inter principes fuerat constitutū, ut die Mercurij insequenti Pentheosten in pago Hohenuestede conuentum ageret. Et ut commodius rex interesse posset, triduo autè Nouomonasterium se recepit, & postridie eius diei turmam prætoriam suam recensuit, & munera distribuit. Vexillū Georgio Rauteno, præcipuæ in Dania nobilitatis viro, ferendum tradidit, & Iohannem Trusium Daniæ prætorio præfectum (quem Marescallum vocant) eius turmæ equitum magistrum creauit,

auit, cui legatum siue vicarium adiunxit, Ioa-chimum Brochtorpium Holsatum. Sub eo equestri signo supra quadringentos stipendia faciebant. Sexto decimo autem calendas Iunij ex constituto principes, cum oratoribus & consiliarijs suis, dicto loco conueniunt. Ibi postridie consentientibus suffragijs decretum factū, ut quinto post die vniuersæ equitatus peditatusque copiarū, quantæ quantæ iam conissent, in fundum hostilem in Dithmarsiam ducerentur. Inderex in castellum siue prædium Melbachianum Henrici Ranzouij secessit, quartumque in diem vsque illic est commoratus. Eodem in conuentu literæ quoque, quibus bellum Dithmarsis principes more militiæ denunciabant (quas nonnulli ab antiqua Romanorum consuetudine feciales appellant) confectæ, & triduo autè, quam fines eorum hostilis exercitus ingrederetur, per tabellarium regium perlatae sunt. Ex literæ ad quadraginta octo viros, penes quos ex omnibus pagis delectus totus terræ procuratio fuit, & vniuersos Dithmarsiae incolas, decimo quinto calendas Iunij date erant, & in hunc modum conceptæ. Quando quidem sibi, legitimis dominis & magistratui diuinitus ipsis constituto, impie & sceleratè, non solum obtemperarent, contumaciterque aduersarentur: sed indignis quoque modis crebro & intemperanter iniurijs grauib. contumelijsque

incelsissent, nec amplissime quidem maiestati dignitatibusque suis impudenter parentes: homines sibi subditos magnis frequenter damnis affecissent: passim prædas egissent, cædes fecissent, pacem publicam turbassent: ut nimirum cum eos in subiectam ditioni sui oram, quæ sacra terra appellatur, incursantes, nulla neque religio, neque pietas continere & abstertere poterit, quin ipsas ædes sacras, cæde nefarie inibi perpetrata, funestarent: nec non alia multa abominanda, crudeliter & malitiose commississent, in omnibus illis nulla iustitiæ, equitatisue ratione habitata: neque ipsi etiam aut ius administrare, aut alibi datum admittere voluissent, quæ quidem longo hæcenus tempore essent tolerata, ut manus a profuso sanguine puras & innocentes haberent: nunc cum patientia sua & mansuetudine turbulentos & seditiosos eorum conatus, ac petulantiam intollerabilem, adeo non frangi aut imminui viderent, ut etiã magis magisque indies aufererent, neque spes esset amplius eos quicquam pro sanis facturos, se varijs eorum iniurijs & violentia multiplici insigniter lacessitos compelli, bello ipsos aggredi, & (adiuvante ceptum Deo) ad imperata faciendâ vi iusta cogere. Ita enim facturos sese, quod officij sui esse agnoscerent, ut obsequentissimos ditionum suarum incolas ab iniusta vi & oppressione defenderent, cædes,

rapinas

rapinas & incursiones auerterent atque depellerent, veruntamen tam graui & prouocata & merita vindicta, supplicioque de ipsis sumendo, superfedere multo maluisse. Quo circa hæc ipsis, quanquam ut in rebelles subditosque sibi id necesse non fuisset, a se auxiliariibusque suis more militiæ denunciata esse voluisse, quod fidem suam omni ex parte integram & liberam præstarent, ad ea ut sese animosque suos præpararēt. Hic nuncius, per quem principes literas miserunt, diu multumque reluctatus est, ne id muneris subiret, quod vsitatam aggressium violentiam & furorem reformidaret: sed quia ob maleficio perperatum aliàs capitali supplicio afficiendus erat, minis metuque mortis præsentis suscipere coactus est. Eas igitur sigillis tribus regis ducumque obsignatas, & ad bacilli cædidi cuspidem suspensas, Heidã munitissimam terræ illius oppidum, vbi incolæ castra statua locauerant, & quadraginta octouiri de more cõuentum celebrabant, perferens, ut erant annexæ baculo, vni ex magistratu de facie sibi noto in manus tradidit. Vulgato autem de literis hostilibus rumore, plebs indignabunda & fremens, tumultu facto & incondito clamore sublato tabellarium ad necem poposcit: sed is à quadraginta octouiris furori infanientis vulgi subtractus, & à morte seruatus est. In priuatam enim domum seducto, dum de responso

G iij

principibus dando consultarent, ne omnem humanitatis affectum penitus exuisse viderentur, & haberent, per quem rescriberent, epulū præbuerunt, & postea in tuta reduxerunt. Reuersus duodecimo calendis Iunij, literas ab agrestibus ad principes retulit: quarū tenorē, quam potuimus commodissime, stylo Latino ita expressimus. Literas vestras serenissime rex & illustrissimi duces, animis inuitis accepimus quibus significatis, vos causis grauibus ad inferenda nobis arma permoueri, vt vi subacti, id quod iure debeamus, obtemperanter vobis præstemus, & imperata faciamus. Ad ea submissis animis non iniuria respondemus, quod in Dithmarsiam iuris quippiam vobis competat, id nequaquam nos vobis largiri aut permittere, sed esse nos membra inserta Ecclesie Bremēsi, eiusq; diocesi & territorio subditos. In cuius præsulatus tutela & protectione, adiuuante feliciter Deo, perquadringentos amplius annos fuimus, & huc vsq; manere perseverauimus: id quod demonstrari verissime potest, eiusq; rei gratia per Pontifices maximos, Imperatores & reges, collatis diplomatis munificentissime sumus communiti. Necq; equidem de vobis, vti Christianis & laudatis sepe principibus, ac summo clarissimoq; prognatis stimate, eam vnquam spem animis concipere potuimus, quādo quidem nobis nulla vobiscum est

est controuersia: fore, vt contra fas piūq; contra ius & equum, aduersus literas & monimenta nobis data, sigillisq; confirmata, per maiores parentesq; vestros reges & principes, imo aduersus publicam, ac graui pœna in sacro imperio Romano sancitam pacem, aureamq; bullam, tanta armorum vi & truculentia (vt ante oculos proch dolor, videre est) nullo prius iudicio conuētos armis nos inuaderetis: sed multo magis humanissima quæq; adminicula & patrociniū, vicinitatemq; commodam & beneficam, semper nobis promissimus. Etenim si q; inceptum nostrum iniquum, si qua vllō delicto noxa à nobis contracta fuisset, iustis & legitimis locis appellari & cōueniri potuimus debuimusq;, vbi ex iuris obligatione sæpe iudicio stetitimus, & nūc stare potuissetimus. Quō sanē casu sātis superq; æquo iuri subiecti sumus, & quo abundantius vobis satisfiet, vt antea semper fecimus, ita nunc quoq;, vi ac potestate harum literarum, ad omne iuris equitatisq; arbitrium nos offerimus. Quod si huius quoq; præter spem nostram, rationem nullam habueritis, & certum fixumque animis vobis federit, nos ditionēq; nostrā (vt apertè liquet) vi opprimere, vxores liberosque nostros, viduas & orphanos, in interitum & perniciem interneccionemq; miserè adigere atq; impellere, manusq; adeo vestras nostro innocentū cruo-

re & sanguine cōtaminare, nos Deo opt: maxi-
mo, summo Imperatori & protectori nostro,
causā nostrā committere oportebit. Eum itaq;
serijs & ardentibus votis noctes diesq; imple-
rabimus, vt sanctā suā pacē clemēter nobis lar-
giatur, & quoniam vestra omniumq; nostrūm
corda in sua habet manu & potestate, ea sacro
diuini afflatus sui numine gubernare & regere
dignetur, vt vos clementissimi illustrissimiq;
principes, ab instituto hoc minimē quidē pio
discedatis, neque tam atrox vos malum, tamq;
immanem sanguinis profusionem, admittere
collibeat: sed, ex ingenta animis excelsis & ge-
nerosis vestris bonitate atque clemētia, exitū
finemq; prudenter consideretis, quō vtrorūq;
ditiones, cum vestrā, tum nostrē, incolāq; vi-
duē, orbi, coniuges liberiq; funditus non euer-
tantur & pereant, sed in pace ac tranquillitate,
iuxta diuini numinis voluntatem, conseruen-
tur. cui vos reuerenter comendatos volumus.
In calce harum literarum, vt fieri solet, subscri-
ptum erat: Quadraginta octo viri Dithmarsicę
administratores, eiusq; incolę vniuersi, regis
ducumq; pro æquitate omni studiosi & obser-
uantes. Vndecimo calendas Iunij equitum pe-
ditumq; copiā vniuersā, quę quaternas tur-
mas & legiones ternas efficiebant, horam circi-
ter nonam antemeridianam in pagum Oerich-
storp, non procul oppido Itzohocis Storam
flu-

fluuium, conueniunt, aderatq; rex ipse & du-
ces. Ibi inito consilio ex vsu militiæ decretum
est, quo ordine exercitus ingrederetur, & inde
mox procedi cœptum. Primum omnium ante-
cursores, quibus ex legionibus singulis per for-
tem delectis id obuenerat, agmen antecedere,
eos insistens vestigijs ala equitum Mauritio
Ranzouio duce inlequi, inde cum fossoribus
minora tormenta campestria trahi: post ea duē
Schonuehij & Reimari legiones incedere. In
medio prætoricę turmę regis ducumq; conspi-
ci, eaq; instructa quasi ad prælium acie iun-
ctim sese inferre, hinc legio Valtherthumbiana
succedere, postremò Blancenburgij turma cū
Theodorico ab Halle, qui & ipse centum circi-
ter ducebat equites, agmen claudere. Hoc insti-
tuto ordine cum mouisset exercitus, eodē die,
priusquam sol occideret, in finibus Dithmar-
sicę, in pago Aluerstorp castrametatus est. Erāt
autem copiæ omnes, equitum circiter quater-
na millia, peditū signa quina tricena, cum pri-
mum in hosticum peruētū est. Accessit postea
cū cohortibus quinque denis Antonius comes
Oldenburgicus, vt ita demum signa peditum
quingena impleta sint. Legionibus præfe-
cti erāt, Volfgangus Schonuehlius, Gulielmus
Valtherthumbius & Reimarus à Valde. Equi-
tatum ductabant Ioachimus Blancenburgius,
Mauritius Ranzouius Caji filius, & Theodo-
ricus

cus ab Holle, præter prætorianos regis ducũq; præfectos, qui erãt, Iohannes Trucius Danus, Bertramus Sefeldius & Benedictus ab Alevelt, vexilliferq; Adolphi Gregorius ab Alevelt. Porro milites trans riuũ, qui pagum præterfluit, tertia figere, equites pagũ occupare. Nocte verò ea, quæ infecuta est, excubias egerunt cohortes duę cũ equitibus ducẽtis, excitatusq; in castris tumultus ab octodecim agrestibus, cũ in equites excubitores bõbardas disploderẽt, neq; tamẽ detrimentũ vllũ inferrent. Nã venit miles quidã in castra trepidãs, nunciavitq; hostes in stationẽ vigilũ impetũ facere. Quorumore excitatus summus dux belli, cum filio Henrico explorabundus prouolauit, sed de aliquo hostium motu nihil comperit. Ab his postea, qui diurnæ præfuerunt custodiae, vnus ex illis, qui turbe nocturnę causam præbuerant, interceptus est. Multi quoque postridiẽ, quã eõ ventum est, ex armentis hostium equi bouesq; abacti, vnde, vt sit, vtrinque nonnulli aut cæsi aut capti sũt, & circumiacentes aliquot in propinquo casæ & tuguria, per milites, quanquã iniustos, facibus illatis exusta. Eodem die, quibus tractandæ explicandæq; belli rationes commissę erant, indicto conuentu in consiliũ iuere, habitaque cum præfectis de faciendo belli initio deliberatione, est constitutum, vt ne prius castris excederetur, quã de consilijs rebusq;

hosti-

hostium explorato esset cognitum. Itaq; de captiuis, quotquot eorum intercepti in manus venerant, per tormenta quæstiones habite, & qui de hostium rebus cognoscerent, speculatores emissi sunt. Ad nonum autem calendas Iunii ipsi delecti belli consiliarij, ducta secum præsidio legione Valterthumbij, & ala Blancenburgiana, in agrum hostilem e castris proficiscuntur, vt omnem vndiquaque oram oculis subiicendo circumuecti speculentur, quibus locis hostes adoriri, ex vsu belli quãprimum & quãmodifsimẽ conficiendi sit. Tres enim omninõ auspicandæ oppugnationis rationes inueniebant, vt aut Tilebruggam, aut Hammã, aut denique Meltorpam aggredierentur: quod tribus locis illis planẽ solis (quæ firmiora erãt Dithmarsiaë propugnacula) itinera essent, quæ ex campestri terrã situ in palustra ducerent, eãquẽ ob causam agrestes maiore præ cæteris studio & cura, præductis fossis vallisque, & aggeribus proiectis, communiuerant. Principio igitur Tilebruggam adeunt, quo loco Dithmarsis secundum amnis præterlabentis traiectum vallos aggeremq; pro se excitauerant: quę tamen munitione adeo valida non erat, vt maiorẽ vim militum incurfantium sustinere posse videretur: ibi cum intelligeretur, ex castris hostiũ plaustra aliquot rerum variarum, quas tutius asportare cogitarẽt, suppellectili onusta, in interioro

interiorem plagam sese recipere, Henricus & Mauritius Ranzouij patruelis minora tormēta campestria, adiunctis scloppetarijs, in collē editiorem perducunt, & abeuntium terga glōbis emissis persequuntur, sed fragem nullā faciunt. In hos vicissim agrestes denas circiter pilas minoribus tormentis adigunt, & ipsi quoque damni nihil inferentes. Erant tum milites, eorumq̄ ductores & signiferi, ad conferendū cum hoste manus prompti animis & alacres, utq̄ oppugnationis signū daretur, postulabāt sed fumus dux belli iniussu principū pugne alē ā subire abnuuit. Quoniā enim munitio ea trās cēsu facilis apparebat, & ipse, sumā inueterateq̄ militaris experiatiē dux, naturē militū nouerat, primū eorū impetū, qui plerūq̄ acrior & feruidior esse, ac postea, & tēdio ex molestia castrorū cōcepto, & imminutis tēporis diuturnitate mora q̄ & animis, paulatī elanguescere solent, in oppugnatione difficiliori periclitari volebat. Quamobrē hinc Hammā discedūt, q̄ pugnaculū, cū situ ipso, tū incolarū operibus, omniū eius terræ munitissimum erat. Quippe densis id structis aggeribus fossisq̄ præcinctū, & ædificata insuper turricula agrestes diligētissimē vallauerāt, quia in palustrē (vt dictum est) orā aditū frequentē præbebat. Is locus est, quē incolæ monstrare solēt, in quo Gerhardus dux Slesuicēsis (vti superiore libro commemorauimus)

mus cū omnibus suis copijs p̄figatus cesusq̄ est. Quō illis propinquantibus, Dithmarsii impulsis tormentis ingentem pilarum grandinē in eos iaculari, vehementerq̄ detonare, sed nocere nemini: qui cum vicum munitioni subiectum proximē incēdissent, in castra reuerterūt. In hac terræ hostilis & munimentorum inspectione, perito eorū locorum viæ duce vsi sunt, homine Dithmarso, cui Splitteringo nomē erat, qui cū in ditione ducis Adolphi feras glandibus interfecisset, ante sesquiannum captus, eoq̄ temporis interuallo ad eum vsu in custodia habitus fuerat. Postero die, vt eius quoque situm & firmitatem cōtemplarentur, Meltorpam eunt, itinerisq̄ monstratores secū ducunt, quendam natione Holsatum, qui p̄ter id oppidum habitauerat, & bello ineunte, vt ita dissimulata fuga agrestes eluderet, carro argilla onusto effugerat, & Bartoldum Petri Dithmarsum. Is erat patria exul factus, quod in actione, quæ ei de legitima cū popularibus fuerat hæreditate, cum iniquis iudicum sententijs circumuētus iniuriam sibi factam putaret, ad Cameræ Imperialis iudicium prouocasset. Ad id verò oppidum nihil memorabile gestū, siquidem vnicus tantum equus confossus, & à Reinholdo Rubeo, patria Dithmarso, qui in Gallia olim inter Germanos equo meruerat, magnæ audaciæ & roboris viro, in Ioachimū Broch-

Brochtorpium Holfatum, breuiore bombar-
pa manuaria difpofa, quales cingulis appen-
di folent, impetus factus est. Reuerfi poſtridie
ad principes explorata referūt, & ſummus dux
belli in tabella deſcriptum exhibet, quo pacto
& ordine, aut Tilebruggam, aut Meldorpam,
alterutram earum inuadendam cenſeat, utq̄
de eo deliberetur poſtulat. Tribus enim om-
nino locis (vt ſæpius diximus) quibus in interi-
orem oram paluſtrem aditus pateret, aggre-
di hoſtes decreuerant, in quæ aggreſtes maxi-
mis operibus munita omnem vim ſuam & ro-
bur contulerant, firmisq̄ vigilum & tormēto-
rum præſidijs ſingulis noctibus cuſtodiebant,
vt tibi de patriæ libertate, de ſalute & fortunis
ſuis ſuorumq̄ quoad quicquam illis viriū ad
propugnandum ſuperelſet, ad extremum vſq̄
cum hoſte dimicaret. Hammam verò omnes
firmiorem munitioremq̄ exiſtimabant, quàm
vr facile expugnari poſſet. Sub idem ferè tem-
poris punctum nunciuſ à Nicolao Ranzouio
in caſtra venit, Antonium Oldenburgicum
copias ſuas Albim eo die, contra Vedelam op-
pidum traiecturum, adferens. Quapropter
ſtatuitur, nè prius caſtris, aliquam munitiōē
hoſtilem oppugnaturi egrediantur, quàm is
adueniſſet: datisq̄ ad Nicolaum literis Henri-
cus Ranzouius ſignificat, quibus locis comiti
cum ſuis pernoctandum ſit, utq̄ ſœno, auena
& vino

dono præbitis honoretur. Exinde diſceptatur
in conſilio, ad vtriuſ primū oppidi expug-
nationem tentandam milites educere, conſul-
tius ſit, Tilebruggam an Meldorpam. Hanc eligit
ſummus dux belli, quæ caput regionis habeba-
tur, eiusq̄ conſilij ſui rationes reddit. Omnes,
inquit, qui ante hoc tempus Dithmarſiæ bellū
intulerunt, graui & accurato conſilio, quod lo-
ci ſummam notiā tenerent, id oppidum
primū omnium, vt caperent, adorti ſūt. Ere-
nim cum in vmbilico penè terre ſitum ſit, inter
duas eius partes, quas à cæli plagis Sudeſtrant
& Nordeſtrant incolę vocant, in quibus duo-
bus omnino locis omne robur & vis eorum
conſiſtit, eo occupato diſiungi & ſegregari ho-
ſtes perſpiciebant, ne in vna caſtra vires ſuas
conferrent & coniuncti animis maioribus, &
ſpe fiduciaq̄ certiore victoriæ, repugnarent il-
lis, ſeq̄ defenderent, quos diremptos facilius
per partes opprimere & debellare poſſent. Nā
q̄ præter oppidū latus riuſ tranſuerſo Ocea-
num inſluit, ita vt haud magno negotio & im-
pendio prohiberi queat, ne ab vna parte labo-
rantibus alijs alijs ab aduerſo latere auxilio ad-
uolent. Præterea compertum eſt omnibus, qui
bellicis artibus & vſu valent, milites primo ſta-
tim impetu, dum animi viresq̄ integræ ſunt,
ne laboribus vllis aut moleſtijs grauioribus
labefactæ & eneruatæ, ad ardua & difficilia

quæ quæ subeunda ducere, vtilissimum & tur-
tissimum esse: ne dum minutis leuibusq; in re-
bus conficiendis ocium teritur, temporis lon-
gioris tedio, affecti, alijsq; difficultatibus pres-
si, animi eorum & spiritus frangantur. Deniq;
nec illud quidem oscitanter nobis cogitandū,
magnam milites, facilis ab hostibus reportan-
dæ victoriæ, spem & fiduciam fouere, quod in
homines agrestes, & rei militaris imperitos,
præliaturi sint: Ideoque animos, ad primum
pugnæ discrimen & congressum, maximè au-
daces & ardentis allaturus. Atqui si in muni-
tioris loci oppugnatione, confertis manibus,
superiores hostibus fuerint, ad reliqua postea
quæ minus ostendent periculi & difficultatis,
eos promptiores & confidentiores habebimus.
Sin in loco non admodum firmo oppugnan-
do, quàm prodigiosis corporū viribus, quan-
to periculi & moris contemptu, quanta ani-
marum rabie & pertinacia, se patriamq; suam
defendant, & periculum fecerint, de ardore &
fiduciâ pristina plurimū ipsi decessurum,
quis non videt? Proinde ad bellum ex senten-
tia quam felicissimè terminandum (quod De-
us optimus maximus faxit) ego vnum id ma-
xime omnium expedire arbitror, vt potius in
inuadenda Meldorpa, oppido satis munito &
firmo, primū militum, nec dum vilo casu im-
minutam & retusam agilitatem experiamur,
quàm

quàm ad infirmam, Tilebruggæ munitonem
subeundam conferamus atteramusq;. Aduer-
sus ea Breda Ranzouius, vir sapiēs & eloquēs,
acriter disserebat, inter cætera, quibus diuersa
persuadere conabatur, sic inquit. Etenim
non semel à maioribus nostris id oppidum
infelicer esse tentatū, vsq; adeo, vt eo irritato
conatu non solum de vniuersa victoriæ spe de-
pulsis, sed ingentibus etiam acceptis clacibus,
turpiter fuga salutē quærere coacti sint, ex an-
nalibus nostris constat. Et quanquam fuerint,
qui illud vi expugnatum in suam potestatem
redegerunt: tamen id occupatum adeo nihil il-
lis profuit, vt postea ab hostibus ad internecio-
nem penè cæsi, maximè sædam & lucuosam
calamitatem subierint. Itaque ne simili temeri-
tatis exitu, clade aliqua insigni ab infida fortu-
na mulctemur, in fausto maioribus & omino-
so loco primas exercitus vires non periclitā-
das esse, sed Tilebruggæ, quæ debilior & minus
minusq; communita est, vt, haud magno labo-
re & periculo superari & capi posse, nemo de-
speret, adinuendas suadeo. Nam si semel mi-
lites prosperè cum agrestibus manus contule-
rint, ad reliqua strenuè & audacter conficienda
reddentur multo paratioris atque agiliores, &
quantum ipsis fiduciæ ac alacritatis accreuerit,
tantum hostibus detrahetur: qui, eo loco, a no-
stris occupato, armenta gregesq; suos in inte-

riora terrę recipere cogentur. Quod meum cōsiliū si vobis (vtri opto & spero) probabitur, ea hostiū munitio breui momento, & non magno labore & iactura militum, in manus nostras deueniet. Aliquot enim equitū peditūque signa ad Henricum fratrem meum, qui Eidoræ fluminis ripas cum magna incolarū manu custodit, noctu transmittite, vt is cum suis trajecto amne à tergo in hostes irruat, & nos à fronte adoriemur, ita haud difficulter & laboriose (Deo conatum nostrū prosperante) occupabimus. Erat hic Breda princeps senatus & oratorum apud Iohannem ducem, magnæque autoritatis & nominis vir, cum ipsa grandis ætatis prerogatiua, tum quod longo rerū vsu & experientia iudicij exquisiti, prudentiæque perspicacis senex euasisse crederetur, faciendæque poleret. At in bello & militia idem minus felix habebatur, quod ab ijs olim, qui duce Georgio Schenkio, Cæsaris iussu, Phrisiæ oppidulum. Dam obsidione cinxerant, cum ad eam soluedam cum copijs à Christiano Daniæ rege missus esset, captus fuerat. In bello item eiusdem generis contra Lubecenses, cum in Dania eius opera militari vteretur, in potestatem comitis Oldenburgici captiuus deuenerat. Cæterum vicitum præualuitque summi ducis belli sententia, eaque à rege designato principibusque & cæterorum quoque suffragijs est approbata: sic vt discedens

dens: ille è consilio diceret, exitum esse declaratum, vter corū melius dixisset. Nam de fratre noctu accersendo quod suaserat, id ita est confutatum, viris illis agrestibus, & insuetis ignarisque rei bellicæ, fidendum non esse, præsertim eius loci incolis, qui, si forte (quod Deus omen auerteret) malignante fortuna minus prosperè bellum gereretur, erectis in libertatē animis res nouas molituri viderentur. Quocirca decretum ex principum iussu factum, vt eo ordine modoque, quæ Ranzouius belli dux (vt diximus) ex exacta sciētia militaris arte & disciplina præscripserat, Meldorpana oppugnatio susciperetur. In primis impedimenta omnia sarcinæque in castris, sub præsidio equitum quadraginta & peditum circiter mille, relinquerentur: ijs tumultuum præfectus imperaret. Binæ deinde cohortes Tilebruggam contenderent, earum latera tegeret Blanchenburgus cum equitibus ducentis: totidem idem cohortes Hammam equitibus totidem stipatæ irent, quibus præficeretur vicarius Blanchenburgi, Id enim summo & haud inani consilio ita erat constitutum, vt duobus locis illis eodē tempore, nēpe horam circiter antè, quàm Meldorpx oppugnationem ordirentur, in hostes impetus fieret, vt eo vario tumultu in diuersa distracti hostes ignorarent, quò suis subsidio conuolare, aut vbi potissimum periculo occur

rere oporteret, eaq̄ ratione vires eorum dissi-
gerentur. Neq̄ sefellit postea opinio. Nam qui
ns locis erant, cum hostes ad se ire cernerēt, alio-
rum opem implorabant, & accensis (vt conue-
nerat) ignibus significationem faciebant. Pon-
tes prætera nauales, cratesq̄ sexagenę vnã du-
cerentur, quem ad vsũ plaustra præsto essent.
Ternæ legiones Schonuesio, Reimaro à Val-
de & Valterthumbio ductoribus, à latere Bo-
reali, prope tuguriolum subiectum oppido, ir-
ruptionem facerēt: quos cum ala sua Theodo-
ricus ab Halle comitaretur. Et his Bartholdus
Petri viã demonstraret. Oldenburgicus cum
legato summi ducis belli, Francisco Bulouio,
in partē Australem relicto, ad latum pago Vint-
bergo, oppidum versus iter caperet, idq̄ ibi à
tergo inuaderent. Ipsum, cum peditatu equita-
tuq̄ sonantecedentem, cum turma sua Mauri-
cius Rāzouius insequeretur: essetq̄ illis vię dux
Holsatus ille, quem ad Meldorpam domiciliũ
habuisse, posteaquē effugisse memorauimus.
Principes cum duobus signis vrbē contra pro-
grederentur, ita tamē, ne sub ictum tormento-
rum sese darent, ibiq̄ consisterent. Quatuor co-
hortes ad tormenta præsidio manerēt, quibuu
in colle facinorosorum suspendijs infami con-
stitutis, ea aggeribus vallisq̄, ex cratibus agge-
sta terra excitatis, munirent. Postremò, quę pri-
ma legionum peruenisset, indicium excitatis
ignibus

gnibus faceret, & si pars quæpiam munitiones
trāsgederetur, vt reliqui certiores eius fieri pos-
set, principes vicinã oppido molã, q̄ genus his
locis vsitate vëro, in exerta lōgiusculè brachia
delato, circumaguntur) illatis facibus succen-
derēt. Dũ hæc agerentur, quarto calendas lunij
Oldëburgicus ad Hogaspã pagũ copias suas
recensuit, vnde collectis vasis cũ postridie mo-
uisset, eodē die propè vicum Tinsbuttelij, qui
ab Aluerstorp dimidio distat miliari, in hostico
cōfedit, quintis iam castris eò perueniens. Sub
idē tēpus ad principes Sebastianus Ersamenus
Lubecensium legatus, quibus erat à secretis in
castra venit. Is Ciuitatis suę nomine, si rationes
vllæ iniri possent, vt, pacatis vtrinq̄ animis &
pace facta, ab armis discederetur, se intercessurũ
offerebat, permissuq̄ ducum Hammam mini-
strum suum misit commeatum expetens.
Quem datis cum in usum literis impetra-
uit, quibus agrestes arroganter subscri-
pserant: Nos summi duces, præfecti, & ad-
ministratores belli nunc temporis Hammæ
commoranres. Eius autem minister cum
sub præsidio, quò tutior esset, eò deducere-
tur, leui cum hostibus contracto certamine
pugnatum. Ceciderunt ex Dithmarsis non
nulli, ex Holsatis vnus duntaxat ignobilis
& gregarius eques, & ictus præterea glande no-
bilis Luneburgicus ex familia Sporchia, sed

vulnere non lethali. Erfamenus verò, quia intelligebat, principes oppugnationem prope diem auspiciaturos, nec propter intercessionē suā quicquam intermittere velle, liberè tutoq; abeundi accepta licentia, castris excedens domum reuersus est. Itaq; vt statutum erat, postridie calendās Iunij, vergente in occasum Sole, horam circiter sextam castris exitum est. Primū viam ingredi fossiles, eos comitari ala Theodorici ab Halle, cum cohortibus quaternis, inde romēta curulia promoueri, p̄ c̄ f̄ ca pontes nauales vehi, hinc prætoria inferri signa, postremò legiones ternę succedere. Inter eas præibat Schonuefiana, hanc in mediō Reimarus à Valde excipiebat, extrema occupabat Valterthumbius. At summus dux belli Ranzouius, cum signis quatuor & magistro castrorū progressus, secundum collem damnatorum sup̄ pliens designatum vallos, aliaq; subitaria munimenta, quam potest occultissimè, perficit. Porro Schonuefius, cum fossilibus nonnullis & viæduce Bartoldo Petri, primus pontes nauales traducit, & ad hostium munitionem penetrat. Eum reliquæ duæ legiones & equites Theodorici ab Hallen insequuntur. Sed nimia vsus festinatione Schonuefius, dum sperat, antequam dilucescat, se pontes iacturum, in extremum vitæ periculum cum legione sese præcipitat. Vbi enim omnem itineris difficultatem

eo adminiculo iam superauit, & viędux Bartoldus, quod ab vna munitionis parte hostes vehementer tormentis infestarent, accedentes, vt equum ascenderet, quem pedibus abiens à tergo reliquerat, esset retrogressus, per militem Dithmarium, qui situm loci ignorabat, quod per diurnā eius ex Dithmaria absentiam fosse eo loco, quo antea nullę fuerāt, essent excitatæ, in profundas fossas cæcasq; voragines opinione declinandi iētus tormentorū abducitur. Inde militibus, collotenus absorbētibus vndis, ferè enatandum fuit, adeò vt mirum sit, quomodo emerferint. Enimverò nisi Theodoricus ab Hall, cum turma sua superatis fossis eò aduolans, palantibus maturè opem tulisset vniuersa ea legio occidione occisa fuisset. Is in difficili & periculoso illo certamine, quo milites, quod, madefacto aquis puluere pyrio, sclopetis vti non possent, bis ab aggressibus reiecti sunt, trajecto pila crure vulnus accepit. Schōuefius quoq; dum optimi simul ducis & militis fortissimi munus sedulo implet, suosq; cum voce tum exemplo incitans, framea in hostes strenuè gerit, breui æneo tormento, quasi semifalco traicitur: ex quo vulnere quarto post die mortem obiit. Nec mora reliquæ mox succedunt legiones, atroxq; illic & cruentum valde oritur certamen, quò diu ancipiti, ad sese qui horam circiter dispolitis continenter

utrinque tormentis & bombardis accerrime pugnatum est. Tandem vero Dithmarsii exhausti viribus, pedemque referentes, in fugam sese coniiciunt, milites per munitionem subeuntes in oppidum irrumpunt. Dum hæc incerta æquato discrimine pugna duraret, mola ad oppidum conuenerat, iniectione igne per Henricum Ranzouium incenditur, ut eo conspecto signo Oldenburgici accedere, sociisque subsidio venire maturarent. Ita namque erat constitutum, ut tribus simul locis oppidanos aggredierentur, à latere Schonuesius, à tergo Oldenburgicus, à fronte Ranzouius summus dux belli, cum rege & principibus. Cui rei optimo consilio instituta, præter fiduciam mora allata est, dum illi lentius, quam res exigeret, iter faciunt. Ferunt penes milites eius moram culpam fuisse, qui progredi aliquandiu recusauerint. At Iohannes Ranzouius & Vrisbergius, dum in fossis superandis Schonuesiani laborarent, directis prius in hostes impulsisque tormentis vniuersis, pedestres quatuor exhortati, cohortes ex constituto rectè in oppidum impetum fecerunt. Ipse Ranzouius ingentis indomitique animi & inuictæ fortitudinis præclarus dux, ut legionem in profundo luto fossisque hærentem oportuno & tempestiuo auxilio subleuaret, equo se in pedes demittens, prima in acie inter milites auda-

audacissime dimicauit. Eo etenim modo milites non nihil cunctates pudore simul & emulatione accendi posse putabat, ne se summum ducem belli pedibus in hostes intrepidè vadentem destituisse, minusque strenuè confidenter secuti esse verberentur. Neque enim decipit opinio. Nam mox concitato vehementer inuicti impetu milites, pellendisque agrestibus pertinaciter incumbentes, tametsi hi membris torosis lacertisque grandibus, & viribus indefessis, quantum à viris fortibus in extremo salutis discrimine positis fieri præstarique potuit, obstinatissime pugnarent propellerentque, nec stationes suas quam quisque sortitus esset, fuga deferere: sed corporibus tegere cogitarèt, cum ne vno quidem confecti vulnere ad terram statim proni caderent: tamen nudato tandem propugnatorum corona superatoque vallo, & portis refractis, in oppidum irruerunt. Quo expugnato portisque reclusis, cõfestim Adolphus tribus quatuorue comitatus equitibus inuehitur, post eum rex cum ala prætoria & Herico Ranzouio, inde utraq; ducuntur turma. In primo irrumpenti furore & impetu, quicquid in oppido eiusque circuitu reperit, trucidatum est, viæque omnes, plateæ & domus, cruore sædæ & funeribus repletæ. Nec ipsis quidem faminis parsum, cum multæ earum ab indignante milite interficerentur, plures oppido exigerentur. Nam & tunc, cum cæsi spoliarentur, & an-

& antea exploratò erat cognitum nonnullas ex ipsis indutas armis virisq; immistas, supra quam animus muliebris & natura ferret, pro stationibus præliatas esse, fæminamq; vnam milites duos vnum post alterum cultro confodisse. Ita incredibilis libertatis patrieq; amor omnem innatam eo in sexu mollitiem & formidinē superauit. Ceciderunt autem in ea oppidi expugnatione, ex Dithmarsis circiter quadragentos, ab altera parte, & qui in pugna cæsi sunt, & post ex vulneribus obierunt, penè certum, inter quos fuit Iohannes Strugmanus Danus, militum præfectus. Occubuit quoque Wolfgangus Schonuesius, vti diximus, constanti animo & egregiæ fide dux, & Danielis Ranzouij præfecti militum signifer grauius fauciat. Enimuerò, nisi segnis ea militum in accelerando intercessisset cessatio, & quo decretum erat modo, triplex eodem tempore inchoata fuisset oppugnatio, conclusis vndiquaque agrestibus nulla effugiendi patuisset via, & ad vnum omnes, quotquot in oppido essent deprehensi, in hostium manus deuenissent. At qui equitum incursum auersa oppidi parte eiectione, in fugam sese effuderunt, eò deflexere, quò Oldenburgicus cum suis aduentabat. Hi signa nouè explicantes, vicena circiter tormenta grandia secum ducebant, & cum elabendi viam aliam nullam conspicerent, recta in comitem ibant.

ibant. In quos equitatus delatus impetum fecit, Mauritijq; Ranzouij ala ad trecentos eorū cecidit, & tormenta præterea parua grandiaq; quinque & viginti, & magnā vim pulueris ad tormenta impellenda perfecti, signaq; non pauca ademit, Ita tertio Nonas Iunij ante horam vndecimam diuturnam Meldorpa capta expugnata est, eiusq; propugnatores & incolæ, partim interfecti aut capti, partim fuga elapsi sunt, steterunt aliquantisper instructa acie in oppido milites, quod agrestes ad amniculum quædam ex fuga cõfluere conglobariq; nunciarentur, sed is (vt dictum est) per immixtos equites disiectis, permissum militibus ad direptionem & prædam discurrere. Hi verò ingruente vespere oppido egressi, prope illud septentrionē versus foris confederunt, intus remanentibus equitibus. Oldenburgicus in pago Amespurto in Australē à Meldorpa plagā retēdit, nec procul inde Mauritius Ranzouius. Insequenti die propter contentionem inter equites peditesq; ortam de præda, quam omnis generis optimā & variam (nam eò accollæ, vt in locum tutiorē ad primum belli motum opes fortunasq; suas omnes contulerant) nacti erant, in oppido mora tracta est. Milites enim, quia suo potissimum periculo & labore eius diei victoria stetit, dum ipsi propter perpetuas interiacentes fossas equis adactis hosti cladem inferre non possent.

possent, exclusis equitibus prædam quoque omnem sibi vendicabant. Sed eo graui & periculo fo tumultu (vix enim præfectorum intercursum & obrestatioibus contineri poterant, ne ad arma consternati in sese vererentur) principum imperio atque autoritate vtrunque sedato, constitutum, ut postridie viuictæ copiarum oppido Brunsbüttelio admouerentur. Id verò, quod meliora essent capta consilia, in tertium diem reiectum dilatumque est. Quippe Reimarus à Valde cum cohorte vna & Blanchenburgius cum equitum ala, ad Nicolaum Ranzouium Albis fluminis ripas tenentem missi, ut iunctis cum eo viribus, quando summus belli dux à fronte cum maiore exercitus mole expugnando Brunsbüttelio incumberet, ipsi à tergo impressionem facerent. Namque hostes circumvallatos vndique facilius opprimi, & intercluso ita aditu, ne reliqui Dithmarsii subsidio & suppetiis ferendis aduolarent, prohiberi posse iudicabant. Hi igitur Dithmarsia egressi, capto per Holsatiam circuitu, ne id, quod agere animis destinauerant, ab agræstibus animaduertetur, ad Nicolaum perueniunt. Interea temporis castra inspecta, mortui collecti numeratque sepultura traditi sunt, obiterque deliberatum, de impedimentis quid ageretur, & porro hostes, qui in Hamma aliisque locis Dithmarsia

altio-

altioribus sese communiuerant, quomodo essent inuadendi, Schonuelm quoque defuncti cadaver, quemadmodum ipse vita excedens rogauerat, in Holsatiam asportatum, & honorifice ut decuit, Itzohæ tumulatum est. Deduxerunt equites quadraginta, quos principes ad id muneris obeundum delegerant. Quia enim agræstes vias omnes & itinera, ut comitum intercluderent, positis diligenter vbiq; custodijs obsederant, verebantur, si cadaver forte interceptum in manus eorum peruenisset, ne in id more suo sauitiam immaniter exercerent. In eius locum Christophorus Vrisbergius legionis præfectus est. Hunc principes designauerant, & tamen omnium serè animi in Daniele Ranzouium, fortem & egregium virum, essent proclinati, eumque, ut præclara generis nobilitate & singulari militiæ studio conspicuum, præfectura ea dignissimum iudicarent: tamen is in gratiam regis, etiam refragantibus non nihil militibus, ipsi prælatus est, ne per Ranzouios omnia eo bello stare & administrari viderentur. Porro ex captiuis cognitum, habuisse agræstes clandestinum in castris principum speculatorem, qui ipsis retulerit, constituisse principes nocte ea, quæ expugnationem Meldorpæ antecessit, modicum militum equi-

tumque

tumq̄ agmen Tilebruggam mittere, qui ibi hostes congregiēdo disuenerent, reliquas verò copias omnes quam occultissimè ad Hammā inuadendā ducere. Quamobrem inuisse eius oppidi defensores habitatoresq̄ eadem statim nocte ad Meltorpanos, quia ea nunciarent, & tam præsentī imminente periculo ex pacto opem implorarent, eorū autem è numero quingentos omni armorum genere pro more suo instructissimos, vix dum oriente Sole, eò profectos esse. Ea vana opinione delusi agrestes, impellente proculdubio diuini numinis ira, & ad penam iam pridem meritam vocante, suum ipsorum oppidum præsidio eo detractō nudarunt. Ex quo intelligitur, quàm salubri & vtili consilio decretum fuerit, vt emissis nonnullis copijs, inuadēdi illas munitiones species agrestibus præberetur, qui hoc modo decepri alijs alijs opem maturam, vt necessitas postularer, ferre nequiuerint. Etenim est credibile, si vnum in locum consociati omnes vires suas & robur contulissent, potuisse eos aliquam fortasse cladem hostibus inferre, aut certè maiore conatu, & successu minus infelici sese defendere, & difficiliorem multò luctuosioremq̄ aduersarijs efficere victoriam, Tertio post captam Meldorpā die, summus dux belli cum cohortibus legionarijs, Oldenburgici, Vrisbergij, & Valterchūbij, quibus cum ala sua aderat Mauricius Ranzonius

zotius, motis castris oppido excedit, & ad rivulum quendam, vbi aquabantur agrestes, & munitionem fecerant, haud procul Brunneltelio confidet. Quò cum propius accessissent, speculaturi, qua ratione sub exortam primum lucem rectissimè oppugnarent, equus Vrisbergij, quo vehabatur, glande sclopeto emissā, interficitur. At postridie, qui dies erat septimus Iduum Iunij, prouecti vltreius secundum Albim, vt hostem aggredierentur, sabulosum & satis solidū inueniunt vadum, vbi nullum antea fuerat. Id conspicati agrestes, protinus desertis munitionibus fugam arripiunt: in quos adactis equis sese inferunt equites, & nonnulli quoque milites per circuitum viam intercipientes sese obijciunt: ita vt illo etiam die ad quadringentos eorum cæsi & profligati sint, signum vnicum ereptum. Agrestes verò vehementer fugæ institerunt, vt insequentium vim euaderent. Erant superioribus diebus plaustra militari annona onusta ab his multa intercepta, fuerantque commeantibus ex castris admodum infesti, & imprimis nobilem regium puerum, ex gentilitio Qualiorum in Holsatia stemmate à Rege literas ad reginam matrem deferentem, duobus medium globulis transfuderant. Neque ex vulnere tamen statim vita defecit, sed ab eo in fausto ipsi loco, qui circa molendinū fuit ad dimidium à Meldorpa

dorpa miliare, in vliginem siue lacunam palustram euadens, literas incolumes regi pretulit alteroque post die animam efflavit, & Meldorpæ humatus est. Cæterum summus belli dux, cum legione Oldenburgica Brunsbuttelium adortus, id vi capit, hominum autem ferè neminem reperit, quòd omnes capta fuga illinc metu hostium profugerant: Nicolaus quoque Ranzouius, vbi de consilijs sociorum accepit, cum Reimaro à Valde & Blancheburgo, ex Villermarsie finibus copias eò statim traduxit. Blancheburgi autem turmam summus dux belli, quòd firmiore illa præsidio tenerentur, ad principes in castra remisit. At milites, cum tam prospera conatibus illorum fortuna aspiraret, excurrere prædàsque agere cœperunt, impri-
 mis Oldenburgici. Quo temporis momento, cum Valterthumbius quoque cum suis superueniret, qui horis antemeridianis hostes auertens sese ipsis obiecerat, eaq; interueniente mora post socios nonnihil fuerat relictus, eius scloppetarij Oldenburgicis sese coniungunt, & iniussi in hostes progrediuntur, existimantes, se agrestes penitus fuga disijcere & concidere posse. Sed, quoniam horam circiter octauam aut nonam iam vespera præcipitabat, belli dux cum Oldenburgico alijsque præfectis reliquos milites educere noluit, verùm communibus suffragijs decreuerunt, sub primâ exortæ diei
 lucem

lucem omni illata vi hostes laceffere, pugnaq; aleam subire. In oppido itaq; belli præfectus cum Oldenburgico pernoctauit, Valterthumbius ad pagum proximum tentoria fixit. Eadem nocte Blancheburgi vicarius cum ducentis equitibus ex castris prætorijs Bocelenburgum mittitur, vt, qui hostium isthac fugiendo manus militum euaderent, eos ipse turma sua exciperet conficeretq;. Quam ad rem & Mauricius Ranzouius, cum delecta trecentorū equitum ala, in loca terra aridiora à patruo duce belli collocatus est. Itaq; inalbescente celo, paratis ad pugnam animis, statim moueri cœptū: sed hostiū pars maxima iam noctu profugerat. Quadringenti circiter agrestes, cū puerorū imbellium & mulierū turba, ad casas duas, quæ totæ palude & aquis penitus circumfundebatur, confluxerāt, ductisq; fossis, & subitarijs factis munitionibus, ex plaustris coactis, cætonib; stragulis, culcitris, alijsq; materia p̄miscua, vt quæq; fors obtulerat, intra eas aduersus hostilem vim & impetū sese cōtinere & defendere parabant. Posteaquã autē legionibus vndiquaq; circumdari, & quasi indagine se claudi conspiciunt, protinus arma abijciunt, & sine conditione vlla sese dedunt, Quos Ranzouius dux belli vbi videt nudos atq; inermes maximè esse homunculos, subito rem omnem ad principes defert. Ea dum ita geruntur, rex cum Iohanne duce
 I 2 Holsa.

Holsatiæ superuenit, atque statim, subeunte generosum atq; sublimem eius animum commiseratione, vt data impunitate in gratiam recipiat, calamitate & miseria illorum permouetur. Neque tunc tamen certi quicquam de captiuis decernitur, ademptaq; eodem die hostibus ænea tormenta campestria septem. Postridie eius dici, cum hanc ob causam in consilium esset ventum, resq; multum disceptaretur, duces ambo annis animisq; florentes, cum nonnullis oratorum suorum (inter quos erant Breda Ranzouius & Bertramus Sestadius) facile permisissent, mox interfectos fuisse: vt nempe tam execrabili & saua, nullamque clementiam pro merita ex gente prognati, tot præclaris & illustribus maiorum suorum animis, quasi inferiæ, essent mactati. Tandem verò cum Ranzouius reuersus huic deliberationi interueniret, diceretq; crudele omnino & Tyrannicum esse, eiusmodi homines dedititios trucidare, eiusq; sententiæ rex accederet, vnanimi consensu est statutum: vt, primoribus exemptis, qui in Holsatiam traducti diuersis in arcibus, ad exitum belli custodiæ traderentur, reliqua multitudo aceruatim, cum liberis coniugibusque, in naues collata Albim trajiceretur. Ita vnus ferè hominis clementiore iudicio ijs omnibus vita impetrata, & tot animæ à presenti morte seruatæ sunt mandatumq; le-

gato

gato summi ducis belli, vt is eam rem procuraret, & missa iuramenti formula, in quâ conceptis verbis captiui iurarent, priusquam dimitterentur. Postea placuit mox omnibus, vt tempore pomeridiano in senatum redirent, consultarentq; redacta iam in potestatem australi Dithmarsicæ plaga, qua ratione hostes, qui in opposita ora boreali, collatis eò omnib. suis virib. diligentissimè sese firmissimèq; cõmunissent, & extremã ibi fortunã suam periclitari statuerent, porrò inuadere & persequi oporteret. Eodẽ tempore quidã ex statione vigilum Dithmarsicorum ad hostes transfugit, quo referente cognitũ est, statuisse priori nocte agrestes, incenso per mulieres oppido, in castra prætoria repentino facto impetu inuadere, in quibus ad Meldorpam principes cum mediocri præsidio remanserant: sed dum in itinere fuissent, oborto inter eos terrore, supra centum abiectis armis rebusq; omnibus in pedes se coniecisse & profugisse. Quare deiectos animis perturbatosq; ceteros incepto destituisse, & mox, quo venerant, regressos esse. Eius consilij, tamenethi vani & irriti, haud absurdæ tamen fuerunt rationes. Sciebant enim agrestes, maximã copiarum partem fortissimamq; inde abductam esse, eamq; duntaxat legionem præsidio castris relictam, quæ nuper in oppugnatione Meldorpæ, amissis pluribus viris egregijs &

I 3

forti-

fortibus, vehementer imminuta attenuataq;
 graue vulnus accepisset, ita vt eam facile supera-
 ri & opprimi posse, minimè diffiderent. Præte-
 rea vnico saltem hoc modo, si eo accepto rumo-
 re hostes irritò conatu cœpisset absistere, & ad de-
 fensionem & subsidium principum celeriter
 reuerti cogerentur, se suis in supremo versan-
 ribus discrimine opem ferre posse, perspicie-
 bant. Neq; sane abhorret omnino à vero, quem
 admodum aptius vtiliusue tum nihil ab ipsis
 quiuit excogitari, ita euentum quoq; pro votis
 feliciter potuisse respondere, si eo modo, quo
 erat deliberata res, gesta & administrata fuisset.
 Reuerso autè in castra legato summi ducis bel-
 li, vehemens & turbulenta denudè de præda con-
 tentione exarsit his, vt diuideretur, illis, vt vende-
 retur, flagitantibus. Et quanquã principes, quic-
 quid ad eos cum iure suo, tũ equitatus prætorii
 ni nomine, redire posset, id omne vltro ipsis re-
 mitteret condonarentq;: tamen neq; ita subor-
 tus in castris tumultus cõpesci & cohiberi po-
 tuit. In eam demũ ab omnibus sententiã itum
 consensusq; est, vt singulis ex decurijs singuli
 p̄dẽ præfecti deligeretur, qui in castris ad partiẽ
 dũ interim exuuias maneret: eoq; pacto turba
 sedata est. Quare progredi & hostem, donec
 omnino esset profligatus victusq;, prosequi de-
 cernitur. Imprimis per delectos belli consi-
 liarios, hæc ratio inita & instituta. Olden-
 burgi-

burgicus cum equitatu peditarũq; suo, & Mau-
 ricij Ranzouij turma, in principum castra ad
 Meldorpam reueteretur, ibi subsisteret, &
 tormentorum custodiam ageret. Idibus dein-
 de Iunij, cum primũ diluxisset, hostib; simu-
 latò sese ostenderet, quasi Hemmingstadium,
 ad id oppidũ oppugnandum, omnibus viribus
 contendere, viamq; eò ferentem ingredi vellet,
 vbi Iohannis Danorum regis vniuersus olim
 exercitus cæsus fuscusque est: vti ita hostib; su-
 spicio iniiceretur, ipsos quoq; eadem via illos
 aggredi cogitare. Pridie autem Idus ternæ cum
 principibus legiones, & ala Blanchenburgi, ho-
 ram circiter tertiã vel quartam à meridie, rectã
 Tilebruggam irent, eoq; in loco in hostes impe-
 tu factò irruerent. At his aduersatus Oldenbur-
 gicus consilium turbauit, qui morari in castris
 abnuuit, vt pro se quoq; aliquam bello gloriam
 sibi venaretur, nec deses & quietus alieni labo-
 ris belliq; spectator in tentorijs delitesceret. Ex
 quo illud incommodi consecutum, quando-
 quidem facta cõmuratione Valterthumbium
 cum suis ad castrorum tormentorumq; custo-
 diam relinquere oportuit, & milites potando
 sese largius aliquanto inuitassent, vt plurimi ex
 ipsis in castris permanerint, nec dimidia pars,
 vexillũ quisque suũ, sit insecuta. Quæ res prin-
 cipibus causam præbuit, vt diutius in itinere
 hærent, dum reliqui aduenirent. Milites

enim, quorū quot in via iam erant, semel atq; iterum signa sistentes, progredi recusabant, ita ut rex vehementer incandesceret, diceretq; ad circumstantes, nebulones eos facturos, ut belligerare imposterum se pœniteret. Luberet quidem, aiebat, in bellica hac palæstra exerceri versariq; diutius, sed eijciam animo eas cogitationes. Soluta illis sunt stipendia, obligati sunt nobis, & hæc turbas concitant: quid facerent, si nos obstricti ipsis aut obæratī essemus? Enim uerò, de præda quòd altercantur, ad nos quid attinet? Exinde imperatum signiferis, ut prælaris vexillis ipsi progredierentur, quo viso, milites ad continuandum iter excitabantur: idq; eo ordine confectum. Primam aciem efficiebat ala Blanchenburgi, ei Vritzbergius cum legione Schonuesiano succedebat, tormentisq; duodenis minoribus, nec non pontibus naualibus vniuersis & fossoribus. In medio equitabant principes cum turmis prætorianis, eas reliquæ duæ legiones comitabantur, agmen clauderat equitatus Oldenburgicus. Iter uerò extendentes in vetera castra ad pagum Aluerstorp direxerunt, quòd illic pòtes nauales nōnullos reliquissent, eoque in loco aliquandiu sunt cōmorati. Ibi præfecti tribunis militum & decurionibus denunciant, prædam posthac eius fore, qui eam ab hoste cepisset: eo tamen pacto & conditione, ut ne antè ad prædam dis-

scurs-

scursus fieret, quàm hostis esset profligatus. Vix orta luce, relictis castris Tilebruggæ appropèrant, quam duplici oppugnatione aggredi in consilio erat decretum. Ranzouius autem præfectus belli, comitantibus nonnullis, propius equo aduectus, speculatur, qua parte munitio hostilis tutissimè inuadi possit. Ea erat vnicum saltem propugnaculum, aggere præductio & palude voraginosæ fossaq; munitum, ad quod vnicus omnino erat aditus, in quem tormenta sua agrestes contulerant. Gloriabantur illi, hostes suos eo loco sæpius à se profligatos & deletos esse, cum irrumpere tentauissent. Quod si tunc quoq; Holsati incautius in eam se viam intulissent, nec ipsi fuga deseruissent munitiōe, fortassis detrimento & clade aliqua insigni afficere potuissent. Aderant autè rari propugnatores, qui custodia duntaxat erant relictī, cum reliqui decepti errore Hemmingstadium confluxissent, ut suis suppetias ferrent, in quos illic omni mole irruituros hostes credebant. Illi ubi vident hostes accedere propius, extemplo munitiōe deserta in fugam præcipientes se conferunt: milites uerò gregatim iugruentes iter sibi vi aperunt, aggeremq; demoliuntur. Subit inter primos ipse summus dux belli pluribus comitatus, viaq; facta penetrantes cū ad vicum quendam peruenissent, ibi nonnullos ex agrestibus offendunt, quorū parte maxima interse-

I 5

act.

ta, ex suis quoq; aliquot glandib. traiectos desiderant. Interea cum ala sua Blanchenburgus aduenit. Habebat multis iudiciis pro comperro & explorato Ranzouius, pagum eum & oppidum Heida nihil interesse, vbi hostes ex fuga resistere, & in arma sese colligere possent, præter vnum amniculum, quem propter palus esset. At quia itineris monstrator nullus erat in promptu, (exploratores enim post tergum procul aberant.) cum filius Henricus Ranzouius, quo cum Haruardus Langius erat, submonuit, militem se ex itinere allocutū esse, qui notam sibi viā diceret. Hoc milite duce cum quinquaginta ferme equitib. eod contendit, repertusq; quem diximus, amniculus desertus, quo traiecto, per nunciū Blanchenburgo significat, amniculum à se teneri, vtq; accedere maturet, hortatur. Regem quoq; ducesq; de eo certiores facit, qui non diu morati, celeriter vltra amnem profequuntur. Iamq; equitatus penè vniuersus transmiserat, militum verò pleriq; post tergum aberant longius, cum ad pernoctandū in oppido Heida, (neq; enim inesse quenquam arbitrabantur, qui contra se arma sumere auderet) loca atq; hospitia inter se sortiri institunt: ortaq; inter cohortiū turmarumq; præfectos altercatio, cum neutri alteris se permissuros cōtenderent, vt ipsi soli oppidum tenerent. Quam conventionem ita diremit Ranzouius belli dux, vt equi-

equites peditesq; simul in eo pernoctarent, cum suis in primis principes, deinde pars vna equitum, altera militum. Est verò oppidū Heida celebri eius loci tempore, & ædificiorū structura atq; elegantia, omnium in Dithmarsia ornatissimū, in q; intermediū serè incolę ex omni ea orastatis dieb. ad mercatū coeunt. Solebantq; in eodem conuenire singulis hebdomadis, septimo quoq; die Saturni, quadraginta octouiri, & negotia procurationis suæ expedire. Huc permisso Ranzouij Jacob. Blanchenburgus & Ascanius ab Holle, qui voluntariorū equitum duces erant, exploratū proficiscuntur, & nacti in itinere mulieres, quæ Blanchenburgo mulsam porrigerent, ex iis cognoscunt, viros in oppido esse, cumq; castrorū præfectus propius oppidū ad equitasset, cū eodē ad suos se recipiunt. Quaterna enim agrestium signa eminus cōspexerant, quæ incitato cursu se persequerentur: falsiq; postea ipsi sunt agrestes, se in turri ministrū factorū habuisse, qui capitis sui periculo ipsis affirmauerit, ducentos tantummodo aduenire equites, quę causa fuit tam audacis eruptionis. Hostes quoq; post collem abditi ita latebant, vt conspici ab ipsis non possunt. Ea quatuor vexilla cum paucis tormentis, quæ secū aduxerant, vbi longius progressa sub equitū conspectum venerunt, qui nuncio eo accepto vix acie instructa, vna quæque seorsim turma, vt eod acro-

rem in hostes impressionem facerent, constiterant, pedem referre cœperunt. Tum verò equites, adactis repente calcaribus equis, in vertentes terga agrestes inuecti prouolant, stragœque faciunt. Rex designatus cum equitatu prætoriano secundum collem, ad cuius latus læuū palus erat, rectâ à fronte contra locum eum, quo tormenta ab hostibus erant collocata irruit, ipse primo in ordine decoris & fulgentibus armis generoso in equo conspicuus. Ad eius utrūque latus hincinde Iohannes & Adolphus duces consanguinei sese inferebāt, & ipsi ferè à fronte in tormenta euntes. Ioachimus autem Blanchenburgus, capto retrorsum ambitu, Adolphi turmam circumuectus, oppidūque perens, inter illud & equites prætorianos se medium cum alarijs suis constituit, ita ut hostium nemo ad oppidum penetrare posset. Itaque hi fermè omnes trucidati, ad octoginta saltem nonagintæue circiter in paludem, quæ regie turmæ à sinistris erat, fuga elapsis: quanquam & eorum complures, dum interim sclopetarij aduenirent, ab ipsis interfecti sunt. Atque ibi spectare fuit, milites duos, cum bombardas displosissent, vni agrestium terga dare: nec mediūsfidius inter arma & tela militaria in extremis ponenda est hasta oblonga ei, qui probè scinterque vti nouerit, quemadmodum hoc bello cognitum est. At sclopetarij, quoniam sequi

recusando diu fuerant tergiversati, plurimisque subsistentibus cunctanter admodum & segniter iter faciebant, ipsi turmam prætoriam regis dum ab altero latere hostem fugientem persequuntur, vulneratis equis non leui detrimento affecerunt. In eo conflictu fortes inprimis & clari viri, sub prætorio præsertim regis vexillo, aut illatis vulneribus sauciati, aut cæsi sunt. Iohannes Truzius Danus, equitum magister, cum primum in hostes impetum fecisset, equo lapsus grauius in pectore lancea vulneratus est. Nicolaus Truzius globo per corpus adacto traiectus, sed vulnere non lethifero. Ericus Poдебuschius, & ipse Danus nobili ortus sanguine, ad latus regis glande ictus cecidit: eodemque fato Andreas quoque Frisius occubuit. Cæterum dum fugientium passim vestigijs insistitur, saucij & exanimes abducuntur, ecce nouem agrestium signa sese in conspectum dant. Quæ ut longius sub incursum equitum patenter in campum prouherentur, vniuersæ equitum turmæ post colles (ij omnino tres leuiter assurgentes non procul oppido imminent) sese recipiunt occultantque, ne statim ab hostibus conspiciantur. Militum quoque cohortes, quotquot iam aduenerant, composita ad prælium acie constituuntur, quos summus belli dux aliquandiu moratus sic continuit, quod hostes ulterius sese effunderent. Illi cum tormentis suis alacri

ter oppido egressi, penè ad tormenta vsq; hostilia procedunt, vix triginta aut quadraginta passuum interuallo segregati. Ibi equites iterum fortem & egregiam gnauiter operam præstant, & in hostes irraunt, Regia turma, ne per medias cohortes perrumpere cogatur, reflectit sese, & ad laxam oppidum prætergreditur. Reliqua signa prætoria & ala Blanchenburgii idem versus oppidum ad dexteram sese inferunt, ita vt ex hostibus nonnulli inter equitatum & milites medij intercluderentur. Hi in pratium fossis & aggere paruo cinctum recedere: ibi que viciliter & impigrè sese defendere vsq; aded, vt, quatuor in illos signiferis impetum facientibus, vni eorum signum, cum id trans fossam saltu subsecuturus in terram antè se fixisset, eriperent, ad reliquos aggerem fossasq; contis transuolantes (cuius rei vsu longo & assuetudine peritissimi sunt agrestes) sese eijcerent, eos quoq; cum sociis in fugam compellerent. Id Adolphus conspicatus, cum non procul inde equo insidens ad colliculū substitisset, cum paucis, quos ad corporis custodiam iuxta se habebat, aduolat, manu signiferos corripit, vtque in hostem sese conuertant, inclamat, in hæc prorumpens verba: An vos, signiferi atque milites, viros armis exercitatos, & militiæ semper deditos, agrestibus & ignaris rei militaris hostibus, imò vndique conclusis & iam propè

propè victis, tam turpiter terga præbere non pudet? vultis nouo dedecore & ignominia culpani, quam dudum haud leuem in itinere progredi tergiuersantes commisitistis, accumulare & exulcerare? Este memores honoris & existimationis vestræ, sistite fugam, signa in hostes seminiptos conuertite, si noxæ pristinæ & iniuriæ memoriæ, fortiter & intrepidè audendo, abolere & extinguere cupitis. Quod si feceritis, fidem do vobis, quæcunque nocte præterlapsæ minus rectè & obsequenter perpetrata à vobis sunt, condonata vobis omnia, & obliuioni perenni obtrita & oblitterata esse debere. Quibus verbis, vt conuersi hostibus ora vultumque præberent, vix eos potuit adducere. Ipse incitato stimulis equo in globū agrestium perrumpit, & vnum imprimis glandesclopeto breuiore impulsæ petit traicitque. Is verò, vulnere haud tardante, vicissim insurgens inducem, qui totum armis sese exuerat, quoniam is dies, vt erat tum anni tempus, admodum esset æstuosus, iterque longinquum, vt præoccupato amniculo hostem suo cum bono & commodo antequerent, nocte totadièque sine intermissione confecissent, alteram præterea noctem ludendo cum Rege in somnis fortè absumpisset, essetque nonnihil, post primam in hostes impressionem, & æstu nimio & labore itineris defatigatus, in dorso

dorsâ supra coxendicem, qua spinâ coniungitur, eum alaparda (sic vsitatum nostris illud armorum genus vocant) grauiiter sauciat. Præuiderat hominem, auidum impetendi sui, infano impetu in se prorucere princeps, & auersum propelatus equi sese paululum incuruans demiserat: id nisi fecisset, eodem loco fuisset lethaler ab eo cõfossus. Quo accepto vulnere, mandatur suis, vt quam occultissimè se abducant, ne milites equitesue vlli persentiscant, quibus eofacto metus aliquis & consternatio inferri possent. Eductus itaque est prælio trijugo celeri curru, eratq; aded durum & immite vulnus, vt ex patente eius hiatu acceptum per os spiritû redderet: idq; ei in pago, non longè vltra amnem, præsentî ope chirurgica alligatum, applicatisq; fomentis lenitû est. Quo animaduerso à militibus, quorû pars maxima iam confluxerat (nam duo circiter millia, vt animorum libidini morem gererent, ne pedem quidè loco mouerant, neq; quisquâ ex illis huic pugne interfuit, quos scilicet omnes suspèdio mulctatos in exemplû cæteris statui opportuisset) quanquâ & continuo labore viâ, & æstu intollerabili, vehementer essent lassî omnes, acri facto impetu in illos irruunt, ita vt vniuersos inde propellerent. Ex his trecenti circiter angusto in loco, in què incubentiû militû celeritate turmatim & perquâ arctè erant conclusi, quasi in cumulo conferti

restito-

restituerunt. In quos, cæteris cunctantibus, fortis & audacis animi miles, cum de plastro axem duabus cum rotis & temone, quo tormentum fuerat aduectum, quasi munimentum corporis ante se pmouisset; machæra siue spatha oblonga lataq; (quod genus ingentes gladij nostro seculo valde vsitati sunt, & qui eos gerunt milites, ambabus manibus regentes, hastariis miscentur) corpora metens primus irruptionem facit. Nec mora, cum commilitones audacter sequuntur, & quotquot agrestium ab ipsis non sunt interfecti, ij, cum trans aggerem aduersum præcipientes sese demitterêt, aut inequites, aut cæteros milites inciderunt, ita vt maximè ex illis quoq; pars concisa & deleta sit. Interea temporis equestres turmæ in oppidum irrupunt, sed quia hostibus illic detrimetum ferè nullum inferre poterant, eosq; oppidani ex ædibus, quasi anates aliâsue feras volucres, certis & destinatis istibus passim sclopettis petebant, mox inde sese recipiunt, cum quidem peditatus subsidio carerent. At qui rectius fecissent, quando quidem ipsis, vt id facerent, non erat imperatum, si ea oppidi inuasiõne planè abstinuissent. Supra cæteros enim, qui tunc aut vulnerati, aut cæsi sunt, Marquardus Rannouius vnicus parentis sui filius eiusq; familiæ nobilis hæres vltimus, sub dorsum in vesica glande parua ictus est: ex quo vul-

K

nerc

nere non ita multo post. Itzohox fatis concessit, & cadauer in patriam reuectus est. Durante eoad Heidam certamine, Mauricius Ranzouius, simul ac flammæ in sublime volantes procul conspexit; tormentorùmque dispiisiones & bombos auribus haufit, ab Hemmingstadio cum sexaginta equitum ala eò aduolat, oppidumque contra sese opponit, ita vt, qui in oppido erant, si fugam capere vellent, elabendam nullam inuenirent, qui in equites incurerent. Quo viso Dithmarsh, quorum pars aliqua ad id vsque temporis, cæteris partim saltu ad terram missis, partim fuga elapsis, pertinaciter resistens locum suum defenderat, vniuersi penitus in fugam sese effundunt, oram palustris petentes, quæ fossis vndiq; & paludibus circumseptæ, non facilem hostibus accessum præbet. Ipsi primo contuitu socij, & imprimis milites, ignorare, sui an hostes essent, qui equos nacti eos conscendissent. Trecentos demum citè agrestes, qui ex fuga eò declinantes deferrebantur, Mauricius equitatu suo ita excepit, vt labentes & humi strati terram corporibus tegeerēt. Ab illis vicissim Theodoricus ab Halle vulnere fatali confossus est. Cæterum agrestes, tametsi magna clade victi dissipatiq; sola fugase manib. hostium eripuissent, in palustri tamē terræ situ ex fuga conglobati, & quasi vim omnem & impetū hostilem excepturi repulsurūq;

constite-

constiterunt, cum sole iam occidente aduerserasceret. Quapropter dux belli Ranzouius mox equitatum eò contendere, & hostibus sese obicere atq; obsistere iubet, dum ipse ad capiendum oppidum milites educat, ne interim à tergo in eos impetum facerent, ipsiq; præterea milites ad illud inuadendum essent audentiores, quod pluribus statim locis incensum est. Inde vniuersas simul cohortes oppido admouet, etiam reclamantibus plerisque, quibus hoc consilium eius vehementer displicebat. At ipse nullis aduersantium clamorib. de sententia & instituto dimoueri sese patiebatur, cum existimaret, nisi agrestes oppido, pfigaret expelleretq;, tota ea nocte exercitum omnem quietem nullā habiturum. Tum primū frequentes & terribiles reboantium tormetorum fragores & tonitrua exorta, cum & incendia in oppido, quæ ab iniectis facibus cœperant, liberè latetq; vagarentur, vt intrare hostes haud temerè formidarent, & coloni inessent vastis & lacertosissimorum robustissimi, qui, vt in supremo vitæ discrimine, pertinacissimè dimicabant, donec vniuersi, vel occisi vel concremati, mortem oppeterent. Quo oppido capto, milites mulsunt & cereuisiam (vt vocant liquorem frumento & lupulo excoctum) nacti, ad reuocandas paulisper ea potione vires, siti & inedia & estu & defatigatione penè amissas, vt cœperunt: sed non

permissum, ut longiorem ingurgitandis illis in oppido moram faceret. Quandoquidem enim sol ex conspectu iam sese subduxisset, non videbatur Ranzouio ex re esse, ibi lentius agere, aut commorari diutius, militesque ad locum tormentorum, ad quæ relictus cum haud multis rex substiterat, reduxit: hostilia verò tormenta conquesta, & in cumulum congesta, secum auexit, & Blanchenburgum, cum ala sua in extremis collocatum, tutari agmen iussit, donec castra posita, & tormenta constituta essent. Ita vno die ter in hostem irruptio facta, pugnaeque trinæ, & ipsæ quidem acerrimæ grauissimæque, confertæ sunt. Equites nulla interposita laboris remissione, equis in seipsis iter facientes, viginti quatuor amplius horas in ediam sitimque patientissimè tolerarunt, ad eò, ut ex regii satellitibus vnus, præ lassitudine animo deficiens, sub equum delaberetur, animamque redderet. Erant enim Meldorpa sub vesperam egressi, horam circiter tertiam aut quartam, noctemque insequentem profecti totam exegerant, nec prius tentoriis collocatis quies fuit data, quam altero die sol occidisset. Equidem vix erat credibile, equos tanto conficiendo itinere laborem tanto molestissimorumque ardore, perpeti & sustinere potuisse. Et fuerat aggressus ex itinere rex summum

num ducem belli, dum Heidam properaret, ut si consultum ipsi videretur, siquidem multum spacij & viæ progrediendo iam emensi essent, multum laboris & molestiæ pertulissent, via paulisper abscederent & quiescerent. Id quod nonnulli, inter quos & antistes Lubecensium erat, magnopere probabant, nec ineptè omnino aut futiliter suaderi videbatur. Verùm dux belli, veteri suo constanter innixus consilio, ut nullum hostibus sese colligendi confirmandi que spacium daret, id apertè regi dissuadebat, inter cætera ita inquiring: Sinemus ergo rei bene prospereque gerendæ occasionem manibus elabisteret, rex inclyte, eo abscessu & mora, haud ab simili fugæ & trepidationi formidolosæ, rusticis fugitiuis terga dantem conspiciemus? Ego certè malim nunquam in hanc lucem me editum, quàm in tam secundo victoriæ cursu tantum dedecus sustinere & admittere. Ad quæ rex, sese assentiri & vnà progredi velle retulit, atque sic eodem die pugnatum, & in pagum irruptio communi consilio facta est. At postquam in locum destinatum, quo rex cum paucis ad custodiam tormentorum remanserat, copia omnes equitum peditumque coierunt, oritur controuersia, vbi nam castra metari præster. Nonnulli, quorum & equi & ipsi quoque ad eò lassissimi, confecti & excocti erant, vix ut progredi ultra & pedem figere possent, in hanc manibus

pedibusq; sententiam ibant, vt eodem loco castra locaretur. Illud verò, quia omnino inconsultum erat, & tum rex ipse, tum summus dux belli improbabant, quòd is locus oppido propinquus esset, longiusq; inde exercitus, si manerent, adquare cogereretur, & præterea Adolphus in pago Vilsa faucius substitisset, repudiatum est, decretumq; retrò Hemmam ire, ibiq; fixis tentoriis noctem agere. Quod & factum est, positaq; ad Hammã secundum amniculũ castra, iam iamq; nocte ingruente. In fronte ænea tormeta postea peditatus collocari, inde equitatus ad exitum amnis succedere, propter summam equorum lassitudinem. Pro certo enim credebatur, agrestes insana animorum ferocia vehementer tumentes, & temeraria quadã pertinaciq; confidẽtia plenos, vsq; ad eò vt equo, iniquo loco pugnam capescere iuxta haberent, nequaquam noctu quiete acturos, quin denuò in castra incurhonẽ facerent. Insequenti nocte & oriente die altera plurimi passim præstantes & generosi equi exanimati sunt, cõferti ardore pridiano solis & laboris intolerantia. Adolphus autem, in castra, vbi sui tenderent, curru vehi se iussit, quòd tutior ad exercitiũ esset. Eũ rex cœnatus horam circiter duodecimã noctis comiter inuisit, & profectò grauitèr admodũ ex vulnere laborabat, ita vt familiares eius & ministri de vita diffiderent. Porro in triplici eius diei prælio ex

Dith-

Dithmaris, qui cæsi pòst inuenti numeratq; sunt, præter eos qui faucij per noctẽ reptando euaserat, & postea expirarũt, circiter tria millia occubuerunt. Ab altera parte milites, neq; laboris neq; periculi multũ adeuntes, paruo quoq; incòmodo affecti sunt, stetitq; potissimũ ea per equites victoria, quorũ pars modica cæsi, pars vulnerati sunt, & in vniuersum tamen cæsorũ numerũ non supra trecetos fuisse constat. Inter clarioris nominis & ortus, pcceres, cũ quorum antea meminimus, tum Oldenburgicus comes sub mento glande ictus, summus præfectus belli Ioannes Ranzouius fragmine pile reflientis supra genu, Iuo Reuentlouius per pedem, Paulus Ritzeronius & Borchardus ab Aleuelt per crus vterque, Iohannes Ranzouius iunior per lumbum, pilis minoribus adactis fauciati sunt. Eodem corporis loco & Gregorius ab Aleuelt globo traiectus, isque, quia initia vulneris negligentius curata erant, nono post die Rendesburgi vita decessit. In cuius locum post acceptum vulnus, quod vexillum turmæ prætorix Adolphi gereret, Iochimus Ranzouius successit. Baroni præterea à Donou manus perfossa, & legatus Iohannis Ranzouij Franciscus Bulouius in pectore hausta vulneratus est. Ipse denique Rex designatus in hac pugna fuisse glande interfectus, nisi Bertramus ab Aleuelt citato cursu irruens in

K 4 eum,

eum, qui oculis in regem versis collimans id facere destinabat, auertisset: isq; illata sclopetto plaga Bertramum ita exercuit, vt sub equum caderet, & confecisset omnino, nisi rex mutuatam ei opem tulisset. Eadem nocte castra vigiliis diligentissimè munita sunt. Nam noeuem circiter stationariæ peditum cohortes in excubiis sunt collocatæ, & equitatus pro se quoque intentus haud negligenter rerum suarum curam gessit. Etsi verdè exigua eo loco annonæ copia fuit, milites tamen cereuisiâ, quanta ad sitim restinguendam sufficeret, adepti sunt, eaq; per legiones & cohortes est distributa. Ex Dithmarsis postea confecto bello cognitum, si sclopettarios ineunte bello stipendiis conductos, quos cõtra naues Danicas (quarum supra mentionem fecimus) secundum Albim ad eas arcendas vniuersos constituerant, in tantulo temporis momento reuocare potuissent, voluisse ipsos denuò fortunam suam periclitari, hostesq; impetu nocturno in castra illato aggredi. Sanè id inceptum infeliciter & calamitosè ipsis celsisset. Quippe erat omnino planus patensq; & equorum vsui aptissimus, ante castra locus, & haud difficulter peditatus, qui iam omnis coiuerat, tam diu sustinuisset agrestes, quoad equites vniuersi conuenissent. Quo facto, quotquot in id tempus eo bello Mars reliquos fecerat, & ipsi quoq; vniuersi vitas spoliati

liati fuissent. Postridie eius dici, propter equos oppidò quàm defatigatos, quies acta est, & nihilo tamè minus in consilio deliberatum, quo pacto reliquæ hostium delerentur. Est enim Dithmarsia, quemadmodum & confinis ei Holstia (quod priore libro demonstrauius) in duas omnino partes diuisa, Cæpestrem & palustrem. Illa, superatis fugatisq; ad Heidam in collis, iam tota in victoris exercitus potestatem concesserat, cùm, ea clade suorum nunciata, & reliqui, qui loca oppidaq; intacta & intentata ab hostibus in ipsa obrinebant, in palustrem effugissent. In hanc exundantem aquis, fossisque ac paludibus ab ipsa natura egregiè munitam, in ipso belli exortu & passim post, pleamque inutilem ad arma gerenda etatem imbellemq; sexum, & res suas chariores contulerant, & demum, post vltimam grauisimamq; eam acceptam plagam, omnes ex fuga superstites turmatim in eam sese receperant, atq; conferti omnes vnumq; in agmè densati, quotquot arma ferre possent, consistebant, quasi extrema ibi propugnando belli aleam subituri. Itaq; cõsultabatur ab hostibus, altera iam capta subactaq; qua ratione & illa Dithmarsia pars in potestatem redigi posset. At properante iam in occasum sole, ecce duo inde sacrorum mistæ in castra legati veniunt, niueum bacillum vterq; manibus gestantes, & epistolam supplicè ab agrestibus

stibus ad principes datam, sed aperram & nullo obfignatam sigillo, deferunt. In eius fronte siue inscriptione (quemadmodū in principum literis ultra citraque datis fieri consuevit) eos Dithmarsicæ dominos vocant: quam tituli particulam, vt contrariam & detrahentem libertati suæ, nullis antea literis vnquam tribuentes, vehementer semper impugnaverant. Ceterum in epistola & per legatos submissè suppliciterq; per Deum pèrque omnia sacra, rogant & obtestantur principes: primùm, vt eos legatos suos humaniter patienterq; audire, & ipsis fidem habere: deinde sibi vt inducias dare, ab infestatione hostili interea abstinere, & quibusdam ex octoquadraginta viris, quos postridie missuri sint, commeatu siue libera tuto eundi redeundiq; licentia præbita cauere, atque in colloquium admittere velint: vt, iis calamitates & misèrias suas extremas exponentibus, rationes incantentur, quibus terram omnem, saluis incolarum corporibus ac bonis, in deditionem ac fidem clementer accipiant. Legatos misso præfidio ad se deductos, vt, eo præclaro & insigni exemplo, pietatem singularem & benevolentiam suam erga id genus viros sacros testaretur, rex in prætorio suo comiter excepit, & bene eos sperare iubens Nicolao Coldingensi (is ipsi à sacris cõcionibus erat) commendauit: vt cibum vnà cū ipso caperent, & mutuo colloquio tem-

auditi

pus fallerët, dum in senatu de dando responso deliberaretur. Commeatum verò siue saluum (vt vocant) cõductum, quem agrestium verbis petebant, ipsis trium principum nomine iussuq; patente in diplomate & sigillo suo gentilicio in calce signato, summus dux exercitus Ioannes Ranzouius dedit: vt postridie ex quadraginta octo viris, qui omnium Dithmarsicæ incolarum verbis agerent, pacemq; peterent, ad horã duodecimã in castris præsto essent, libera eundi abundiq; cum vellent, copia facta ab omnibus illis, qui iisdem in castris militarët. Fidem quoque suam iisdem literis astrinxit, medio intercedente tempore, dum ea actio duraret, inducias fore, nihilq; hostile, quotcunq; in eo exercitu stipendia facerent, & facturi essent contra ipsos suscepturos. Addidit, denique legatis discedentibus tubicinem suum, qui hos eò deduceret, & illos tuto in castra reduceret. Insequenti igitur die, qui erat decimus septimus calendarum Iunij, quinque ex octo quadraginta viris, cum sacro rei diuine ministro, & vno à secretis, eodem tubicine & obuiam misso equestri præfidio comitati, in castra se conferunt; quibus in tabernaculum Pauli Ranzouij, filij summi præfecti belli, deductis, præfidiũ datum est. Interea principes cum proceribus & oratoribus suis, quoniam Adolphus ex vulnere æger lecto decumberet, in prætorium eius conueniunt,

vniob

ueniunt, senatumq; habent. In eo conuentu, quia nemini dubium erat, eò loci redactos esse agrestes, vt vim hostilem nullo modo sustinere diutius, aut resistere possent, variæ serebantur agitabanturq; quæstiones. Summa verò deliberationis illa erat, vtrum hostes bello ad excidiũ vsq; persequi, an deditioe in fidẽ accipere præstaret. Nam quoniam de vita Adolphi periculũ erat, idq; omnes metuebant, minus liberæ dicebantur sententiæ, quod is præsens suffragij & vocis vniuscuiusq; testis & auditor adesset. Qui fortè hoc animaduertens, neq; paululũ, tametsi graui & periculoso accepto vulnere, inclementior amariõrue seipso factus, & præclarissimo pulcherrimoq; generosi & excelsi animi decreto ad lenitatem & mansuetudinẽ proclinator, primus omnium apertè prolixèq; suadebat, vt conditiones ferrentur, quibus pacem hostibus petentibus darent. Ea protinus sententia, plena profectò veræ ardentisq; pietatis & humanitatis, ab omnib. vno quasi ore probata acceptaq; est. Etenim & hoc in considerationem plurimũ veniebat, si incolas funditus delerent, excinderetq;, ex ea subacta terra multis annis nihil compendij & emolumentum percepturos principes: & cum fossas & aggeres & catharractas, quæ ad mare sunt, ruinis in se turpiter collapsuras: tũ præfectos & singulos tribunos militum, in orã labore periculoq; suo domita & capta, aliquid dominij

dominij & propriij cõcupituros. Postremò milites pingui orã inueteratos præda auellere, terraq; educere, oppidò laboriosum & graue fore: omnes in ea desideraturos locupletari, & passim quoscunq; etiam, licet laboris & operæ nihil parũue impendissent, contentionem & litem moturos. Itaq; re diu multumq; disceptata, tandem pacis conditiones concepte scriptaq; sunt, & in hunc modum legatis exhibitæ. In primis Dithmarsii debite fidelitatis sponcione, & iurisiurandi religione (quod homagium vocant) principibus sese obstringent, vt ceteri earum ditionum habitatores de more & consuetudine faciunt: vexilla prætoria & signa militaria, quæcunq; olim Danorum regi Iohanni & fratri eius Friderico, Holfatiæ duci, prælio victis erepta sunt, cùm omni preciosa castrensi supellectili, quicquid eorum apud ipsos reliquum fuerit, sub iuramento restituent. Impensas belli, cuius ipsi autores sunt, victoribus rependent soluentq;, quæ quidem ad sena centena millia aureorum excurrunt. Principes ius & potestatem habebunt tres arces siue castra, quibus ipsi locis velint, auxilio eorum & operibus in Dithmarsia ædificandi: quascunq; verò munitiones & propugnacula isthoc tẽpore terra habitura est, funditus diruetur, euertentur, soloq; æquabuntur. Ad sustinendas arces iidem tantum agri, prati, pascuorum, campi nemoristq;

risq; sibi retinebunt, quantum in usum necessarium desiderabitur: accolæq; in iisdem de more gentis operas facient, & angarias præstabunt. Omne quoq; merû mixtumq; imperiû, territorium, ius ac dominium, venationes & piscationes, quæq; his affinia sunt, in vniuersa terra sibi vendicabunt. Quicquid apud Dithmarsos machinarum & tormentorû bellicorum erit, itemq; armamenta omnia & arma, tam singulorum q; publica, vnum in locum comportata victoribus tradent, nec sine permissu eorum reparabunt. Cum bellici sumptus redditi solutiq; erunt, ex agris & pascuis tantum quotannis pendent, quantum nunc ipsi accipiunt, cum aliis ea locauerint. Imperialia & Pontificia, ac aliorum cuiuscunque ordinis & dignitatis procerum diplomata, quotquot superfuerint, bona & integra omnia fide, datoq; iureiurando exhibebunt: & quæcunque exhibita non fuerint, & literas & sigilla oblitterabunt, irritaque & inuacida per scripturam facient. Iurisdictio, iudicia iuræque omnia, per principes constituentur: ad ipsos prouocatio libera erit, nec vltra sese extendent: multæq; ad eosdem omnes recident, eadem ratione & modo, qui in reliquis eorum ditionibus obseruatur. Ad exactiones præstandas, tributa precaria & pensiones contribuendas, erunt obligati, & æquæ vt vniuersi Holsatiæ Stormariæq; incolæ: & fœderi-

deribus, quibuscunque iam nunc cum quibusuis contractis deuincti tenentur, renunciant, & cuncta dissoluent, nec alia porro inibunt. Quibus conditionibus, vbi probata acceptaq; & in easdem sponsio facta iuratumque fuerit, Principes Dithmarsos, vt suæ ditionis habitatores sibi subditos, in ditionem & fidem accipient, bonaq; ipsis sua & possessiones saluas & integras relinquent, conseruabuntq;. Postremò, supplices principibus fient, & solenni (vt decet) ritu culpam deprecabuntur, literisq; appensis sigillis fidem suam obstringent: & quoad ea vniuersa, quæ sunt commemorata, integrè præstentur & impleantur, obfides dabunt, octo de administratoribus octo quadraginta viris, & sexdecim gentis principes. Eo dato acceptoq; responso legatos abeuntes, vt propositas ad suos condiciones referrent, quoniam inter milites, belli quàm pacis cupidiores, clam spargi sermones turbulêtos, de via expedita pacis monstranda pacificatoribus, fuerat cognitû, legatus summi ducis belli Franciscus Bulouius & Henricus Ranzouius, in pacatum vsq; comitati sunt. Vt autem conspicerent intelligerentq;, quanta ob improbam & indomitam animorum pertinaciam, ab indignante sceleribus hominum diuino numine, pœna sui affecti essent, quàm & ipsi, nisi iis iniunctis pactis pacem acciperent, non essent effugiuri,

secundum cadauera & aceruos cætorum, qui passim per agros inhumati adhuc iacebant, eos deduxerunt. Postridie eius diei rex designatus, quia de pace faciendâ actio iam instituta, belloq; finis penè impositus erat, & ipsi abesse diutius regno vix liceret, quoddies inaugurationi præfinitus non admodum erat longinquus, omniaq; ad eius solennitatem necessaria etiamnum præparanda forent, vt in regnum rediret, ex castris Itzohoam abit. Amplissimam autem & integram dandâ negandâq; pacis potestatem scripto fecit ac reliquit Ioanni Râzouio, eiusq; filio Henrico, quibus, ob egregiam & sæpius probatam in rebus præclare gestis prudentiam & dexteritatem & fidem, plurimum tribuebat: itemq; pecuniam apud eos deposuit, qua in supplementum exercitus, si necessum esset, copiis conscribendis vterentur. Tertio post die, quàm discessissent (tantum enim ad deliberandum temporis spacium impetrauerant) legati Dithmarsici equestri præsidio excepti in castra redeunt, & omnium Dithmarsicæ incolarum nomine, quid de pacis conditionibus se facturos respondeant, scripto comprehensum deferunt. In quo præfati, se per Deum, & salutiferâ eius pro genere humano satisfactionem, animis demissis orare & obsecrare, vt cum vxoribus, suis, liberisq; viduis & orbis, in fidem salutis corporibus & fortunis accipiantur, & non ad excre-

mant

mam vsque perniciem & interitum deleantur, ad singula ordine capita respondent. Quod primum, inquit, in conditionibus est, ei subscribi mus, idq; vt verba sonât, re exequemur. Quod bellicos sumptus, quorum ipsi causa fuimus, sena centena aureorum millia exæquantes, rependere debeamus, id verò nobis intolerabile atq; adeò impossibile factum est: dum confideretur, multò maximam incolarum partem bonis suis spoliatam & expulsam esse, domos exultas, res mobiles vniuersas ademptas, frumentum omne corruptum & ad nihilum redactum, neq; habere præterea nos quicquam, nisi quod stantes euntesq; cum afflictis calamitosis vxoribus liberisq; nostris, nobiscum circumferimus, vt munitiones & propugnacula deiiciantur destruanturq; assentimur. Vt autem arces tres subministrantibus nobis & adiuuantibus condantur, iisq; sustentandis, quantum euntesq; agri, prati & pascuorum necessarium fuerit, attribuamus, id vnde quaq; nobis grauissimum est. Nam cum in vsum quod satis sit, ex bonis nostris, agris, pratis & pascuis, si nobis adimatur, nihil certè miseris perditisq; reliquum fuerit, exactisq; fundis & possessionibus nostris solum vertere cogemur. De mero mixtoq; imperio, dominio omni & iure, venationibus & piscationibus, & quæ iis cognata sunt, nihil refragamur, quin fiat, quod placitum fuerit. Arma

L

quoq;

quoque vniuersa, & quæcunque ad corporis defensionem nobis comparata sunt, si fieri aliter non poterit, submissis animis dedere non grauabimur. Cæterum ad id quod attinet, vt ex agris & pascuis nostris tantum quotannis pendamus, quantum nunc ex iisdem ipsi accipimus, respondentes humiliter obsecramus; ne in seruitutem omnino redigamur, sed bonis nostris vti frui liceat, eorumque potentes esse, perinde vt & Phrysij sunt, quaque hi & Crempermarfi & Vilstermarfi libertate gaudent, eadē & nos potiamur: & ne operis faciendis & angariis oneremur, sed ab earum præstatione immunes simus, quemadmodum & illi. Diplomata, privilegia & conuenta, quocunque nobis superant nec interciderunt, reddemus: & quæ reddita non fuerint, cassa & irrita per scripturam fieri curabimus. Iurisdictionem, iudicia & iura, per clementissimos illustrissimosque principes constitui & exerceri, eorum arbitratui & humanissimæ voluntati permittimus. Quod si & illud obtineri queat, vt in Eiderstadio senatus collocetur, isque ex iure gentis scripto lites dirimat, & ius dicat, salua & incolumi ad principes pro uocatione, id nobis haud inconsultum videatur. Societas & fœdus, quod vnicum nobiscum ciuitate Lubecensium est, irritum infestumque erit, & posthac in perpetuum nemini nos fœdere iungemus: eaque omnia, quæ promittimus

mus

mus & iuramus, vt viros bonos & honestos deceat, sanctè & religiosè seruabimus. Collationum præterea nomine, pensionum & tributorum, quicquid Phrysij, Crempermarfi & Vilstermarfi, soluant & erogant, in iis omnibus præstandis nos quoque obsequenter & officiosè nos geremus. Vt etiam supplices facti culpam deprecemur, & quicquid insuper literarum sigillorumque à nobis flagitatur, in singulis hisce haud grauatè obtemperabimus: & arma quoque vniuersa atque instrumenta bellica, quæcunque penes nos sunt, in vnum collata exhibebimus. Obsidibus tamen si ad opus non esse arbitramur, tamen id quoque arbitrio & voluntati clementissimæ principum relinquimus. Post ea prope finem literarum adiiciunt, non se dubitare, quin, vt verè Christianos & pios deceat principes, acturi secum, à sanguinis effusione sibi temperaturi, hominesque se ærumnosos & ad extrema redactos, vxores liberósque suos cuiuscunque ætatis & sexus, nullo amplius incommodo & detrimento assecturi sint. Confidere quoque, ad animum reuocatuos, tantam iacturam & dispendium eo bello acceptum, dum eius seculi mortales vixerint, in vna sua patria extingui obliuione & sarciri non posse: eo etiam non adiecto, quod aliquot millia inopum miserarumque viduarum, orphanorum & puerorum

L s imbel-

imbellium, in medio sint, qui nudi omniumque rerum egeni ostiatim cibum petere cogantur, neque vnquam in pristinum redire statum possint. Postremò Deum orant, vt is principum corda flectat & inclinet, quòd pax sancta, stabilis atque perpetua ineatur, ad illustrem & gloriosam dinini nominis sui celebritatem, & afflictarum ditionum incolarumque salutem atque conseruationem. Interpositis autem plusculis actionibus, cum demum per principes regioeque vicarios nonnullæ conditiones, quæ ipsis grauioribus duriorisque videbantur, aut essent mitigatæ nonnihil, aut omnino, quo ad vsu disceretur, quales se post ditionem præbituri gesturique essent, sublata & abolita, deditio facta, eaq; statim post literis vtrinq; datis commutatisque stabilita est. Quibus literis Dithmarsii ad obsequium, cum ipsis principibus, tum hæredibus & successoribus eorũ, in perpetuum præstandum, sese obstrangebant: principes vicissim ad illos fouendos tuendosq; sese obligabant. Exinde duodecimo die calendæ Iulias vniuersi Dithmarsii, quotquot eorũ ex bello, nullo gratis habito discrimine, superstites erant (inter quos, qui arma ferre possent, numerum quatuor millium vix excedebant) ad limites oræ palustris vltra Heidam, horam circiter decimam matutinam, conuenerunt, & quicquid ipsis armamenti instrumentique

belli.

bellici, tormentorum apparatusq; tormentariorum, globorum puluerisque pyrii, armorum & lancearum, reliquum fuit, victoribus dederunt: quæ mox omnia Meldorpam asportata sunt. Eodem quoque loco ducibus Iohanni & Adolpho, qui corpore etiamnum malè ex vulnere affecto ægrè equitabāt, & quibus ea à rege per absentiam cura & potestas data erat, ac vniuersis belli consiliariis, supplices facti (quod in conditionibus erat) atque contumaciæ & rebellionis veniam deprecati sunt. In trium præterea principum verba, nudati omnes capita & ingenua prouoluti, promittentes iurantesque, eo vstrato obsequij & fidelitatis sacramento sese ipsis obstrinxerunt, à quibus mox in fidem sunt accepti. Erat autem solennis eius concionis hic ordo: Principes & consiliariorum medium quasi centrum obtinebant, hos circum prostrati iacebant Dithmarsii, illos equitatus & exercitus vniuersus circumdabat. Quæ hic trepidatio suspensio metu retaliationis agrestium animos tenuerit, videre omnino fuit. Nam quidam ex plebe sacerdos ad alterum sui ordinis conuersus, latino sermone, quem à nullo astantium intellectum iri putabat, in hæc verba prorupit: O nos miseri, ad quam seruamur lanienam: iam iam fœdere fracto in nos impetum facient, & veluti pecora ferient atque iugulabunt: totus profectò morte futura pallescit.

L 3

hor.

141 BELLI DITHMARSICI

horresco: nam extrema mox passurum me video. Eum sinistrè de principū & procerum fidesentientē loquentēq; Henric. Ranzovius regius vicarius his propè verbis increpauit: Quid, inquiens, tu nos ex vobis iudicas? Vos quidē digni essetis, in quos sauietur, at nobis indignū, qui sauiamus. Datam nec reuocamus fidē, nec frangemus. Obsides quoq; vigintiquatuor numero traditi, quib. vt Rendesburgi se siterent, imperatum. Ne verò milites, in interiora terrarū excurrētes, ea porrò, quę seua belli, pcella & clades ipsis intacta reliquerat, illata vi eriperent, plerēq; hastarū & framearū Dithmarsis sunt restituta, quibus ad sui rerumq; suarum defensionem vteretur. Insequēti die vniuersus exercitus inde Meldorpā reductus est, cumq; vnam duntaxat legionem Schonuesianā cum equitatu principis apud se manere iuberent, reliquę tres diuersis itineribus in Holsatiam dimissarū, & non multò post dilapsarū sunt. At inuiti omnino milites terra excedere, & disungi se agris ingratisq; animis pati, cūm pingui & opulentarū orarū, quę inexplibili eorum rapacitati per quā idonea videbatur, diutius inasenscere, & armentis abactis matatisq; pecoribus, prædam q̄ amplissimam facere & abducere, vehemēter cuperēt. Parum enim abfuit, nisi conatibus eorum maturo & expedito consilio obuiam itum esset, quò minus ea res in seditionem militarem exarscrit:

LIBER SECVNDVS. 142

arscrit: cum ob aditum prælij discrimen stipendium menstruum debitum sibi (vt impudenter iactabant) prædæq; opimioris nomine donatiuum tam tumultuosè & contumaciter quàm improbè, principes flagitarent. Quem motum inter milites serpentē primū: nisi foere & alere maluissent, ex præfectis nonnulli in ipso mox principio sedare & opprimere potuissent. Quoniā autem turbulentis & rabiosis clamoribus nihil impetrare poterant, cūm nec quicquam ex conuento illis amplius deberetur, stipendio accepto demum acquiescere, potestæq; dilabi oportuit: eò quidem citius, quòd animaduertent, principes indignantes cum equitatu paulatim propius accedere. Neq; sanè perspicaci & euidēti ratione ita diuisarū & segregatarū sunt legiones, vt per vias vniuersas in Holsatiam iter facerent, ne iunctis signis viribūsq; vbi vellent, ad arma conclamare, & seditionem miscere possent: idq; etiam si facerent, superati minore cum negotio vt compescerentur. Tormenta quoq; quę ad copias pedestres erant, non sine astu ab ipsis abducta sunt, ea simulata causa, quòd duces, ad maiorem tutiorēque sui custodiam aduersus agrestes, ea apud se esse cuperent. Illa postea tormenta quę hostibus fuerant adempta, in tres æquales portiones distributa sunt, & principū quisq; pro se (nisi me fugit ratio) sena tricena est sortitus.

In vniuersum enim supra centum grauia leuioraque tormenta erant, quæ rotis pleraque omnia agebantur, iis exceptis, quæ cum impellerentur, disrupta fuerant. Minoris tamen ponderis plura sunt reperta, colubrini & falcones, quia his vt habilioribus agrestes in lutulenta & vlginosa ora commodius vti, & administrare facilius poterant. Et profectò id verè adfirmare licet, Dithmersos tormentis militariter instructos, in collocandis iis reducendisque ipso hoste iudice, tantam cum agilitate summa peritiam adhibuisse, quanta vel in maximè exercitatis re bellica desiderari queat. Nam id vel in prælio nouissimo ad Heidam præclarè cognitum est, vbi cum suo vbiq; commodo & bono de loco in locum scienter admodum ea transtulerunt, quanquam stragem non æquè magnam fecerunt. Muralia quoque tormenta tria reddita sunt, quæ olim Holsatiæ duces (vt insculptis ex insignibus folij vrticæ cognoscere erat) bello amiserant. Vexilli præterea peruecti, & à prisca vsque Dantiæ regibus antiquitate religiosa venerabilis, quod regi Iohanni olim superato ademptum caries situsq; pendè absumperant, fragmentum restitutum est: quod nunc in æde summa oppidi Slesuici in Holsatia suspensum, quasi victoriæ huius argumentum conspicitur. Meldorpæ autem tunc primùm, cum illic hærent aliquatisper principes,

cipes, diplomata literasq; vniuersas, quibus aut collata alicunde beneficia, aut eorundem confirmatio continebatur, tradiderunt. De foederibus quoque principes docuerunt, quibus cum ea pepigissent: & aureum item elegantissimè sculptura poculum, quod Friderici fuerat clarissimi Dantiæ regis, reddiderunt. Porro legio Schonuefiana, quam Vrisbergius ductabat, in vico Dithmarsicæ Scapstadio, pace iam composita, octiduum sese continuit, dum reliquus perditatus omnino dilaberetur. Eo effluxo in Holsatiam discessit, vbi reliqua stipendiorum octonis insuper diebus donatiui nomine connumeratis, soluta sunt, & præfecti omnes ductoresq; ordinum & signiferi muneribus honorati. Quæ in cæteras quoque legiones liberalitate vsi sunt principes, sed erga illos duntaxat, qui bene promeriti, & digniores ea præ reliquis viderentur. Sub idem serè tempus & equites actis gratis dimissi, cum quidem supra debiti æris solutionem, quod confluxissent dilaberenturq; menstruum stipendium singulè accepissent: quorum præfecti & ipsi muneribus exculi & ornati sunt. Ne habent certè, quod conquerantur milites, & in primis tribuni præfectiq; eorum, cum stipendia, vt primo in delectu numerus capitum in rationes fuerat relatus, non iterata recensione, ipsis præbita & soluta sint, Bellum itaque hoc vix mensuratum

struum fuit, si eo die, quo vndecimo calendas Iunij in finibus Dithmarsia castra primùm ab hostibus posita sunt, eius initium factum, & duodecimo deinde calendas Quintiles, quò die supersites incolæ vniuersi supplices facti in deditioem venerunt, confectū dixerimus. In quo quidem bello siue expeditione, neque dum confluerent colligerenturq; copiar, neque dum dimitterentur, vllis aut finitimis sociis, aut extraneis longiùsque remotis, graues fuerunt, dānūmue vllum dederunt. Soli rebelles & insolētes agrestes, læsæq; maiestatis rei, merito iam pridem supplicio affecti multatūq; sunt: vt tandem vero pioq; magistratui sese subiicere, iustis & legitimis obedire dominis, legibūsq; honestis & æquis frenari ac regi discerent: nec non, quod olim in egregiè fortes præclarosque, cum principes viros, tum genere & virtute inclyta nobiles, dira & immani sauitia miserè eos trucidando laniandoq; perpetrassent, per posteros cumulatè ipsis redderetur. In sequentis autem anni ineunte vere, Ferdinandus Austriacus Imperator, cū principes, vt ditionem, & successione hæreditaria ad se deuolutam, & armis suæ potestatis factam, iure quoque & consensu Imperiali demum obtinerent, per legatos id expeterent atque postulerent, ex Augusta imperij potestate conventiones & placita, inter Dithmarsos victorésque inita, & li-

ceris

teris vtrinque firmata, rata habuit & diplomate stabiliiuit.

Ita Dithmarsia bello domita in ius & ditionem eorum concessit, quorum maiores maximis cladibus non semel ante profligauerat, vt priore Libro commemorauimus. Nam per quingentos ferè & amplius annos, tametsi variis interim iactata casibus fuerit, & sæpiusculè etiam iugum, sed ad modicum saltem tempus, dum hostili metu & periculo sublato, recollectisq; viribus, ex oportuno ad ingenium rediret, acceperit: tamen agrestem libertatē suam, reiecto & excusso semper ceruicibus dominatu, incredibili animorum pertinacia asseruit, eamq; oppugnantes fortunæ beneficio victrix barbarica feritate fudit atque trucidauit. Fuit illa quidem olim (vt pleræque aliæ vicinæ regiones & prouinciæ) Saxonum imperio subiecta, & deinceps quoque peculiare sibi sub Marchionum & Comitum nomine dominos habuit, sed eorum complures armis crudeliter oppressos interemit. Exinde in præsulatus Bremēsis ditione & territorio esse voluit, cum permutationis iure ad eum pertinere videretur, verū antistitis imperium, licet aliquando etiam vis iusta intentata sit (quæ quidē nunc strictim reperentes fusius omnia supra sumus executi) titulo tenus saltē pertulit, eoq; ipso quasi tegumento abusa est, ad repudiandum

dum quemlibet alium magistratum, & corroborandam sceleratæ immunitatis licentiam. Intercesserunt igitur plurimæ cum Holsatis lites & controuersæ, dum illi ius suum, nunc dictis conditionibus, nunc armis repetunt, & aliquot subinde præliis certatum est. Quorum tria imprimis cruenta admodum & atrocissima commissa sunt, in quibus Dithmarsii insigni fallacis & impotentis fortunæ ludibrio victores, & luctuosam hostium stragem inexplebili sæuitia ediderunt, & fastidiosam libertatem suam pertinacissima animorum constantia tutati sunt. At ubi felicitate perpetua inflati, & opimis feracis terræ muneribus luxuriantes, insolescere nimium & ferocire cœperunt, vlticem diuini numinis iram in se prouocauerunt, & diuturnæ periuicaciæ & improbitatis dignas tandem pœnas luerint. Neque equidem in alia sum opinione, quàm vt certissimè credam, tantam calamitatem & miseriam, seuero & iusto Dei indignâtis iudicio, diuinitus hanc gentem oppressisse. Etenim tacebo illa, quæ de agresti & intemperanti luxu fastidióque, quæ de summa iniquitate & iniustitia, quæ de cædibus & maleficiis innumeris perpetratis, eorumque impunitate, vulgi sermonibus predicantur, ne quid rumoribus tribuere videar. Fuit præterea tam arrogans simul & impudens eius populi persuasio, quoniam tot an-

norum

norum spacio effrenatam libertatem suam egregiè propugnando obrinisset, omne seruitutis vel nomen à se repulisset quàm longissimè, tot fortissimos exercitus fudisset, & ad internecionem penè quosdam deleuisset, vt omnino inuictum esse se crederet, terramque suam, tam insigniter & ab ipsa natura & operibus munitam, nullis viribus aut artibus subigi posse confideret. Itaque omni deposito timore securè agens, vberisque terræ bonis immodicè lasciuiens, magistratum omnem despiciebat & aspernabatur, atque legibus nullis, moribus aut institutis, quibus reliquæ gentes continentur, ad ea præstanda se cogi posse iudicabat, quæ ingrata & commodis suis contraria essent. Atque hanc fiduciam animis non causæ equitas iusticiæ addebat, sed solæ prodigiósæ & inuictæ (vti credebant miseri) vires excitabant. Nam, vt aduersus pristinam & obstinatum contumaciam suam aliquid admitterent, nulla pietas, nullus numinis cœlestis metus aut reuerentia, nulla iuris rectique obseruantia persuadere poterat. Quin & eò dementiæ progressi Dithmarsii, vt principum maiestatem malitiosè lædere non reformidarent, indignis & contumeliosis conuiciis honorem & nomen eorum inuerecundè lacerando proscindendóque. Hoc ad cæteras iniurias addiderunt, quasi non satis admisissent scelerum,

si di-

si ditionum incolas & habitatores variis multisque per iniuriam damnis affluxissent: seu ius in terra sua ipsis denegando, seu incurfionibus factis depradando, seu aliis quibuscunque violentis fraudulentisque modis circumueniendo: nisi in ipsos quoque principes virulentam immodestæ & petulantis linguæ proteruiam effunderent. Quam ego vel cum primis indignationis diuinæ causam fuisse iudico, vt tantas clades & ærumnas cum summa ignominia hoc bello perpeterentur. Deus enim æquissimus iustissimûsque, vt vniuersi huius politici ordinis autor atque princeps vnicus est, & magistratum omnem in terris vicarium pro se munus gerere præcepit: ita quoque illos, qui eo in munere rectè iustèque versantur, fouendos tuendosque semper suscipit: contumaces verd, & qui improbè iniuriis contumeliosue onerant, pœnis grauissimis plectit. Quapropter iram ac iudicium diuinum peritescere, & magistratum legitimum habere ac colere reuerenter, omnes debent populi, qui tranquillo & florenti in terris statu agere exoptant.

F I N I S.

AD

AD LECTOREM.

Quoniam in hac descriptione historica, benigne Lector, plurima & frequens est mentio clariss. nobilissimique viri, Iohannis Ranzouy, equitis Holsati & bellatoris præstantissimi, cuius potissimum ductu & auspicijs per regem & principes id bellum feliciter confectum est: ne quid forte rerum gestarum ab eodem te lateat, non abre facturos nos esse censuimus, si breue elogium sub eius effigie, ipso etiamnum viuente, collocatum & diuersis in locis in lucem typis editum, corollarij loco huic historia nostra adiungeremus. Quibus & epitaphia nonnulla adiecimus, eandem ferè rem, sed modo dissimili explicantia, & præterea honorifica sepultura & iustorum eidem factorum succinctam recitationem, qua nusquam hæctenus publicata apparuit. Hac tu boni consulo. Vale.

SVB

SVB EFFIGIE PRÆ-
STANTISSIMI HEROIS IO-
hannis Ranzouij, equitis
aurati, V. C.

DEVS trinus & vnus te longè so-
spitet, & in hoc viuidæ senectæ
robore diu feliciter conseruet,
fortunate senex, qui ex equestri
& nobili Rantzouiorum fami-
lia (quæ fuit inter Cymbros siue Holsatos, te-
stantibus id annalibus vestris, ante trecentos
annos virtute bellica clara) es ortus, domesti-
cæq; educatione ac disciplina, vulnerum & pe-
riculorum contemptor factus, cùm tredecim
annos natus, mortuo patre, clam arrepto domi-
equo, inuita matre & tuis, ad proxima castra
euolasses, miram indolem ad militiam attuli-
sti: demum vir effectus, durissimis belli labo-
ribus te totum dicasti, susceptaq; nobili pere-
grinatione, totum penè orbem terrarum cir-
cumuagatus es, non tã religionis causa, vt mul-
ti opinantur, quàm vt multarum gentium
mores, tractandique belli rationes acutissimè
perspiceres, & posteros Cymbrorum, Gotho-
rum, Vandalorumque tuorum maiorum in-
uiferes. Adita primò Anglia, deinde Hispania
(vbi diuum Iacobum more tunc inuere-
rato

rato salutasti) postea Germania, Italia, Cretæ,
Asia ac Syria maxima ex parte peragrata, ad
Hierosolyman urbem peruenisti, ibiq; cum
aliis religiose sacrificans, dignitatem aurati e-
quitis suscepisti: quã succedente tempore edi-
tis egregiis factis condecorasti atque ornasti.
Hæc tua illustris peregrinatio in illa deflenda
tempora incidit, cùm Selimus Turcarum Im-
perator, mortuo Campsone & interfecto To-
mombeio, Sultanico imperio cruentis victo-
riis finem attulit: vnde, nisi magna numinis
prouidentia ad maiora esses reseruatus, nauis
vix elapsus, à Turcis captus fuisses, te tuosq; so-
cios tanquam Mammeluchos persequentibus.
Nauis illa Neapolim peruenisti, indeque per il-
lud regnum Romam profectus, Leoni decimo
Pontifici maximo, more Italico, sed non sine
factu Cymbrico, pedes deosculatus es. Inde per
Italiam, Galliam & Germaniam, notitia mul-
tiplici in peregrinatione auctus, domum redi-
sti, & ilicò, propter summam ingenij tui dexte-
ritatem & agendi peritiam, Fridericus tunc
tantum Princeps Holsatiæ, te filij sui Christia-
ni morum inspectorem, ac omnium rerum eius
gubernatorem constituit, missurus filium ad
septemuirum Electorem Brandenburgensem,
vt vnà cum ipso Vuormatiam versus iret, quò
Cæsar Carolus V. tunc primum Principes Ger-
maniæ, ornatus Cæsarea potestate, conuoca-

rat. Quo in loco Lutherus sua dogmata, summa cum constantia, præsentibus cunctis orationibus Imperij, protulit & scripto exhibuit: quæ tu modeste arripiens, superuacuos aliquos ritus contemnere didicisti. Finito illo conuentu, vnà cum principe tuo ad patrios lares reuersus, Magister palatij creatus es: & cum deinceps Christiernus II. Danorum Rex immanissima crudelitate in proceres Gothos, Danos & Suedos sauiret, illiq; publicè conspirarent, consentiente & permittente Deo, certissimo semper vitore scelerum, & Fridericum patrum Christierni ad suscipiendum diadema regium adhortarentur, tu principi tuo Friderico suator & autor exististi, vt oblatam prouinciã susciperet, ne alioqui tota sua familia illustri illa regia sede deturbaretur. Nam Suedi, cum Fridericus longius rem cunctando protraheret, quendam ex nobilitate equestri sibi Regem delegerant, quod & de Danis erat timendum. Quare ipsius auspicijs exercitum in Daniam traduxisti, nonnullisq; locis ibi prius expugnat, Hafniam regalem vrbem, plus quàm per integrum annum obsidione pressisti, illaq; famelomita, cum ab esu felium ac canum non abstinerent, in tui principis gratiam suscepisti. Quibus rebus peractis, cum quatuor cohortibus ac trecentis equitibus in Scandiam nauigasti, & commissa ancipiti pugna cū Severino

de Nor-

de Norbu, viro strenuo & rei militaris perito, secum habente quindecim millia agrestium, tandem eum superasti. Nam aut vincendum, aut moriendum tibi erat: nullus locus fugæ patebat. Circumdatus enim eras mari & hostili exercitu. Sic virtus viam inuenit. Ac nisi summa festinatione vsus fuisses, subsidio hostibus Otto Stigesen, cum alia non contemnenda manu collecta ex plebe, venisset: quem paulo post eodem die deuicisti. Sic bis victor vno die factus, binisq; castris hostium potitus, Ducibusq; ambobus captis, securè castra es metatus. Severinum paulò post, non solum confessi facinoris veniam, sed etiam amplam præfecturam à Friderico adeptum, pristina libertati restituiisti, vt omnes inde perspicerent, te non solum in bello inuictum, sed & inimicos tuos in pace beneficum esse: quæ tamen ipse tua ingentia merita, magna cum sui nominis pristini & gloriosi infamia, nouo scelere prioro addito, dedecorauit. Contra enim datam fidem, clam ad Cæsarem Carolum, Regis sui Christierni II. vxoris fratrem aufugit, eiusq; partes secutus, in obsidione Florétina (cupiens sui animi magnitudinis apud exteras nationes exempla edere) fortiter pugnans interemptus est, & sic perpetrati facinoris & violatæ fidei iusta præmia recepit. Iam regno aliquo modo percato, Christiernoque in Noruegia ab alijs

M 2

proce-

roceribus conditionibus circumuento, ipso-
 ue in perpetuum carcerem pondemrato, Fri-
 dericus in eius locum procerum suffragiis rex
 declaratus est, qui regno ad annos decem sum-
 ma cum moderatione præfuit. Quo tandem
 rebus humanis ad diuinam patriam sublato,
 relictis trib. filiis impuberibus, & tertio Chri-
 stiano virilem gratem ingreffo, Lubecensis Re-
 pub. turbatores nonnulli, facto prius foedere
 cum Duce Alberto Megapolensi, & Comite
 Christophoro Oldenburgensi, & Danicis quib-
 usdam Proceribus nouis rebus studentibus,
 patriæ tuæ bellum acerrimū intulerunt: quod
 prius geri quàm parari animaduersum est, an-
 no proximo post Friderici mortem, vestrati-
 bus in constituenda repub. tempore interreg-
 ni, & deliberationib. de nouo rege faciendis,
 occupatis. Sperabant enim Lubecensium isti
 factiosi, sese ciuitatem suam, tribus regnis Se-
 pentrionalibus potitam, Venetiis æqualem
 reddere posse. Tunc tu iterum, Reuerende Se-
 nex, nactus iustam defendendę patriæ causam,
 & ab extrema seruitute vindicandæ, in mediū
 armatus extuo castro, quanquā vno pede æger
 per integrum annum fueras, claudicans pro-
 flis; omnesq; priuatos dolores communi patriæ
 salutari postponis: nec defuit fortuna audenti
 salutaria. Illic enim nō sine admiratione om-
 nium, qui id diuinitus conrigisse religiosè asse-
 mabant,

mabant, pristino pedum robori ac agilitati re-
 stitutus es. Collecta deinde parua manu cum
 Christiano, Lubecenses, non procul ab oppido
 Oetino, desideratis multis aufugere, Segeber-
 gensem obsidionem relinquere, ac de sua pro-
 pria ciuitate defendenda sollicitos esse, coegi-
 sti: ac post hæc Trauemundam vi cepisti, naues
 subsidio missas expugnasti, ipsamq; urbem Lu-
 becam obsidione cinxisti, breuiq; tempore ex
 tuis per te collocatis castris tantū effectum, vt
 pacis conditiones vobis etiam non inutiles su-
 sceperint. Tu enim eo tēpore cum Erico Erick-
 sen, aliàs Banner, & nonnullis equitum alis ac
 militum cohortibus, in Gothiam siue Iutlan-
 diam missus eras, vt agrestium multitudinem,
 maxima ex parte rebellantem, aut bona cum
 gratia ad pristinum officium & saniora consi-
 lia reduceres, aut armis opprimeres, & meritas
 ab illis pœnas sumeres, Cui iniuncto officio sa-
 tisfacere cupiens, oppidū Alborch, in quo rusti-
 ca plebs, Duce Clemente nauclero, congregata
 erat, fortiter illis defendentibus, cum tuis feli-
 citer expugnasti, semelq; non sine tuorū dolore,
 cum primus vallum concidisses, à summo ad
 imum deiectus es: ibiq; multiplici eade exem-
 pli causa facta, captū viuum Clementem quasi
 Regem plumbea corona dedecorasti, & sic palo
 configendum curasti, meritasq; perfidię pœnas
 ab illo exegisti, Inde in Vuentzhusel, tribus di-
 uersis

uerfis itineribus, cum copiis tuis contendisti, ibiq; vacillantes in fide continuisti, principibus factionis sublatis, reliquos ad officium reduxisti, nouoq; iuramento obstrinxisti.

Hinc in Fioniam cum traiecisses, plebē etiam ibi maiore numero congregatam tuis copiis adortus, in fugam coniecisti, ac paulo post non procul ab Assensen, in aperto campo seorsim ante primos ordines cum vno equite, te imprimis petente, cucurristi, illumque mortifero vulnere affectum, de equo non sine praesagio futuri euentus deiecisti, signoq; ceteris dato, exercitum comitis de Oldenborch iusta acie ac praelio superasti, interfectisque in illo praelio Comitibus de Hoie & Techeinborch, castris hostium & vrbe potitus es. Vnde in Selandiam profectus, ibiq; plerisque locis vi subactis, iterum, vt ante decennium, per XIII. menses Hassniam obsedisti, defendentibus fortiter urbem, & tuis virilibus conatibus egregie resistentibus, Duce & Comite, expectantibusq; a Caesarianis auxilium, sperantibusq; eos occasione non defuturos. Quae opinio illos haud sefellisset, si tu ex tuo singulari consilio & folerti prudentia, certa equitum peditumq; manus, in terram Groningensem Caesari parentem, non fuisset missa, quae vicum Dam vallo fossaq; munitur atq; teneret. Quare effectum est, vt Caesarianos magis de oppidulo Dam recipiendo, quam de ob-

de obsessis opem ferendo, alienaq; ora infestanda, cogitare oportuerit: praesertim Carolo tunc Italicis rebus implicato, deq; Regno Neapolitano, ac Ducatu Mediolanensi defendendo, sollicito. Quare obsessi in vrbe Hassnia, consumptis omnibus alimentis, quibus homines vesci poterant, extrema inopia premebantur ac desperatis tandem auxilijs, cum illis nihil aliud reliquū esset, quam ex fame lurida mors, ad pedes Christiani III. Ducem & Comitem se proiicere, & culpā agnoscere, delictiq; veniam petere coegisti. Quibus rebus confectis, Christianus more Gothorum Regio diademate ornatus, ac patri susfectus est. Fuerunt sequentes anni utcumq; tranquilli, sed tamen semper timendus erat Carolus V. semel irritatus, propter affinis sui captiuitatem. Contigit tamen deinceps, vt bellum exarserit inter Caesarem & Iuliacensem de Ducatu Geldriae, Gallusq; Rex Iuliacensem, sub spe matrimonij sororis suae filiae, Reginae Nauarrae, in partes suas traduxerat, quibus si se adiunxisset Christianus, ex vsu regni fore existimabat. Ideo te, ad percutiendum foedus cum istis duobus, Iuliacum versus misit. Sed tu, Regem Galliae omnes suos conatus eō intendere, facile perspexisti, vt Caesarem implicatū aliquibus negotiis redderet, ipsumq; longē a finibus suis amoueret. Ducis verō res eo loco esse intellexisti, vt per aetatem ipse parum aut

nihil de bello cogitaret: illi verò, quibus bellum demandatum erat, segniter rem administrarent. Quare tu summa prudentia fœdere illo in fausto regem tuum implicare noluisti, cum ex longo rerum usu ac notitia didicisses, magnos Reges, propter priuata commoda, publica sancire fœdera, ac raro sancta inuiolataq; præstare. Id tamen, fauens partibus Regis Gallie, promissisti, te legionem veteranorum militum, & quingentos equites nigros, ipsius sumptibus in Brabantiam, ad Martinum de Rofsheim missurum esse, & apud Regem tuum tantum effecturum, vt classem suam ad depopulandam & infestandam oram maritimam inferioris Germanie mitteret, & sic vnâ cum aliis Imperatoris opes distraheret siue distineret: quod vtrumque summa fide præstitisti. Quantam enim vastitatem Martinus, adiunctis sibi tuis copiis, Brabantie attulerit, ruinae restantur, & Antuerpia ferè capta perenne testimoniũ præbebit. Naues vero, vento contrario orto, per totam æstatem operatum cursum tenere non potuerunt, sed tamen homines maritimos, ne alijs opem ferre possent, suspensos tenuere. Succedente autem tempore, aliquoties cum Cæsarianis non vno in loco, vt cum Maximiliano Bureno & alijs, de facienda pace egisti: quæ colloquia & actiones tam diu irritæ fuerunt, donec Spiram versus profectus, vbi cum tuæ legationis socijs solerti opera

opera effecisti, vt Christianus honestis amicitia legibus Cæsari Carolo V. iunctus sit, catenæque aurea grandis valoris, sicut & collega tui, à Cæsare discedens donatus es. Qua pace facta domum reuersus, Principes tuos occupatos esse in diuidendis principatibus auitis atq; paternis cernens, quod tibi maximè ex grauissimis causis displicebat (diminui enim hac ratione potentiam coniunctam videbas, ac facile oriri posse inter principes similitates timebas, quæ ipsis & patriæ extremam allaturæ essent perniciem) te omni magistratu & præfecturis, quibus eras insignitus, volens abdicasti, & cum tuis in posterum honorificè viuere decreuisti, retentis solummodo illis, quæ erant vsque ad mortem tibi literis scriptis confirmatæ & merito datæ. Ille recessus Christiani pristinam erga te beneuolentiam planè euertit, ac tali suspitione animũ eius pupugit, quasi alijs ex causis te ab eius negotijs subduceres, adiuantibus clandestinis plurimum inimicis (nam virtutem inuidia sequitur) & nitentibus, præsertim eò, vt fictis & futilibus rationibus, viam inuenirent, quæ alioqui præclarum regem, erga te ingratum efficerent, & vt is ingentis tui beneficij merita insigni aliqua iniuria persolueret. Nam qui apertus tibi inimicus esset, regem alienato, nemo inuentus est. Sed hoc tibi cum clarissimis Ducibus commune fuit: hi plerumque in

ultimo vitæ actu inuidia circumueniuntur, vt Hannibali, Scipioni, Bellisario, Narseti contigit. & tua ætate Consuluo Magno accidit: qui non tantum circumuenti: sed etiam diminuti dignitate, in ipso iniuste illatæ contumeliæ dolore mortui sunt: tu tamen ipsis omnibus longè beator ac felicior fuisti. Rex enim tractu temporis (qui re & nomine verè Christianus erat) àntimis animi sensibus tua præstita officia perpendens, teq; falsò ab inimicis clandestinis (qui aperte aggredi innocentiam tuam non poterant) delatū intelligens, prius à te data suo filio fide ac manu, te necessitatib. ingruentibus, illi non defuturum, additis his expressis verbis: si filius ea, quæ essent tibi ab auo suo ipsoq; propter summa merita vsq; ad mortem collata, non reuocaret: sed rata haberet (non tantum sic te, sed etiam filiū regis tibi obstringens) tibi est reconciliatus, summoq; te in honore, vt antea, ad supremos vsq; cineres habuit & coluit. Filius regis quoq; factæ promissioni conditionem adiunctam probè intelligens, regia plane indole summam erga te beneuolentiam ostendit, & sese tibi non solum iusta laborum præmia parta conseruaturum, sed si velles etià cumularum pollicebatur: cui tum respondi, nihil te amplius optare quàm suā gratiam: tui officij nunc esse, veterib. meritis auo ac patri præstitis iam ferè obsoletis, nouis illa augere &

re & splendidiora efficere. Elapsis postea paucis annis, Rex Christianus longo morbo paulatim cōsumptus, & ex his ærumnis ac laboribus (vt illi per somniū indicatū erat) ad semper mansuram patriam & requiem, per mortem translatus est. Continud regni habenas, Fridericus II. Christiani III. filius, à patre designatus, suscepit. Contigit autem, vt eodem tempore Dux Adolphus ex cupiditate honestæ vindictæ, clanculum contra Dithmarsos exercitum conscriberet. Illorum enim terra sæpius vestrorū Ducum ac nobilium & popularium sanguine tincta est, cum vestrates redintegratis viribus clades fatales à maiorib. suis, sed non sine forti ac virili repugnantia, in Dithmarsia acceptas, nouis partis victoriis resarcire studerent, ac iustam sumere de crudelibus barbaris vindictam properarent: aded vt contentis omnibus belli disciplinis, soli confisi causæ & iustæ vindictæ, se ipsi in palustres voragine demiserint, vbi iniquitate loci circumuenti, & magna cum patriæ calamitate oppressi, ingens sui desiderium luctumque suis reliquerunt. Adolphus igitur, cum Dithmarsos priuatis viribus aggredi festinaret, vt hinc maiorem nominis sui claritatem compararet, & fines suos dilataret, persuasus seu opinans, Fridericum consanguineum, mœrore ex morte patris, ac rebus regni constituendis occupatum, facile hoc

hoc sibi præsertim armato concessurum. Id tamen statim exactæ prudentiæ senex olfaciens, adhibito Andrea de Barbij, Episcopo Lubecensi, & filio tuo Henrico (tunc temporis Friderici in Ducatibus vicario) ne similtas ac sinistra suspicio inter consanguineos oriretur, in istum statum rem perduxisti, ut ab omnibus tribus Principibus, publico decreto sumptuque, bellum contra sempiternos & auitos hostes gerendum & sic maiorum ossibus insepultis parentandum esse, conclusum sit. Prius rebus necessarijs, quantum in tanta festinatione fieri potuit, ad id comparatis, Fridericus & Principes die constituta cum suis, nempe quatuor legionibus peditum, & tribus millibus equitum in vnum locum conuenerunt, ac te vnum inuictæ virtutis belli istius ducem delegerunt, sperantes fortunam, ut feminam, à te factis generosis olim subactâ, semper vsq; ad exitum vitæ morigeram fore. Quæ honorem primò repudiâs, iam ferè septuagenarius, & ætatis excusationem adducens, tandem victus illorum precibus ac postulationibus, suscepisti. Ac quando cum principibus hostiles fines ingressus fuisti, semper eò animum intendisti, ut principum iuueniles ac generosos infitos animis conatus (qui cupiebant aspera audacter aggredi, & pugnam impigrè cedere) senili cunctatione reprimeres, & quàm scelererrimè posses, hostium in magnam longitudi-

gitudinem productas triplices fossas ac munimenta cum legionibus, captata prius temporis & loci opportunitate, transcenderes, memorabileq; detrimentum, vbi barbari sese fecuros esse crederent, illis inferres. Primò oppidum Meldorp, diuiso exercitu, tribus locis vno tempore adortus, non sine vulneribus tuorum expugnasti, interfecistiq; multis hostibus, cæteris fuis fugatisq; ibi castra, tanquam in medio Dithmaricæ secundum longitudinem, inter Suderstrandt & Nordstrandt, quibus duobus locis flos & robur militiæ Dithmaricæ habitare solet, posuisti: atq; sic eorum copias, ne coniungi possent, diremisti ac separasti. Inde in Suderstrandt cum parte copiarum profectus es, reliquis copijs in castris & apud principes manentibus, eo consilio, ut si fortè reliqui Dithmarsii periclitantibus Suderstrandensibus opè ferre vellent, illis obijci possent: quo in loco maxima strage edita, reliquâ multitudinem, exercitum circumdato, sine vlla conditione sese dedere coegisti: quorum pars Holfaticis carceribus vsq; ad belli exitum damnata, pars Albim deportata alienis oris imposta. Tertio Heydam, quæ Dithmarforum nobilè Emporium fuit, cum Principibus circa vesperam castra mouens, per noctem contendisti. Inde non procul rustici, adductis tormētis infestisq; volitatibus signis, cū equitibus vestris ex-

longa nocturna ac diurna profectioe lassis & defessis, cunctantibus nonnihil tuis militibus, & diutius, quàm par erat in itinere hærentibus, audacter arma cõtulerūt. Ibiq; tui omnes principes, primis in ordinibus hostes aggressi, singuli specimen virtutis ediderunt, & maioribus suis fuso sanguine hostium litarunt. Dux Adolphus forciter pugnans grauiter vulneratus est. Ab hostib. ter prælium redintegratum, eo euentu, vt maxima pars illorum vitam, reliqui superstites diu defensam barbaricam libertatem ac terram ipsam amiserint, verosq; eo die tuos principes Dithmarsie Duces effecisti. Quo bello conticiendo, nõ solum acutissimi Ducis nomen, qui nihil absq; summo consilio susceperet, sed etiam humanissimi tibi comparasti. Si enim acerbè vindictam exercuisses, fraternus amor te excusare potuisset: Vnum enim fratrem tibi Dithmarsii ante 59. annos fortiter pugnantem interfecerunt. Tu autè contra multorum sententiã quingentos Dithmarsos alioqui trucidandos, Friderico Rege in tuam sententiam traducto, incolumes conseruasti, te palàm humanum ducem belli esse glorians, non carnificem. Orta deinde seditione inter Legiones, qui inhiantes rusticorũ bonis discedere è finibus volebant (cũ tamen, excepta Schonuesij Legionem, non multũ vera virtute dignum edidissent) tu Dithmarsis nonnullis restitutus armis,

Legio-

Legionibusq; diuersa in loca ablegatis, tormentisq; abductis & adiunctis equitibus, vi & metu ad imperium redire, & ex provinciis vestris sine maleficio discedere coegisti. Hæc vltimo virtutis tuæ specimine edito, actum conclude, volubilemq; fortunam non vltius periclitari, sapienter decreuisti. Quare te iam fortunatum senè appellare non vereor, cum in tempore manum de tabula tollere didiceris, ornatusq; iam sis omnibus muneribus, quibus vltus vnquam inter Cymbros tui ordinis ac socii cohonestatus fuit, ac tribus Regibus, Friderico I. Christiano III. & Friderico II. victrici manu singulariq; prudentia, cum cæteris proceribus, diadema regium imposueris, receperisq; profusi sanguinis & laborum tuorum iustam mercedem, eaq; nunc lætus, cum duobus filiis ad similes honores ex parte prouectis, & magna nepotum summæ sp̄i cæterua, lætus fructis, extructis ædificiis multis regio luxu: ex quibus vnum Bredenbergo cum munitissimis, aliud Bothkamp cũ ornatissimis in tota Cymbria arcibus conferri queat. Hoc tibi nunc supremi laboris superest, vt, cum tua anima ex hoc ergastulo liberata erit, Corpus tuum religiosis in monumentis maiorum, ad spem beate resurrectionis, paulisper cum pompa funebri tuorum nepotum brachiis deponendum cures. Postremò optò, vt solita vtens erga Deos pietate.

pietate, te diu incolumem Regi ac Principibus
tuis, patriæ, filijs & nepotibus, Deo opitulante
conferues.

ALIVD ELOGIVM SVB EFFIGIE
eiusdem.

Deus trinus & vnus te longè sospitet, & in
hoc viuidæ senectæ robore diu fœliciter
conferuet, fortunate senex, quem ex equestri
& peruetustæ nobilitatis, apud Holfatos Saxo-
nes, Rantzouiorum familia natum, syderum
inclinatione Genius diuimq; gratia, per belli-
cas virtutes, ad iustam fortunarum atq; gloriæ
societate extulerunt. Quò iam tū contendere
es visus, quando proximus pubertati à patris
morte, arrepto domi equo, ad vicina castra
euolasti. A quibus proejectiore ætate in Angli-
am, Hispanias, Italiam, Cretam, Asiam Syria
amq; progressus, & apud Hierosolymas mili-
tari baltheo honestatus, extam longa & peri-
culis variis obnoxia peregrinatione, non mo-
do id honoris insigne, sed animum plurima va-
riarum rerum, imprimisq; exquisitiore disci-
plinæ militaris cognitione instructum, ad pa-
triæ optimorumq; principum tuorum, Holfat-
iæ Ducum, cultum retulisti. Eam cum in fra-
cto animi corporisq; robore, temporibus ita
postulantibus, in campum produxisses, re ipsa
compro-

comprobasti, non pugnantium numero, sed
Imperatoris atq; militum virtute, constare in-
signes victorias. Sic ala vna equitum, & quatu-
or peditum Germanorū cohortibus, post edo-
mitam Hassniam Daniæ regum permunitam
sedem supra quindecim Scandianorum millia
bis eodè die diuersis locis acie victor, ducibus
captis, proffigasti. Quo fœlici rerum successu,
& pacis fundamenta à te iacta sunt, & Borealis
nobilitatis attritus, laceratusq; sub Christi-
erno Il. immanis crudelitatis Rege splendor &
tranquillitas reuixit. Nam hincies spes qua
ad regna Septentrionalia respiciebat, ex fuga,
in quam se coniecerat, scelera vltimicibus di-
ris consciam mentem impellentibus, planè im-
minuta fractaque, aditus verò ad regni fasti-
gium patefactus fuit optimo Principi tuo Fri-
derico Holfatiæ Duci. In quo ille iuste, clem-
enter p[ro]sp[er]e que ad vitæ exitum versatus, &
subditorum expectationi vndiquaque sa-
tisfecit, & fide meritorumq; tuorum magnitu-
dinem regia liberalitate agnouit. Ab eius é re-
bus humanis excessu, cum noui popularium
motus per Daniam excitarentur, & Lubecen-
sum quidam, rerum nouandarum studiosi, in
opinato se in patriam tuam cædibus atq; incen-
dijs latè effunderent: Auctor Principi tuo Chri-
stiano, Friderici filio, Holfatiæ Duci fuisti, vt in-
ter initia Lubecam inuaderet. Quod cum te du-
N
ce ad-

ce administrari iussisset, id dexteritate confi-
 liorum, atq; actionum tuarum celeritate con-
 secutus es, vt Lubecenses, fuis fugatisq; ad Oe-
 tinum eorum copijs, non modo ad soluendam
 Segebergenfis caltri obsidionem, sed Traue-
 munda atq; nauibus aliquot captis, vrbeq; ipsa
 obsessa, cum belli sumptus, & dilabentem mer-
 cimoniorum quæstum, ferre ciues diutius, aut
 non possent, aut non vellent, certam pacem spe-
 rata victoriæ præferre maluerint. Quæ eò libe-
 ralius afflictis concessa fuit, te Cymbricos mo-
 tus coercente, quò magis Principis atq; patriæ
 tuæ interfuit, vicinam hanc flammam restin-
 gui, & tot simul enascentium hostium vires di-
 duci. Nam factiosorum quorundam Danorum
 motus, Albertus Megalopolitanus dux, & Chri-
 stophorus Oldenburgenfis Comes, iustis exer-
 citibus tuebantur, Hassnia regali munitiori-
 busq; locis occupatis: quorum vires, per Bal-
 thici maris Infulas diffusas, cum sigillatim ado-
 riuandas consuisses, idq; salutare tuum consi-
 lium Christianus Princeps approbasset, per
 continentem traductis copijs, primò Cym-
 bricos Iutas foeliciter aggressus, Alborgo vi-
 expugnato, ac deletis aduerfariarum parti-
 um copijs, redactisque in ordinem, nonnul-
 lis præsulibus, qui se hominibus, nouanda-
 rum rerum studiofis, duces authoresque præ-
 buerant, non minimum Danici regni traetum
 Princi-

Principi tuo conciliasti. Proxima erat Fionia
 vbi valido hostium præsidio Assense oppidum
 tenebatur, & cum iusto exercitu Germanorum
 illustres Comites, Iohannes ab Hoya & Ni-
 colaus à Techelnborch, alijq; strenui ala-
 rum atque cohortium Duces excubabant. At
 tu nihil hostium potentia territus, traiecto
 mari, cum obsidionem Assenij strenuè cœ-
 pisses, incumbentibus eius solutioni Comi-
 tibus, laudabilius existimasti, producto in
 parentes campos milite, prælij aleam subire,
 quàm intra castrorum munitiones obsessi
 præbere speciem. Itaque cum iusta acie, lo-
 co ab hostium præsidio editiore, configeres,
 insigni victoria, quæ comitem vtrumque mul-
 tosq; fortes viros absumpsit, eorq; arridentis
 fortunæ progressu tota insula potitus es. Hinc
 in Selandiam itum, in qua expugnatis prop-
 pugnaculis, & subditis pacatis, restabat vna
 Hassnia regum sedes. Ea tum illustrium vi-
 rorum atque veterani Germanici militis præ-
 sidio, tum suis munitionibus aduersus om-
 nem vim insigniter armata, fame subigen-
 da fuit. Quod post decimum quartum obsidio-
 nis Mensem foeliciter cessit, eoq; maiorē Prin-
 cipi tuo clementiæ atque moderationis glori-
 am peperit, quo ille indulgentius ad Sagunti-
 nam (vt aiunt) famem adactis dimisso sine no-
 xa præ-

za præsidio eiusq; Ducibus, ignouit. Hac via Christianus Princeps, verè Christianus cum se ditiosis hominibus Daniam purgasset, diademate Regio procerum consensu ornatus, per omnem vitam consilia actionesq; suas, maximo subditorum commodo & gratulatione, eò retulit, vt Iustrico nomini essent consentanea. Qua excellèti virtute perpetuq; felicitate impulsus Carolus Cæsar, qui alieniore à Christiano Rege animo, ob Christierni sororij sui custodiam, liberis eius incitantibus, erat, potius te paucisq; alijs actoribus cum illo in gratiam redire, quàm huius deformatam scelestissimo rum delictorum turpitudine causam persequi voluit. Sic aucto confirmatoq; Principis tui Imperio, cum iam sexagenarius ab aula ad quietem respiceres, à liuidorum oculis atque demeribus semoueri tuus recessus tam longè non potuit, quin absentis gratia apud optimū regem attrectaretur. Quod tu eò nobiliori proposito negligendum existimasti, quò certius statuebas, gratissimi benevolentissimiq; Regis animo, tot aduersis prosperè spectatam cum extremo vitæ discrimine fidem, integritatemq; tuam, maleuolorū obrectationibus eximi nunquam posse. Neq; tua te fefellit opinio, quando decedente corporis vigore, te solita gratia complexus, Friderico filio, Regi designato, ingenuè commendauit. Quem à patris morte,

cum

cum patris Iohanne & Adolpho, Holsatiæ Ducibus, in Dithmarsos gentem ferocem, & hætenus pro iniusta habitam, vindicantem, cano & penè septuagenario capite secutus, delatum communi principum consensu Magisterij equitum munus, vt modesta ætatis excusatione declinare voluisti, ita strenuè postulantibus Principibus susceptum tutatus es, nunquam pristini vigoris robore intermisso, sed eius secundissimi belli laudem sicut liberter & meritò ad Regis atq; Ducum gloriam referes, qui vtiliter consulendo, atque fortiter pugnando, clarissimorum Heroum munera impleuerunt: ita vicissim tuam, tot antea victoriis partam Lauream, hoc clementiæ encomio ex eò bello non inuiti reddent ornatiorem, quòd supra quingentos Dithmarsos, qui aduersum te in acie constiterant, cum proiectis armis extrema experiri non vellent, nonnullis eos ad necem poscentibus, humaniore animi decreto viuos incolumesq; conseruasti, cum eorum sanguine interempti olim fratris manibus litare potuisses. Cuius facti memoria in grauescenti nunc ætati tuæ eò dulcior proculdubio est, quo magis perpetuum animi tui propositum, nunquam mercenariæ externorum militiæ, sed vni patriæ eiusq; legitimis Principibus, ea moderatione obstrictum, vt vitæ criticis manus robora clementi erga prostra-

tos indulgentia pro merito temperares, hoc
 velut extremo actu confirmare es visus. Igitur
 ætatis veniam legitimo iure consecutus, viue
 in posterum, tot exhaustis fœliciter belli labo-
 ribus, diu fœlix atque incolumis, in tuis priua-
 tis ædibus: quarum alteras Bredenbergi, per-
 ductis iustis munitionibus atque propugna-
 culis, solo depresso ad Storam, reciproco æstu
 fluctuantem, alteras Italicę elegantię imitatio-
 ne Bothcampij, editiore specula ad lacum Bis-
 senum, magno sumptu excitasti: & inter gra-
 uissimas consultationes, quibus præsentem
 animi vigorem, cum suo Genio, tum diligenti
 rerum obseruatione, ad circumspecti iudicij
 acumen perductum, Regi Principibusq; tuis si-
 deliter impertis, te rerum gestarum recordati-
 one, & fœcunda ex tribus liberis nepotum ne-
 ptiumq; sobole oblecta. Quos vt virtutis tua
 æmulatione, digna te patre auoq; , sectari atq;
 consequi videas, vtq; transcurso mortalis vitæ
 spacio, piè sancteq; ad beatorum sedem
 hinc emigres, id tibi concedat inex-
 haustæ bonitatis & clementiæ
 numen æternum.

A M E N.

EPIT A.

EPITAPHIVM STRE-

NVI ET NOBILISSIMI VIRI

*Iohannis Rantzouij, equitis Holsati: quod ei in
 primaria æde oppidi Itzohæ à pyssimis filijs
 in sempiterna memoriam collocatum
 marmorisq; incisum est.*

Iohanni Rantzouio nobili Hol-
 sato, qui post susceptum balthei
 militaris decus, & perlustratas
 remotissimarum gentium pro-
 uincias, quantum pacis belliq;
 artibus, omnibusq; corporis atq; animi eximi-
 is bonis eniti potuit, id omne, secundum pieta-
 tem in Deum, vni patriæ eiusq; laudatissimis
 Principibus, Friderico I. Christiano III. & Fri-
 derico II. Danorū ex ordine Regibus, huiusq;
 patruis, Iohanni & Adolpho Holsatię ducibus
 impendit, felicissimo euentu, vtpote summus
 cum iusto imperio Dux, exortis subinde bellis
 destinatus, semper victor, qui præter copias de-
 ditasq; vrbes atq; arces, profligatos eictosq;
 procul Cymbricis & Holsaticis sinibus ho-
 stes, in ordinem redactos seditiosos antistites,
 rebelliumq; Dithmarforum contusam & fra-
 ctam armis contumaciam, octies patentibus in
 campis, diuersis prælijs superatas hostiles aci-
 es, vel ab ipsius indulgentia, vel à fœda fuga vi-

N 4

capa

tam coegerit impetrare, illustri & fidei erga patriam eiusq; Principes, & clementiæ erga victos gloria, quam ad fatalem maturæ senectutis horam sine fortunæ ludibrio perduxit, sicq; domi suæ, ætatis veniam nactus, omnib. animi sensibus integris, in charissimæ coniugis, filiorum atq; nepotum complexu, æterno numini spiritum, à quo acceperat, firma in Christum fide, & certa resurrectionis spe confirmatus, reddidit, Henricus & Paulus filij, parenti cariss. mœrentes posuere. Obiit, Anno Domini 1565. Die 12. Mensis Decemb. Cum vixisset annos 73. & Mens. 1.

IN TVMVLVM EIVSDEM
equitis clarissimi.

Hic sita RANTZOVII sunt frigida membra
IOHANNIS,

Incluta cui virtus nomen equestre dedit.
Qui diadema tribus, procerum statuente Senatu,
Regibus Arctois imposuit manibus.
CHRISTERNI pepulitq; duces virtute secundi.
Eiecit regni sedibus eiq; tribus.
Quid referam Comites, populos, domitasq; tot vrbes?
Bis rediit casu victor ab hoste quater.
Dania testis erit, bello concussa Lubeca,
Hoc Duce quæ capta est, Hassania testis erit.

Nau-

Naucleriq; feros comescuit ille tumultus,
Intulit & rigidis signa tremenda Iutis.
Ille, armis frustra toties bellisque petitos,
Tempore Dithmarsos contudit exiguo.
Quemq; ferox multis Dithmarsia fuderat annis,
Cymbrorum vindex sanguinus ille fuit.
Singula quid referam? nil non laudabile fecit,
Consilio felix, Marte togaq; fuit,
Auspice multa Deo, primo sub flore iuuenta,
Pro patria gessit, multaq; bella senex.
Vt charus patriæ, charis iucundus amicis:
Hostibus aduersis sic metuendus erat.
Quid structas ædes memorem, magnoq; labore
Conditæ magnanimi tot monumenta viri?
Qui licet exhaustus senio sua fata subibat,
Visa tamen patriæ est mors properata nimis.
Hoc duce quæ caret, & quondam fortasse carebit:
Quod tamen in ventos omen abire velim.
Adde quod & mansit, iam succedente senectæ,
Corporis integritas ingenijq; vigor.
Vnde futurarum prudentia maxima rerum,
Perpetuò constans iudiciumq; fuit.
At postquam cursum, dederant quem fata, peregit.
Defecit casto coniugis in gremio.
Terrores metuens nullos, solatia sensit
In CHRISTO moriens iustificante fide.
Vita vale, dixit, spes & fortuna valete:
Lubrica vos, vera est nunc mihi parta quies.

N 5 DE

DE OBITU IOHANNIS RANTZOU-
uij, equitis aurati, ex Cancellaria
Regis Daniæ.

Cum placido vitæ mutasset tempora fato
IOHANNES heu Rantzouius,
Luxerunt nati, coniunx, Holsatica tellus,
Vno ore plangentes patrem.
Mars tumulo imposuit laurum, zonamq; trophæumq;
Et hostibus demptas opes.
Pax etiam, aut concors huic, aut contraria Marti.
Amantem laudauit sui.
Fama hinc dispergens latè ore manuq; secuta est
Virtutum testimonia.
Qualiter hunc igitur vixisse putabimus annis
Lustrorum bis septem & tribus?
Tot namq; hic vixit, quæ Mars, Pax, Fama, perempti
Requirant, laudent, efferant.
Et pia curæ natis coniunx viduat a marito,
Et patri alugeant patrem.

IN TVMVLVM EIVSDEM.

Conditur hoc tumulo rara pietate IOHANNES
RANTZOUius, claro stemmate natus, Eques.
Regibus imposuit tribus hic diadema superbis,
Fertile Danorum qui coluere solum.
Et seua iniuste Christernum bella mouentem,
Sedibus auertit Marte potentè tribus.

Frena

Frena recusantes multas compefcuit vrbes,
Submisitq; ducum colla superba iugo.
Dania sepe eius norat fortissima nomen,
Sensit & illius pulchra Lubeca manus.
Qua tulit illius Schouingia signa triumphi,
Oetinum & pariter terra Fionæ refert.
Est & adhuc memor hostilis Iudlandia cladis,
Nauclerum domuit qua sua dextra truce.
Omine testis & est pugnans Dithmarsia nuper
Infausto, cuius mænia victa iacent.
Sic felix fuit & fortem se præstitit, vt cum
Confereret victor bis quater hoste manus.
Quid referam mores mixtos grauitate decora?
Quid, quod erat iunctum cum bonitate decus?
Integer ipse fuit maculis non oblitus vllis,
Atque tulit sortem, qualiter illa fuit.
Consiliis populum dubitantem iuuit honestis.
Iuuit & afflictos pro bonitate viros.
Rebus in ambiguis vultus non sumpsit acerbos,
Nec fato elatus prosperiore fuit.
Sed mens illius certo deducta tenore,
Quod fuit ante pedes, excutiebat opus.
Hinc sua clara viget gestarum gloria rerum,
Omnibus ipsius est cognita fama locis.
Sed postquam senio confectus & obsitus annis
Sensit se vitæ continuasse viam,
Speq; fideq; Deo certus constanter adhæsit,
Et sic voce pia, cum moreretur, ait,
Reddam animam Christo, mea pignora cara valetè,
Et tu me gremio suscipe, Christe, tuo.

VERSUS CONTINENS NUMERUM
anni, quo obiit Ioannes Rant-
zouius, Eques auratus.

Tempore quo Verè subijt sua fata Iohannes
Rantzouius, Versus Denotat ex IgVV.

QUERELA STORAE
fluuij.

Riuule cur præter solitum tuus humor abundat,
Dic Stora? lucidulam quis tibi turbat aquam?
RANTZOUJ miserum me tristitia funera turbant,
Cresco ego de lachrymis perditus ipse meis.
Ille erat heu summi viuens mihi causa decoris.
Ille mihi moriens abstulit omne decus.
Ne mihi quis Lympham violaret, condidit arcem
Me prope depresso, Palladis arte, solo.
Extinctum plangent Pax & cum Marte Minerua,
Religio, Charites, Cymbrica terra patrem.

EPITAPHIUM EIVSDEM.

Quæ Lector celsis insignia iuncta columnis,
Quæq; opera è Pario marmore facta vides,
Inclita RANTZOUJ sunt hæc monumenta Iohannis,
Frigida defuncti sub quibus ossa cubant.
Hic dum vivebat nulli virtute secundus,
Militis aurati nomen adeptus erat.

Nam

Nam firmi vegetus iuuenis cum corporis esset,
Ingenij sensit munera magna sui.
Per varios populos longinquaq; climata terræ
Immensum ad Solymas per mare fecit iter.
Vnde illi rerum prudentia magna parata est,
Ut posset patriæ commodus esse suæ.
Cum Daniæ primus Fridericus sceptrateneret,
Edita sunt fidei plurima signa suæ.
Postea felici Clementem Marte repressit,
Iutica cum fureveret seditione cohors.
Obsidione premens Aleburgica mania, ciues
Rex Christiane tuo subdidit imperio.
Christophori Comitis dum rura Fionia miles
Vastaret, victrix hic quoque dextra fuit.
Haffnia cum nollet clausis se dedere portis,
Miles in hac præstans obsidione fuit.
Sebanica Meiero deuicta fera agmina capto
Compulit & domini subdere colla ingo.
Extera funesto streperent cum bella tumultu,
Strenuus audaces mouit ad arma manus.
Publicares timidis tremuit quando anxia curis,
Consilio patriæ profuit ille suæ.
Seu res consiliis fuerat seu Marte gerenda,
Regibus ille suis instar Achatis erat.
Nobile Rantzouicum generoso à stemmate nomen
Nobilius factis reddidit ille suis.
Bis septem lustris quum tres adiunxerat annos,
Vitaq; iam finem cepit habere suum.

Pressa

*Pressa graui senio gemerent cum membra dolore,
In Christo moriens leniter occubuit.*

ALIVD EPITAPHIVM EIVSDEM,
in quo primum Distichon continet annum
Christi, quo obiit, & primæ literæ maiu-
sculæ nomen autoris.

Holsat Ia Ran 20V DeCVs & tVteLaIobannes
HVC postVVs, LaVVDIS VIX poLVs Ipse Ca-
paX.

*Imberbi Solymas mento qui venit in oras,
Rettulit auratæ militiæq; decus.
Nec non Christiano, Fridericis atque duobus,
Tradidit Arctoi scepra regenda soli.
Rectori quoderant Atride Nestor Achillesq;
Id tribus his solus regibus ille fuit.
Illius est fractus Christernus fortibus armis,
Cederet vt regnis Marte cadente tribus.
Christophorum profugo stantem pro rege ducemq;
Albertum, nigri qui bouis ora gerit,
Vasta instaurati renouantes bella Gradini,
Ad regis constat procubuisse pedes.
Sensitq; infelix innictas Hafnia vires,
Illius auspicijs Hafnia capta pijs.
Rostatæ memorare potest quis prælia classis
Pro tanti digne conditione ducis?
Alta sed emensæ referam vestigia vitæ,
Et quoties hostis copia strata feri.*

Norbins

*Norbins ingenti venit obuius agmine primum,
Est vbi Scandiaci grandis eremus agri.
Trita videns socij sed Otho Stigefenijs arma,
Hic vno, dixit, bina trophæa die?
Sunt etiam nobis vires, vel præstet Achillem:
At vix intuitus terga pudenda dedit.
Obstitit & Marcus Meyer, càm dir a moueret,
Quatuor in partes is laceratus obit.
Vidus adhuc Oetinus habet fera signa cruoris,
Caesorum varijs osibus albet humus.
Pestifer hos sequitur Naucleus in ordine quartus,
Successum & vires sperat habere suas.
At non Holsaticus cedens, nec territus Heros,
Obuia victrici tendit ad arma manu,
Turbatum superatq; Ducem stringitq; catenis,
Firma procul muris non Aleburga tuis.
Regali donat sceptro, plumboq; coronat,
Tunc vbi supplicijs afficiendus erat.
Infaustos etiam Comites extendit arena,
Hic vbi Taurinus mons iuga celsus habet.
Formidata olim totis Dithmarsia regnis
Hoc duce principibus colla premeunda dedit.
Et quamuis validis pugnarit fortiter armis,
In tribus est tandem victa cruore locis.
Cætera quæ restant Sophocleo digna cothurno,
Cantet cum clavis Holsata terra Danis.
Ipse Deus verò talem vilescere gemmam
Non passus, cæli traxit ad astra vagi.*

DE

DE ARMIS IOHANNIS RANTZOVII, equitis aurati, quorum suam partem Henricus, &c. Rantz. filius, donauit fratri Paulo.

Duidere arma patris cum vellent bellica nati,
 Corpore quæ proprio gesserat ipse suo,
 Mars clypeum abiecit, dixitq; o parcite nati,
 Parcite, in his aliquid Mars quoq; iuris habet.
 Quæ toties genitor defendit ab hostibus arma,
 Turpe, ea si natis diripiuntur, erit.
 Integra dante Deo, post tristia fata manebunt.
 Vt sacra dum vixit, tutaq; semper erant.
 Ergo dedit Paulo, fraterni pignus amoris,
 Henricus partem, Marte monente, suam.
 Exoptatq; aruis cum laude vtatur ijsdem,
 Hic vsus genitor qualiter ante fuit.

QUERELA ANNÆ RANTZOVII IN funere eiusdem dilectis, coniugis sui, incomparabilis virtute herois, incisa lapidi sepulcri, quod in piam patri memoriam grati filij in tēplo primario oppidi Itzohæ statuerunt.

Conjugis Anna sui cum conderet ossa sepulchro,
 Hæc ait, in lachrymas tota soluta piæ:
 Si mihi non tecum licuit, vir, ponere vitam,
 Mox tamen intereunt ni mea vota, sequar.
 Et precor vt placidè coniuncti viximus ambo,
 Sic quoq; Cælesti nos beet arce Deus.

DE

DE SEPULTURA ET EXEQVIIS funebribus eiusdem nobilissimi equitis, Iohannis Rantzovii, appendix, per Christophorum Kellinghausen Hamburgensem.

Vm de præclarissimi herois, cum illustri vitæ curriculo rebusque fortiter gestis, tum placida & beata ex hac mundi colluue emigratione, multa superius luculenter commemorata sint: id vnum te, humanissime Lector, desiderare amplius posse existimaui, quod disertè illic explicatum non erat, quavis funeris pompa & honore ad sepulturâ elatus, quoq; splendore & magnificentia iusta ei facta essent. De qua re, quoniam ea quoq; vt reliqua, honorificentissima ipsi meritò contigerunt, quàm potero paucis, dicam. Nam cum annis iam tribus septuagenario prouectior, & ipso prægrauantis ætatis senio debilitatus, & lenta morbi diuturni tabe confectus, integris planè vniuersis & immoti animi sensibus de ærumna hac vita, obitu sanè perquam tranquillo & pio, discederet: inter cætera plurima, quæ prudenter pietq; admodum & munificè, se fatiis functo peragenda, testatus constituit, & illud filijs, quos omnino duos paternæ virtutis & gloriæ æmulos reliquit, præceperat: vt se post mortem

tem illatum maiorum sepulchro, quo & pater & auus, & proauus & abauus, conditi quietem sanctam in Domino agerent, in oppido propinquo Itzohoa tumularent. Quia verò grassabatur tunc eo in oppido vehementer pestis (vt & in aliis plerisque Germaniæ locis & oppidis) qua multi indies mortales mortem obirent, ne propinquos suos, gentiles & amicos ad honestandum funus eum in locū accerferent, quem iusto metu propter vitæ periculū adire omnes formidare poterant, tandiu id differre, seq̃ in ædem proximā deponere, quoad pestilens contagio illic serpere & sauire omnino desisset, iusserat. Quod supremum dulcissimi parentis mandatum, vt ei post obitū quoq̃ morem gererent, quem viuente amore summo completissimi semper coluissent, fideliter quoque & solerter sunt executi filij. Exemptis enim intestinis, arculaq̃ ex plumbo seorsum conditis, exenteratum primū cadauer opobalsamoloq̃ inunctum, & fragrantibus aromatis, molli interperso Anglici fili tomento, effartum, deinde sarcophago item plumbeo querno intacto ligno compositum, in æde parœciali pagi Bredenbergæ (quam collapsam ipse olim restituerat, & donariis elegantiq̃ exadificata turri pio liberaliq̃ animo exornauerat) lateritia extructa domuncula deposuerunt. Vbi cū in tertium
iana

iam mensem supra annū constitisset, mitescens magis magisque in oppido Iue, ad principes & ciuitates finitimas, ad agnatos, necessarios & amicos, literas dederunt, vt in colliculum iminentem oppido pridie Calend. Martias conuenire, & deducendo funeri interesse pompæ vellent. Quo adueniente tempore, alter filiorum maior natu Henricus Rantzouius, regius in Holsatiæ Vicarius (nam Paulus iunior frater cum illustrissimo principe Adolpho ad obsidionem arcis Gothæ profectus, ex necessaria causa parentalibus adesse non poterat) cum familiaribus nonnullis biduo antè ad templum sese conferens, vbi in ædícula clausum funus custodiebatur, ea effracta, post habitam funebrem ab eius ædis presbytero Nicolao Vinterbergio orationem, cū per fenestellam stanneam, quæ eum in vsu in loco erat, faciem defuncti charissimi parentis, desiderio etiam nū nimio vix lachrymis temperans, supremū contuitus esset, & aliquot eius imagunculas ex argento conflato inauratas iniecisset: id serici villosi atro intactum velamine, & arcæ impostum, in castrū suum Bredenbergā secum auxisset. In quod, præcedentibus cum faculis nepotibus, & honorifica insequente pompa, illatum, in cubiculū pullato vndiq̃ panno instratum velatumq̃ accensis circumfunalibus, phetro collocauit. Huc postridie eius diei Eber-

hardus ab Holle, Lubecensium & Verdensium
 præsul & Henrici affinis, vir spectabilis eoꝝ ho-
 noris fastigio longè dignissimus, cum honesto
 & mediocri comitatu aduenit, alijꝫ item non-
 nulli nobiles viri, vt funeri efferendo interes-
 sent: qui honorificè omnes excepti & tractati
 splendide noctem ibi vnam cum suis egerunt.
 Insequenti die, qui exequijs præfinitus calen-
 das Martias antecedebat, elatum cubiculo in
 vehiculum idem, quo fuerat aduectum, pullo
 integumēto obductum collocauerunt: & alijs
 nonnullis ponè legentibus eius vestigia curri-
 bus, quib. mœstissima cōiunx nurusꝫ geminꝫ,
 cū numerosa & pulchra nepotū neptiumꝫ so-
 bole, & agnatꝫ quædam fœminꝫ vehebantur, sa-
 tellitibus stipatū vndiquaq; circūcursantibus,
 ita in oppidū inducitur. Interea Henricus Ran-
 zouius cum antistite, & quibusdam agnatione
 proximioribus, amplaq; ministrorū familia. Lu-
 gubri omnes habitu, pullis ex syndone pep-
 līs à pileis in terga defluentibus, equorumꝫ ephip-
 pijs atratis stragulis opertis, in collem oppi-
 do propinquum contenderunt: quò principū
 ciuitatumꝫ legati, propinqui, gentiles & ami-
 ci præclari omnes & nobiles viri, magno nu-
 mero confluerant. Quibus in corona circum-
 sistentibus Henricus illustri & facunda oratio-
 ne amplissimè gratias egit, quòd in locum illū
 ad diem dictum rogati promptè accessissent,
 vtz

vtz ad reliqua exequalis eius honoris & cele-
 britatis solennia peragenda, supremam & piā
 paternis manibus secum operam præstare, &
 ijs finitis epulo funebri interesse non grauren-
 tur, perhumaniter perq; amanter rogauit. Inde
 ternis simul binisue iunctim equitantibus, cō-
 posito decenter ordine currum, quo funus de-
 ferebatur, confectati, longo agmine (nam tre-
 centi ferme erant, qui equis vehebantur) len-
 toꝫ & moderato equorū gradu, sensim & ma-
 gnificè oppido adequitarūt. Quod ingressi, vbi
 in ædes atratas vndiq; & funalibus collucentes
 (quas magnificus heros per amplas sibi & splen-
 didas olim extruxerat) funus deposuissent, in
 hospitia per oppidum pleriq; dilapsi sunt, vt
 equis in stabula traditis singuli ad cohonestan-
 dam funeris pompam redirent. Sub idem præ-
 terea tempus curribus frequentibus, quorum
 supra quinquaginta fuisse constat, ingens fœmi-
 narum virginumꝫ nobilium turba aduecta est:
 quæ cunctæ pro regionis more, vt funus comi-
 tarentur, candidis lineis velamentis capita ob-
 uolutæ, quæ inde per scapulas utrasque licen-
 ter errantia dependebant, sese perornauerant.
 Earum complures ad defuncti equitis coniu-
 gem Annam, ex vetusta & clara Valsstorpiorum
 gente prudentissimam honoratissimamꝫ fœ-
 minam, sese conferentes, quæ iisdem in ædibus
 ad funus viri mœsta atq; aded exanimata ferè

luctu morabatur, largifluis opplentib. vultum
 lachrymis, & ingenti animi dolore intercipient
 respiratum, eam verbis amanter & diligenter
 consolata sunt. Quæ dum fierent, interim æra
 campana in ædibus sacris, cum in oppido, tum
 in vicinis circumquaq; pagis parœcialibus, nul
 piam cessabant: quibus & oppidum ipsum, &
 omnis circùm vicinia latè personuit. Cæte
 rùm vbi efferendo funeri destinata aduenit
 hora, illud serico villoso nigro obductum seni
 eiusdem gentis & stemmatis, præstâtes omnes
 animis & viribus nobiles viri, succollantes
 in humeros pheretro sustulerunt, & lento gra
 uique incessu, dum subinde ob nimium plum
 bei ligneique loculi pondus, furcis perticisque
 transuerso subiectis, subsistere cogentur, in
 templum eius oppidi primarium, diuo Lau
 rentio martyri dicatum, deduxerunt, longo
 honoratissimoque & præcedentium & comi
 tantium agmine. Imprimis ex ludo literario
 pueri de more antecedeabant, lugubres cantio
 nes vernacula Latinâque lingua alternatim de
 cantantes, quibus nunc gaudium, nunc tristi
 tiam auscultantium animis infundebant. Eos
 verbi diuini mystæ & interpretes in oppido &
 pagis finitimis insequabantur, quibus sacratæ
 supra quadraginta ex nobilitate virgines, eiu
 sde cœnobij contiguitéplo alûne, candido om
 nes amictu (vt eius secte mos & instituta ferunt)
 succe-

sucedebât, & ipsæ temperatis vocibus suaviter
 funere præcinentes. Hinc ministri vniuersi
 Henrici, habitu obscuro & tristi funalia ma
 nibus gestantes, ingrediebantur: eorum vesti
 gia calcabant nouem è duobus filiis nepotes,
 deducuntibus præceptoribus, & ipsi cerceos
 grandiusculos, quibus conuersa gentis Rant
 zouix insignia (vt cæteris funalibus cunctis)
 appensa spectabantur, funeri auito præferen
 tes. Inde proximè ante loculum absolutæ ni
 gredinis equus vnicolor, pullato terram raden
 te stragulo, à vicarij regij puero sessore segniter
 adigebatur. Sequebatur verò longè honestissi
 mus illustrium & ornatissimorum virorum
 comitatus, quibus vnus omnibus habitus
 arratus & lugubris erat. In his nobilissimi gra
 uissimique viri, legati Friderici II. Daniæ re
 gis, trium Holsatiæ principum, Iohannis seni
 oris atq; iunioris & Adolphi, reuerendus am
 plissimusq; Lubecensium & Verdensium anti
 stes legati comitis Schouenburgij, ciuitatumq;
 Lubecensium & Hamburgensium, conspicie
 bantur. Aderant ex gèlilitia stirpe Ranzouiorum
 pgnati plures paucioresue triginta, viri propè
 omnes emeriti, & prisca rerû gestarû memoria
 florètes & ætate canisq; decoris venerâdi. Nâ q̄s
 ex nobilitate omni Holsatica florèti suo inte
 ger adhuc & viuudus, ad præclara eximie virtu
 tis premia & ornamenta consecranda capien

daq; sanguis alebat, eorū pars multò maxima ad obfidionem arcis Gothæ, ab illustri magnanimoq; duce Adolpho euocata, sub pellibus & velis canabeis in castris excubabat. Quæ expeditio cum in idem fortè tempus incidisset, effecit, vt rariores virorum nobilium, quàm accessissent alioqui, pompæ huic exequiali interessent: cū præterea complures quoq; in Dania Friderico regi contra Suecum iam pridem militarent. Sed nobilium tamen eiusdem ditionis numerus, qui funus sectati sunt, trecentos circiter nihilo minus adæquauit. Post nobilitatem succedebat oppidi senatus ciuesq; honoratiores, quos ex pagis circumquaq; finitimis coloni longo ordine insequentes agmen claudebant. Nec longo hinc intercedente intervallo, frequens elegantissimæque fœminarum nobilium spectabatur series, quæ & ipsæ pro regionis more habitu funebri, vt dictum est, præcedentium virorum pompam comitabantur: easq; inter eminens, luctuq; & mœrore propè confecta, clarissimi equitis coniunx, cum nuru vtraq; & neptibus pluribus, omniū oculos in se vertebat. Vbi iam in cœmiterium ventum est, circuito ter de more templo funus intulerunt, id quæ media in æde ante suggestū, ex quo conciones sacræ ad populum haberi solent, sub machinula lignea instar ædiculæ fabrefacta cancellataq;, quæ vndiquaq; defixis cereis collucen-
tibus

tibus ardebat, constituerunt. Exinde finitis cantionibus vsitatis & solennibus, orationem funebrem habuit eius ædis oppidique presbyter summus, D. Iohannes Vorstius, quem præpositum vulgò vocant, vir pietate & doctrina senioque venerabilis. Qui dum peroraret, funus ex eo loco succedentium nobilium humeris sublatum, & ad latus australe chori prope clathros, quo loco maiores eius complures tumulati sunt, vt & lapides impositi eorūque inscriptiones, & ara ab iisdem inibi Sanctæ indiuiduæ Trinitati dicata, abundè testantur, in sepulchrum arcuatum, quod pij gratique filij, cum in sempiternam charissimi parentis memoriæ, tum proprium & perpetuum familiæ suæ monumentum haud leuibus impensis pulcherrimum ædificarant, depositum est. Id supra reliquam pauimenti tribus ferè vlnis, gibbo exposito lenigatoq; candido lapide porrecto & vtrinq; redacto, altius affurgens, cui insignia gentis artificiosè eleganterque incisa, & coloribus distincta, quoquo versus latera exoriant, viuas supernè vtriusq; parentis quasi recubantis imagines, niueo marmore affabrè effictas, spectantibus ostendit. Eodem quoque loco passim Epitaphia & elogia, quæ hoc libro continentur, lapidibus in columnas parietemque immisis incisa insculptaq;, de vitæ cursu rebusque gestis, tam præstantis & specta-
tissimi

tissimi in clyta virtute viri, lectores erudiunt. At peractis ritè & solemniter in æde sacra ceremoniis cunctis, hinc ad conuiuium funebre discessum est: quod magna lectissimorum conuiuarum frequentia, & splendore ac munificentia, vt tanti viri exequiis conueniebat, summa celebratum est. Aeris quoque plurimum in pauperes distributum, & larga aliis aliisque, & quæ pater moriens passim & à se nuncupatis donari mandauerat, & quæ his filiorum insuper adiecit liberalitas, munera præbita sunt. Quibus per dies aliquot, vt mos est, agitatis, vniuersi inde, post actas vtrinque prolixè decenterq; gratias, in sua discesserunt. Ita qui placidè beatèque de instabilis huius vitæ, quam omnem præclaram fortunatamq; exegit, præsidio & statione discesserat: qui immortalæ meritis illustribus vbique terrarum de se famam & gloriam excitauerat: qui spectata & sempiterna egregiæ atque inuictæ virtutis monumenta posteris moriens reliquerat: honestissimam quoque caduci atque emortui cadaueris sepulturam, iustaq; & exequias se dignas, hoc extremum honoris & officij defuncto parenti in mœrore & luctu maximo piissimis filiis tributibus, cumulatè consecutus est. Quod equidem ipsum ad reliquam eius in vita felicitatem, qua non sine admiratione magna, occulto quodam conspirantium syderum

fauore

fauore ac consensu, vel potius effusa atque constanti diuini numinis, rectissimam mentem gubernantis adiuantisque, benignitate atque clementia, ad extremum vsque halitum perpetua vsuse est, quasi coronidem seu colophonem aptissimè congruentem, accessisse arbitrator: vt, qui in vita prospera gloriosaque omnia habuisset, nec hoc extremo mortalibus præstari solito honore ac munere careret. Etsi enim sunt, qui sepulturæ iacturam leuem ducant, quando ex quocunq; terræ operculo tantum dem ad superos itineris esse piis creditur: & multi præstantissimi viri, & æternis ob comprobatam factis virtutem laudum præconijs celebrati, vel in teterrimis carceribus ægritudine & squalore consumpti sint: vel pisces in vndis obruti agitatique fluctibus pauerint: vel in puluere cœnoque patente sub dio à vermicibus ferisq; immitibus laniati deuoratiq; sint: aliisue indignis extincti suppliciiis passim & miserè computruerint: ij tamen ipsi honestū post mortem sepulchrum haud adèd asperrantur, quin, si contingat, ingens bonū: sin denegetur à fortuna, leuiter ferendū esse statuant. Omnes certè mortales, præstantibus & magnis ingeniis præditi, illud potissimū in votis habent, vt tranquillo & præclaro vitæ exitu diem suum extremum claudant, exemptiq; viuus tumulo,

vii

uti supremo corporis humani receptaculo, donatae quae post exhaustos vitae labores quietis se-
de, honestè contegantur. Nam & sanctissimos illos viros, quos antiquissimis saeculis, ob sum-
mam vitae innocentiam ac religionem, Deo per-
charos fuisse sacrae literae testantur, iam mori-
turos vel imprimis praecipisse posteris suis le-
gimus, ut obita morte cadavera sua sepulchris,
vel à se ipsis vel maioribus suis constructis, ho-
nificè inferrent atque deponerent.

EPITHAPHIVM, IN QVO IPSE

Magnanimus & Spectatissimus heros

Iohannes Rantzovius loqui-
tur: Authore eodem.

DVM licuit voluitq; Deus, mihi vita placebat
Lubrica, nunc mors est non grauis ipsa mihi.
Sed patriae forsan nimis immatura videtur,
Semper viuenti quae mihi chara fuit.
Pro qua non timui terraq; mariq; labores,
Et propè praesentem letus adire necem,
Illa meam nunc forsan opem deserta requirit,
Sæpius in magnis qua fuit vsa malis.
At mihi quo pacto nimium properata senectus
Absciderit vitæ stamina pulla meae?
Naturæ (quodcunque datum) satis & mihi vixi:
Sic etate grauis perfero fata lubens.

Namque

Namque quotis æuam iam tot producit annos,
Quot mihi praescripta viuere lege datum?
Et vitæ satis, ad laudem quod sufficit, egi,
Nec perijt virtus nostra caduca nimis.
Gloria per totum meam iam percubuit orbem,
Qua radijs cincti solis aditur equis.
Illa superstes erit, donec benefacta probare,
Supplicijsq; malos subdere, moris erit.
Sic merui, virtute bonam dum profero famam,
Et mihi pars vitæ nulla labore caret.
At dulces vtinam moueant mea facta nepotes,
Vt fieri similes aut superare iuuet.
Nondum etiam horrebant prima lanugine mala,
Cum functo fati arma parente tuli.
Hinc lubuit procul amotas inuisere terras,
Et magni varios orbis adire situs.
Visa mihi tellus, quam flauus arare Britannus,
Ledere quam ferro fuscus Iberus amat:
Quam molles habitant Itali, Cretesq; Syriq;
Quam gentes Asiae Martis amore truces.
Ad Solymas sacras fortunatumq; sepulchrum,
Sum meritis nactus nomen equestre meis.
Hoc etiam feci pulchris illustrius ausis,
Et decus extendi Marte togaq; meum.
Nam patriam claros repetens per Teutonas oram,
Gessi victrici fortia bella manu.
Et via quas longinqua mihi patefecerat artes,
His patriæ capere commodus esse meae.

Ipsa

Ipsa mihi testis meritorum Dania pugnax,
 Quam lata profert ius ditione suum.
 Nouit & Oceanus mea Balticus incluta facta,
 Creuerit ut fuso saepe cruore rubens.
 Virtutemq; meam merito complexa fauore,
 Quae mihi natalis Cimbrica terra fuit.
 Hanc quoq; cum damno mirata bis Hafnia capta:
 Principibus sedes Hafnia grata suis.
 Cognouitq; potens opibusq; uirisq; Lubeca,
 Eminent Arctoo quae decus alta solo.
 Nec secus hanc cum clade sua Dithmarsia sensit,
 Cum subijt iustum me duce victa iugum.
 Et tamen est quod victa mihi quoq; debeat ultra,
 Vita quod est multis voce redempta mea.
 Sic operam tribus impendi pro regibus omnem,
 Sub gelido regnum qui tenuere polo.
 Et charae vigilans patriae ducibusq; dicauit,
 In me quicquid opis consilijq; fuit.
 Hinc opibus partis patriae natale subiuit
 His quoq; collatis amplificare decus.
 Impensisq; duas construxi grandibus arces,
 Quas soboles aequa nunc mea sorte tenet.
 His precor ut antur post secula multa nepotes,
 Et mea conentur fortia facta sequi.
 Hac fragilis vitae cursum ratione peregi.
 Sic obij mortem sustineoq; lubens.
 Depositum tumba corpus mortale quiescit,
 Spiritus in sancta sede perennis agit.

AD LE-

AD LECTOREM.

Quoniam in hac descriptione historica, benigne le-
 ctor, plurima & frequens est mentio clariss. nobili-
 simiq; viri, Iohannis Rantzouij, equitis Holsati &
 bellatoris praestantissimi, cuius potissimum ductu &
 auspicijs per regem & principes id bellum feliciter est
 confectum: ne quid forte rerum gestarum ab eodem te la-
 teat, non ab re facturos nos esse censuimus, si bina elo-
 gia sub eius effigie, ipso etiam num uiuente, collocata
 & diuersis in locis in lucem typis edita, corollarij loco
 huic historiae nostrae adiungeremus. Quibus & epitaphia
 diuersa adiecimus, eandem ferè rem sed modo dis-
 simili explicantia, & praeterea honorificae sepulturae
 & iustorum eidem factorum succinctam recitatione,
 quae nusquam haectenus publicata apparuit. Accessit
 praeterea hac altera aditione, monumentum nobilissi-
 me in Cymbrica Chersoneso familiae Rantzouiorum,
 quod maioribus suis cognatisq; pie defunctis, Henricus
 Rantzouius, Serenissimi. regis Daniae in ducatib. Sles.
 Hols. Stor. & Dithm. Vicarius, in arce sua Bredenbergae
 statuit: itemq; epicedia tua, quibus tristem obitum
 praestantissimorum virorum, Danielis & Man-
 ritij Rantzouiorum, filijq; sui chariss. The-
 odorici profecutus est. Haec tu can-
 dide lector, boni consule &
 Vale.

MONV-

MONUMENTVM NOBILISSIMÆ FAMILIÆ RANZOUIORUM

in Cimbrica Chersonesi, per Strenuum & magnificum virum, Henricum Ranzouium, Serenissimi regis Dania, &c. in Ducatibus Viciariis in arce sua Bredenberga, in honorem & memoriam progenitorum suorum, posuit sculpsitq;, Anno M. D. LXVIII.

Nænea hac tabula Henricus Ranzouius, pio erga maiores suos ductus affectu, sculpti & describi curauit nomina, annosq; obitus progenitorum suorum, quorum in memoriam lapides & monumenta collocata visuntur, in primario D. Laurentii templo oppidi Itzohoa, ad altare sanctæ Trinitatis: quod altare ab ipsis Deo trino & vno, non paucos ante annos dicatum, annuisq; & perpetuis in hunc vsque diem prouentibus liberaliter ditatum est. Multi verò ex eadem familia eodem loco humati quiescunt, quibus hæredes, posteriq; parum erga eos grati, nullum ad memoriam honorem impenderunt. Quare liberis suis mandat, nepotes posterosq; ex ipsis

ipsis orituros rogat, ne quem in auita inferri sepulcra sinant, cui à suis aliquod non statuatur sepulturæ monumentum, nomenq; ætas, dignitates gestæ & obitus, in hanc tabulam annotata referantur.

Anno 1440. obiit Breda Ranzouius, patre natus domino castelli Crummendick, proauus Henrici autoris huius tabulæ. Hic plurium pagorum possessor fuit, qui postea monasterio dicti templi partim precio venditi, partim religionis nomine dono dati sunt. Complures quoq; liberos genuit, quorum qui Petrus fuit dictus, eius posterii hæc ætate domini sunt prædiorum Nienhoff & Vuammendorp, quorū ex numero Daniel Ranzouius est, qui summus belli dux cōtra Suecum Danorum regi, cū præclarissima laude fortitudinis & peritiæ bellicæ militat. Alij præterea duo Petri fratres, alter Hermānus Håburgensis, alter Bartoldus Bremensis, canonici fuere, quem canonicatum illis familiæq; ipsorum, certo præfinito tempore, singulari quadā indulgentia, anno 1489. cōtulit pontifex Innocentius IIII. Hic Bartoldus canonicus Bremensis, Hamburgensis, ac præpositus Hadeleriensis, obiit anno 1489. die 8. Ianuarij, in oppido Buxtehude, translatusq; Bremam ibi sepultus est in pri-

P maria

maria & de, lapide ipsius tumbæ imposito, additoque epitaphio versibus, vt tunc tempora ferebant, vtcunque conscripto. Vndecimo post Petrum defunctum anno obiit vxor eius Druda Ratlonia, die Bartholomei. Qui ambo eodẽ loco, ad latus australe chori, eo in templo sepulti sunt, sub lapide albo, in margine quadrata annotationem annorum obitus vtriusque, in medio insignia familiarum continente. Suprà huius caput alter eius frater cum coniuge sepultus iacet, lapide cum vtriusque insignibus ita inscripto: Anno 1450. obiit Caius Ranzouius, & anno 1439. Anna vxor eius, die Francisci. Suprà Caium alius quiescit Caius, filius Bredekindi posterioris, qui ante patrem obiit, tumulatusq; est sub lapide huiusmodi inscriptionis: Anno 1459. die Petri & Pauli, obiit Caius Ranzouius. Insigne additum nullum est, spacio tantum, quo includi possit, relicto.

Ex aduerso eius lapidis, sub quo prior Caius conditus est, chorum versus iacet saxum, nullam imaginem, sed nudam hanc inscriptionem, cum vtriusq; insignib. leuiter incisis, continens: Anno 1465. obiit Bredekindus Ranzouius. Anno 1460. Margareta vxor eius. In medio inter hunc & illum quiescit

escit Metta, soror germana Breidæ, proau Henrici viuentis. Hæc nobili ex Reuentlauiorum familia viro nupsit, ex quo cum prolem nullam sustulisset, aliquam bonorum suorum partem monasterio largita est.

Lapis imaginem, habitu ornata nobilis matronæ eleganter incisam, præfert, ad cuius pedes vtriusq; familiæ insignia spectantur. Inscriptio verò hæc est: Anno 1489. dominica Cantate, obiit nobilis domina Metta Reuentlauiæ, quæ contulit huic monasterio quinque millia marcarum.

Ex aduerso lapidis eius, sub quo posterior Caius humatus est, versus altare S. Trinitatis, sepultus cum vxore beatam resurrectionem expectat, Henricus Ranzouius, primi Breidæ filius, Henrici posterioris auus. Is fuit præfectus Hamburgensium in arce Steinburg. nec sexagesimum ætatis annum excessit. Vxorẽ habuit Oligardam à Bockuolden, filiam domini in Borstel, Sirhauen & Neuerstorp, quæ multos ipsi filios filiasq; genuit. Post obitum viri, cum per 41 annos vidua vixisset, octogenaria serè peste obiit. Lapis duobus viri fœminæq; simulachris insignitus, hanc inscriptionem habet: Anno 1498. die Sabbati post Viti, obiit Henricus Ranzouius filius Breidæ. Anno 1528. die

Sabbati post Latare, Oligarda vxor eius.

Inter hunc & Caium in medio tertius iacet lapis, viri item fœminæque, & puellæ affabrè incisas monstrans imagines, sub quo requiescit Paulus Ranzonius, primi Henrici filius, patruus posterioris, vnà cum vxore Abela & filia Anna. Fuit consiliarius Frederici I. regis Daniæ, præfectusque & administrator aulae ipsius. Inscriptio talis est: Anno 1521. die Viti, vesperi vita excelsit Paulus Ranzonius, filius Henrici. Anno 1526. die Mercurij post Pascha, Abela vxor eius. Anno 1533. octaua Martij, Anna Ranzouia.

Ad idem latus chori, vbi angulum efficit, lapis iacet subniger, duplicem referens imaginem, matris cum infante linteis fasciisque, vt defuncti solent, illigatæ, informi præterea circumscripto spacio, quo viri viuentis adhuc post mortem imago incidi possit. Sub hoc Magdalena, Iohannis Ranzouij equitis filia, soror Henrici posterioris, à patre fratribusque honorificè primùm condita est, deinde in monumentum paternum per fratres translata. Nupserrat viro nobili Osuualdo à Vuische, cumque annos vixisset 29. & menses circiter quinque, diem suum in puerperio clausit, ante tamen puerulum enixa, cum quo tumulata est.

Lapidis

Lapidis inscriptio hæc est: Anno 1557. die quinta Augusti, obiit Magdalena à Vuische filia Ioannis Ranzouij equitis.

Iuxta columnam, cui contiguum est altare, sepultus est Caius Ranzouius, primi Henrici filius, patruus posterioris. Discessit anno 1560. cum vixisset annos 72. Fuit à Consiliis Christiano III. regi Daniæ, ducique Holsatiæ Adolpho, & præfectus Tritouiensis, dominusque castellorum Hannerou, Clekamp & Cherubi. Vxorem habuit Idam ex familia Blomen, quæ viro defuncto annum non supervixit. Ex hac multas suscepit filias filiosque, quorum nonnulli, eo viuente, impuberes mortui, duo in bellis periere: hic in Caroli Quinti Imperatoris Germanico, illa in eiusdem expeditione Mexensi, reliqui pro generis dignitate contractis matrimoniis hodie supersunt.

Anno 1564. die Ianuarij 23. obiit Catharina filia prioris Henrici, amita posterioris, quondam Abbatissa eius monasterij, cum id 20. annos prudenter admodum fideliterque rexisset, iamque octogenaria maiore ætate ageret. Sepulta est in peristylio eiusdem cœnobij australi in angulo: quo loco ei frater Ioannes Ranzouius eques monumentum, lapide parieti iniuncto, statuit.

P 3 Anno

Anno 1565. 13. die Decembris, obiit strenuus heros Ioannes Ranzouius, eques auratus, cui viro ætate illa in re militari hæc regio Aquilonaris vix parem habuit. Fuit summus bellorum dux, & intimis à consiliis, tribus ordine Danorum regibus, Friderico I. Christiano III. & Friderico II. ducibusque Holsatiæ Iohanni & Adolpho fratribus. Oæties iusta acie semper victor cum hostibus conflixit. Danicos subinde exortos, & intestinos & externos tumultus, virtute singulari & felicitate admiranda repressit. Dithmarfos, ob hostes prosperè sæpè profligatos, totque annorum illibata libertate ferociètes, iugum accipere coëgit. Cuius memoriæ sempiternæ, quam rebus ipse à se gestis promeritus est, grati erga parentem filij, Henricus & Paulus Ranzouij, pro se quoque consulere volentes, haud tenui impensa elegantissimum ipsi monumentum, tribus amplius vlnis prominens, ad idem latus templi prope clathros chori posuère, ex lapide affaberrimè inciso, atque ita læuigato, vt procul spectantibus candidi marmoris speciem reddat; cui impostæ ex marmore vtriusque parentis imagines, miro artificio viuos exprimunt. Addita præterea diuersa & illustria vitæ eius elogia, cry-

cryptaque subtus ædificata, quam perpetuum familiæ suæ monumentum esse voluerunt.

Anno 1569. die 11. Nouembris, Daniel Ranzouius, filius Godscalci, pronepos Petri Ranzouij, dominus castrorum Nienhoues, Troieburgi & Vuoldenhorn, primarius belli à Friderico II. rege Daniæ contra Suecum gesti præfectus, cum arcem Vuarpurgam eo bello Daniæ à Suecis ereptam obsedisset, globo tormentario, in Caput adacto, in ipso victoriæ cursu occubuit. Fuit omnium bonorum mortalium iudicio vir clarissimus, regis sui ac patriæ amatissimus, linguarum peregrinarum, Latinæ, Italicæ ac Danicæ peritus, nec modò virtute & scientia militari præstantissimus, sed etiam felicitate in bello mirifica præditus, vt qui magnas sæpè hostium copias exigua suorum manu fuderit, fugaueritque, & abstrusas incognitasque antea in hostile solum vias aperuerit, & iusto cum exercitu penetrauerit. Illatus est honorificè sepulchro maiorum suorum in æde sua paræciali in Vuestensehe, vti ipse testamento à se condito fieri mandauerat, adfueruntque funeri illustri. princeps Holsatiæ Adolphus, le-

gati ciuitatis Lubecenſium, & vniuerſa Holſatiæ nobilitas.

Anno 1572. die 2. Maij, Mauricius Ranzouius, poſterioris Caij filius, hydrope correptus obiit Lubecæ, quadragenario iam prouectior. Hic fuit præfectus Trittouiſis & Reinbeccenſis, conſiliarius ducis Holſatiæ Adolphi, & dominus caſtelli Hannerou Holtenklincke & Bockhorſt. In expugnatione Dithmarſica & Gothana turma equitum ductor fuit. Sepultus eſt Itzehoæ ſub lapide prioris Caij, eodemque in ſepulchro viginti duo crania defunctorum ex eadem familia progenitorum inuenta fuerunt.

Anno 1572. die 27. Iunij obiit Theodoricus Ranzouius Lubecæ, Henrici huius tabulæ autoris filius, ibidemque in æde cathedrali in communi Ranzouiorum ſepulchro à patre conditus eſt, cum vixiſſet annos XI. dies XXXIIII. poſitumque eſt in eodem templo à patre illi monumentum, hanc inſcriptionem & hos verſus continens.

Henricus Ranzouius nobilis Holſatus, D. Ioannis Ranzonij, equitis aurati F. regis Daniæ Friderici II. vices in ducatibus Sleſ. Holſat. & Dith. gerens. Theodorico Ranzouio, ſummæ ſpei, optimæque & generoſæ indolis,

indolis, vixdum pubeſcenti filiolo ſuo dulci. præpropera immaturaque; morte ſibi erepto: nec nõ Nicolao Ranzouio, eiusque vxori Lucix, à quibus hic Theodoricus educatus eſt, in memoriam & certam futuræ reſurrectionis ſpem poſuit.

Theodoricus natus eſt Segebergæ anno M. D. LXI. die 24. Maij, obiit Lubecæ anno M. D. LXXII. die 27. Iunij.

PATER AD TVMV- lum filij.

*Hæc tibi, Nate, meæ capias monumenta doloris,
Et ſimul hæc lacrymas, vltima dona patris:
Qui clarum referens ſpecimen virtutis auſta,
Ranzouidum poterat condecorare genus:
Qui care matris requies, patrique, ſenectæ
Solamen quondam dulce futurus eras.
Sed Theodore iaces, & quæ mihi ſolueræ fili
Debueras, merito nunc tibi iuſta petis.
Et deſiderium patri mihi triſte relinquis,
Quem ſacra debueras ad monumenta ſequi.
Biſſena (heu) primus genialis pignora lecti
Imminuis, viuant turba relicta, precor.
Vna tamen ſpes eſt, quod Chriſti morte reſurges,
Non expectata qui modo morte iaces.*

*Ergo vale fili, nos lux aeterna piorum
Coniungat rursus, perpetuoq; bect.*

Filius ad patrem.

*Desine chare pater mea funera plangere sletu,
Et lacrymas tandem comprime chare pater.
Nam quos disjunctis fragili mors pallida munda,
Nos iterum iunget vita beat a polo.*

Distichon continens an- num obitus.

*HIC de Rantzoe est Theodor V's stirpe, LV be Cæ
Contegit ossa LapIs, spirIt V's astra CoLI.*

F I N I S.

